

2026

Sborník příspěvků z konference
**REGIONÁLNÍ ROZVOJ
V LESNICTVÍ 2026**

Proceedings of Conference
**REGIONAL DEVELOPMENT
IN FORESTRY 2026**

Kateřina Holušová (ed.)

- MENDELU
- Fakulta regionálního
- rozvoje a mezinárodních
- studií

Sborník příspěvků z konference **REGIONÁLNÍ ROZVOJ V LESNICTVÍ 2026**

Proceedings of Conference
**REGIONAL DEVELOPMENT
IN FORESTRY 2026**

23. dubna 2026

23rd April 2026

Brno

Kateřina Holušová (ed.)

Organizátoři | Organizers

Mendelova univerzita v Brně

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Ústav environmentalistiky a přírodních zdrojů

Mendel University in Brno

Faculty of Regional Development and International Studies

Department of Environmentalistics and Natural Resources

Ve spolupráci s | In cooperation with:

Arcibiskupské lesy a statky Olomouc, s. r. o.

Archbishop's Forests and Estates Olomouc, Ltd.

Tento projekt je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu SIGMA.

www.tacr.cz

Výzkum užitečný pro společnost.

Poděkování | Acknowledgement

Konference byla financována v rámci projektu TA ČR SIGMA „Návrh možností udržitelného regionálního rozvoje lesnictví z pohledu bioekonomiky“, reg. č. TQ01000532.

The conference was funded under the TA CR SIGMA project “Design of Sustainable Regional Forestry Development Options from a Bioeconomy Perspective”, registration No. TQ01000532.

Editor:

Kateřina Holušová¹ <https://orcid.org/0000-0002-5221-1577>

¹Ústav environmentalistiky a přírodních zdrojů | Department of Environmentalistics and Natural Resources
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií | Faculty of Regional Development and International Studies
Mendelova univerzita v Brně | Mendel University in Brno
Zemědělská 1665/1, 613 00, Brno
Česká republika | Czech Republic

©Mendelova univerzita v Brně | Mendel University in Brno,
Zemědělská 1665/1, Brno 613 00,
Česká republika | Czech Republic

ISBN 978-80-7701-096-2 (online ; pdf)

<https://doi.org/10.11118/978-80-7701-096-2>

Open Access. *Proceedings of Conference Regional development in Forestry 2026* are licensed under CC BY-SA 4.0 Attribution-ShareAlike 4.0 International license.

Open Access. *Sborník příspěvků z konference Regionální rozvoj v lesnictví 2026* je chráněn licencí CC BY-SA 4.0 Attribution-ShareAlike 4.0 International.

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.en>

Abstrakt

Konference Regionální rozvoj v lesnictví byla zaměřena na problematiku s cílem informovat, diskutovat a představit možnosti, realizace a návrhy v rámci regionálního rozvoje s výrazným dopadem do lesnictví nebo z pohledu lesnictví. Stěžejním zaměřením bylo hledání možností pro nastolení řešení ekonomických a sociálních aspektů, které se váží na lesnictví. Sborník z konference rovněž obsahuje příspěvky, které byly připraveny v rámci tříletého projektu Návrh možností udržitelného regionálního rozvoje lesnictví z pohledu bioekonomiky (TQ01000532), řešeném na Fakultě regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Mendelovy univerzity v Brně. Převážně se prezentovaná témata v příspěvcích věnuje otázkám lesnického plánování a propojení lesnických politik a politik regionálního rozvoje; zvláště klade důraz na představení problematiky oblastních plánů rozvoje lesů; dále strategiím a koncepcím, které mají vazbu na udržitelný rozvoj lesnictví ve vazbě na bioekonomiku; sociálně-ekonomickým aspektům v rámci lesnictví a možné vazbě na regionální rozvoj; historii lesnictví a jejímu regionálnímu dopadu atd. Ve sborníku nejsou plně prezentovány všechny příspěvky, které na konferenci v roce 2026 zazněli. Věříme, že problematika regionálního rozvoje ve spojení s lesnictvím bude v budoucnu nadále rozšiřována a prohlubována.

Klíčová slova: regionální rozvoj; lesnictví; lesní hospodářství; Česká republika; plánování, bioekonomika; zaměstnanost; historie.

Abstract

The conference Regional Development in Forestry focused on the issue with the aim of informing, discussing and presenting possibilities, implementations and proposals within the framework of regional development with a significant impact on forestry or from the perspective of forestry. The focus was on finding options for establishing solutions to economic and social aspects related to forestry. The conference proceedings also contain articles that were prepared within the framework of the three-year project Proposal of options for sustainable regional development of forestry from the perspective of bioeconomy (TQ01000532), addressed at the Faculty of Regional Development and International Studies, Mendel University in Brno. The topics presented in the contributions mainly address issues of forestry planning and the connection of forestry policies and regional development policies; it particularly emphasizes the presentation of the issue of regional forest development plans; further, strategies and concepts that are linked to sustainable forestry development in relation to the bioeconomy; socio-economic aspects within forestry and the possible link to regional development; the history of forestry and its regional impact, etc. The proceedings do not fully present all the contributions that were made at the conference in 2026. We believe that the issue of regional development in connection with forestry will continue to be expanded and deepened in the future.

Keywords: regional development; forestry; forest management; Czech Republic; bioeconomics; employment; history

OBSAH

Petr Dujka, Pavel Gryga DIFERENCIACE PŘÍRODNÍCH PODMÍNEK, POROSTNÍ POMĚRY A FUNKČNÍ ZAMĚŘENÍ JAKO ZÁKLAD LESNICKÉHO MANAGEMENTU	5
Štěpán Křístek, Jan Hubený ZÁKLADNÍ VÝSTUPY OBLASTNÍCH PLÁNŮ ROZVOJE LESŮ PRO PŘÍRODNÍ LESNÍ OBLASTI 29 NÍŽKÝ JESENÍK A 41 HOSTÝNSKOVSETÍNSKÉ VRCHY A JAVORNÍKY	15
Robert Hruban OBLASTNÍ PLÁNY ROZVOJE LESŮ – NÁSTROJ REGIONÁLNÍHO ROZVOJE	31
Zdeněk Šilhan, Kateřina Holušová VÝZNAM LESNICTVÍ VE STRATEGICKÝCH DOKUMENTECH NA RŮZNÝCH ÚZEMNÍCH ÚROVNÍCH	40
Tomáš Badal, Kateřina Holušová METROPOLITNÍ KAPITULA U SVATÉHO VÁCLAVA V OLOMOUCI A JEJÍ PŘÍNOS K REGIONÁLNÍMU ROZVOJI V LESNICTVÍ	55
Marek Vařeka LESNICTVÍ NA MORAVĚ V DOBĚ RANNÉHO NOVOVĚKU 1500-1800: REGIONÁLNÍ ODLIŠNOSTI, VÝZNAM A ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY	58

DIFERENCIACE PŘÍRODNÍCH PODMÍNEK, POROSTNÍ POMĚRY A FUNKČNÍ ZAMĚŘENÍ JAKO ZÁKLAD LESNICKÉHO MANAGEMENTU

Petr Dujka^{1,2}, Pavel Gryga¹

¹Národní lesnický institut, odbor Kroměříž, Náměstí míru 498/4, Kroměříž 767 01, Česká republika

²Ústav lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie, Lesnická a dřevařská fakulta, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 3, Brno 613 00, Česká republika

DOI: <https://doi.org/10.11118/978-80-7701-096-2-0005>

Abstrakt

Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) představují klíčový nástroj státní lesnické politiky České republiky, založený na specifickém přístupu lesnického managementu podmíněného přírodní rozmanitostí naší krajiny. Příspěvek prezentuje tuto diferenciaci na příkladu srovnání dvou přírodních lesních oblastí (PLO) – PLO 29 Nízký Jeseník a PLO 41 Hostýnskovsetínské vrchy a Javorníky. Srovnání zahrnuje tři analytické roviny: zastoupení lesních vegetačních stupňů a edafických kategorií jako vyjádření stanovištního potenciálu, historický vývoj a současnou strukturu dřevinné skladby a kategorizaci lesů reflektující jejich funkční využití. Výsledky analytické části OPRL ukazují, že přes určité podobnosti existují mezi oblastmi výrazné rozdíly – v geologickém složení a navazující trofnosti půd, potenciálu lesních společenstev, historickém trendu proměny druhové skladby i ve funkčním zařazení lesů vyjádřeném jejich kategorizací. Tyto rozdíly dokládají nezbytnost regionálně diferencovaného přístupu k lesnickému plánování a managementu, zejména v kontextu probíhající klimatické změny.

Klíčová slova: přírodní lesní oblasti, lesní vegetační stupně, edafické kategorie, dřevinná skladba, kategorizace lesů, oblastní plány rozvoje lesů

Abstract

DIFFERENTIATION OF NATURAL CONDITIONS, FOREST STAND STRUCTURE, AND FUNCTIONAL OBJECTIVES AS THE ESSENTIAL FOR FOREST MANAGEMENT

Regional Forest Development Plans (RFDP) represent a key instrument of Czech state forest policy, based on a specific approach to forest management conditioned by the natural diversity of our landscape. This paper presents this differentiation using the example of two Nature Forest Areas (NFA) — NFA 29 Nízký Jeseník and NFA 41 Hostýn-Vsetín Highlands and Javorníky. The comparison covers three analytical dimensions: the representation of forest vegetation zones and edaphic categories as an expression of site potential, the historical development and current structure of tree species composition, and forest categorisation reflecting functional land use. The results of the analytical part of the RFDP show that despite certain similarities, there are significant differences between the areas — in geological composition and the related soil trophic status, the potential of forest communities, historical trends in species composition, and the functional classification of forests expressed through their categorisation. These differences demonstrate the necessity of a regionally differentiated approach to forest planning and management, particularly in the context of ongoing climate change.

Keywords: nature forest areas, forest vegetation zones, edaphic categories, tree species composition, forest categorisation, regional forest development plans

1. ROLE PŘÍRODNÍCH PODMÍNEK

Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) jsou za více než dvacet let své existence důležitou součástí koncepčního směřování lesního hospodářství v České republice. Od prvotní myšlenky až po ukončení druhého cyklu v letošním roce došlo jak k rozvoji kvantity (v podobě množství podkladových dat), tak kvality datových vstupů. Na jejich sběru a vyhodnocení se podílejí desítky specialistů napříč Českou republikou, proto bychom se v tomto příspěvku chtěli zaměřit specificky na práci specialistů lesnické typologie. Jejich činnost úzce souvisí s tím, proč se v naší republice neuplatňuje pouze jedna politika regionálního rozvoje lesů. Naši předchůdci, „otcové zakladatelé“ této disciplíny, položili základy k dodnes užívanému (a od loňského roku i zákonem ukotvenému) systému typologie lesů, který na celorepublikové úrovni využívá 41 geografických rámců – přírodních lesních oblastí (PLO). Základní myšlenka, která formovala úsilí po co nejvhodnější regionální rajonizaci, spočívala v rozdělení území především v závislosti na přírodních podmínkách (Simanov 2024). Přírodní lesní oblasti jako území s podobnými geologickými, pedologickými a klimatickými vlastnostmi, se společným charakterem dřevinné skladby a intenzitou krajinného využívání (podrobněji k historii a vývoji PLO uvádí Dujka, Kusbach 2024).

Potřeba nastavení vhodného managementu našich lesů, zvláště v podmínkách probíhající klimatické změny, považujeme za klíčový okamžik pro jejich budoucnost. Ačkoliv OPRL poskytují pouze rámcová doporučení, která se stávají závaznými až po schválení lesních hospodářských plánů a osnov (LHP/O), je vždy třeba důkladná reflexe stanovištních podmínek. Díky tomu můžeme efektivněji upozornit jak na možná rizika pěstování lesa, tak zpětně vyhodnotit možné příčiny poškození lesa vlivem různých disturbancí. V našem příspěvku chceme na příkladu dvou PLO podrobněji ukázat diferenciaci přírodních podmínek („na čem les roste?“), dřevinnou skladbu a její trendy („jaký les roste?“) a funkční zaměření („jakému účelu les slouží?“).

2. PRINCIP REGIONÁLNÍHO VYMEZENÍ

Předpoklad regionálního dělení, zejména na Moravě, je primárně dán odlišnými geologickými a geomorfologickými poměry soustavy Českého masivu a Karpat (Bína, Demek 2012). Střední a vyšší polohy Nízkého Jeseníku tvoří hlubinné vyvřeliny a metamorfity, zatímco Západní Beskydy a Slovensko-moravské Karpaty utvářejí paleogenní flyšové sedimenty s místy rytmickým střídáním zpevněných sedimentů (podrobněji v dokumentacích OPRL; ÚHÚL 2021, 2024). Také hluboce zaříznutá údolí Moravice a Odry se strmými svahy a skalními výchozy kontrastují s obléjšími tvary Hostýnsko-vsetínské hornatiny a Javorníků (Obr. 1, 2). A zatímco krajina Nízkého Jeseníku v mnohém připomíná Českomoravskou vrchovinu s mírně sklonitými svahy, v krajině etnografického regionu Valašska nalezneme kromě říčních niv převážně svažité terény a jen místy ploché hřebeny, využívané v minulosti pastevci jako polany.

Geologické podloží v kombinaci s klimatickým gradientem podmiňuje charakter půdy a půdotvorné procesy. Chemismus zvětrávaných hornin v kombinaci s teplotami, srážkami a expozicí utvářejí specifické ekologické niky pro přirozený výskyt bylin, dřevin, ale i živočichů. Množství dostupných živin, charakter vodního režimu i přítomnost exponovaných (vysoce svažitých) stanovišť se odráží nejen v prostorové podobě potenciálně přirozených ekosystémů, ale pro lesní hospodáře i v bonitě dřevin in situ. Samostatnou kapitolou jsou také významné regionální populace dřevin. Pro příklad uveďme tzv. jesenický modřín na Bruntálsku (Prach et al. 2023) a na skalnatých výchozech a výrazně skeletných půdách Hostýnských vrchů ekotyp borovice lesní, známé také jako tzv. malenovické borovice (Dujka 2024).

Všechny zmíněné skutečnosti jsou důležité pro vymezení podrobnějšího regionálního členění, které v našem příkladu reprezentují PLO 29 – Nízký Jeseník a PLO 41 – Hostýnskovsetínské vrchy a Javorníky. Odlišnosti nalezneme také v lesnatosti, tj. podílu plochy lesa vzhledem k rozloze oblasti. PLO 41 s lesnatostí 56,4 % převyšuje PLO 29 (38,7 %), a to i přes její přibližně dvojnásobnou výměru (ÚHÚL 2021, 2024). Významným, avšak často nedoceněným faktorem, je i vliv a intenzita lidské činnosti utvářející specifický krajinný ráz společně s charakteristickou dřevinnou skladbou, kterou člověk dlouhodobě

Obr. 1: Údolí řeky Moravice reprezentuje podobu svažitých hluboce zaříznutých terénních tvarů Nízkého Jeseníku (foto: Vladimír Dujka, 2017)

Obr. 2: Široké údolí Vsetínské Bečvy odděluje geomorfologický celek Vsetínských vrchů (v pozadí) a Javorníků (v popředí). Mozaika luk, pastvin a lesů je dodnes typickým prvkem etnografického regionu Valašska (foto: Petr Dujka, 2022).

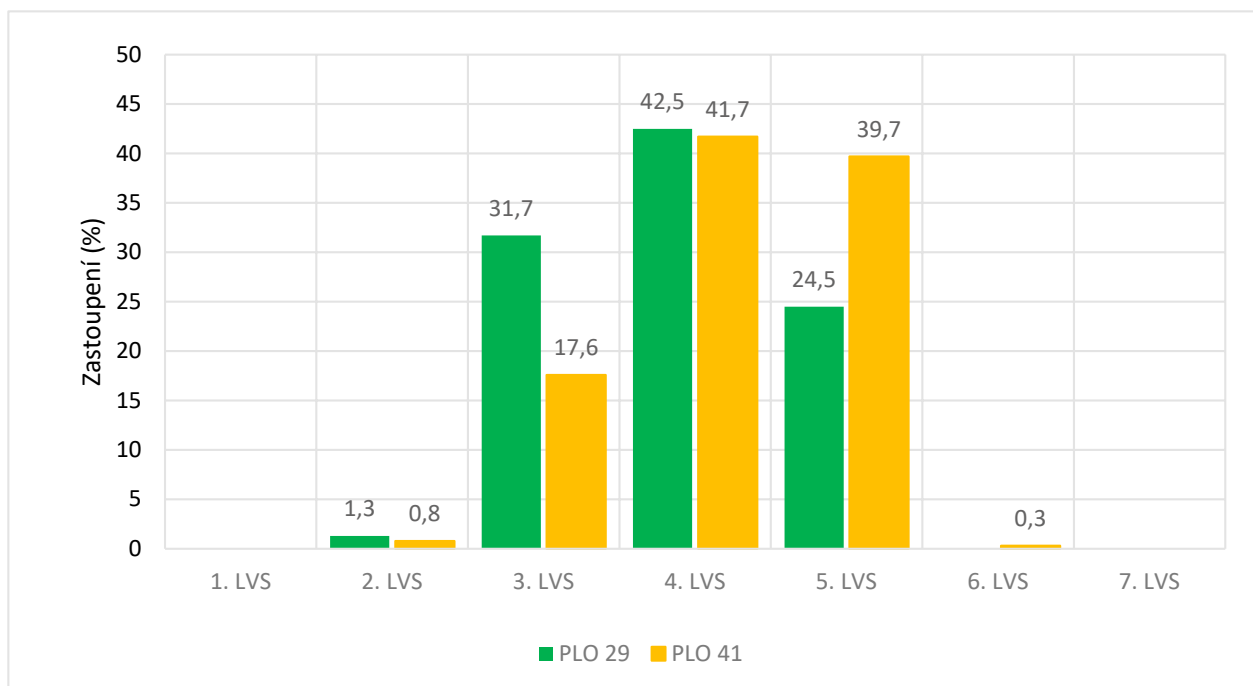
ovlivňoval a také cíleně vytvářel. Zde nastupuje role specialistů lesnické typologie, kteří uvedené faktory během terénního šetření pečlivě analyzují a zařazují zjištěné údaje do předem definovaných klasifikačních jednotek: lesních typů (LT) a souborů lesních typů (SLT).

3. ANALÝZA STANOVIŠTNÍHO POTENCIÁLU

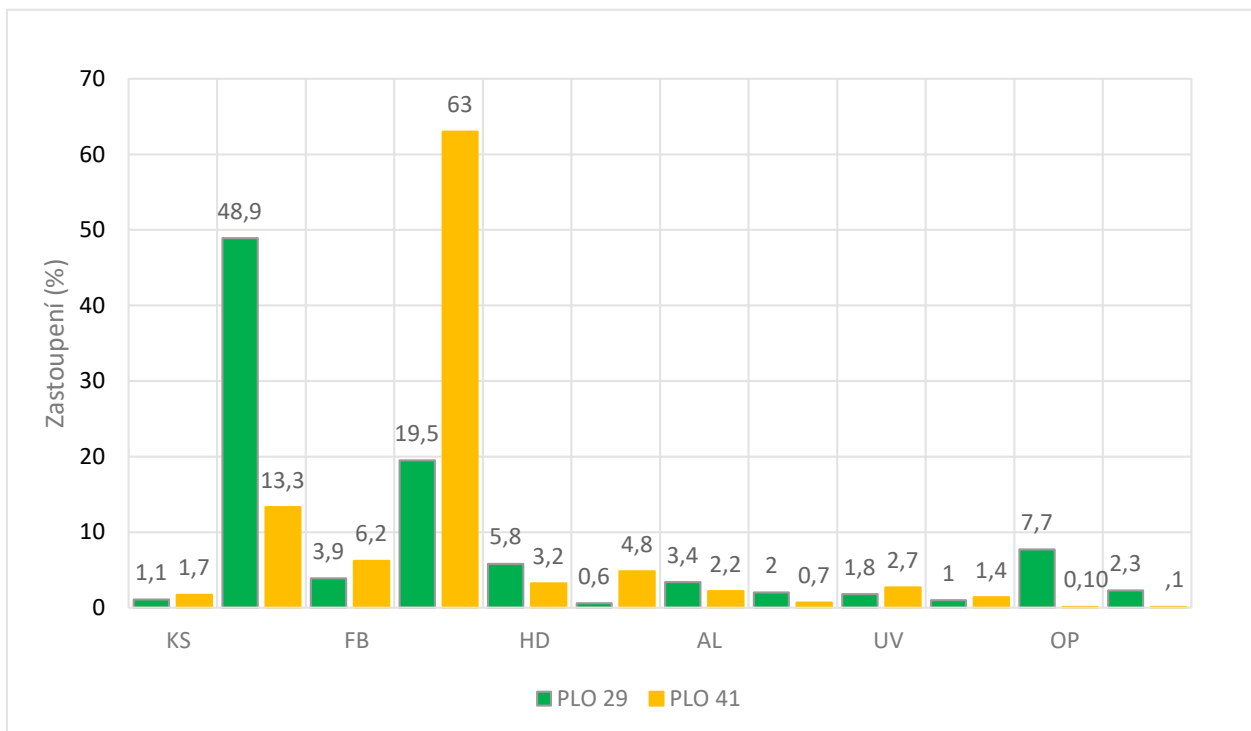
Pozemky určené k plnění funkce lesa jsou při terénním šetření specialisty lesnické typologie klasifikovány s ohledem na měnící se výškové a expoziční klima (lesní vegetační stupně) a charakteristiku půdy (edafické kategorie). Lesní vegetační stupně (LVS) představují nadstavbové jednotky typologického systému lesů, které jsou potenciálem převažujícího lesního ekosystému na tzv. zonálních stanovištích (Dujka, Kusbach 2022). Edafické kategorie naproti tomu člení lesní půdu podle množství živin (trofnosti), skeletu nebo přítomnosti/absence vody (Průša 2001).

Podíváme-li se podrobněji na zastoupení „vertikálních rámců“ v PLO 29 a 41, shledáme téměř shodný podíl stanovišť 4. (bukového) LVS. Ten reprezentuje klimaticky vhodná stanoviště pro společenstvo čistých bučin s příměsí dalších dřevin do 10 % (zejména dubu na přechodu k 3. LVS a javoru klenu a/ nebo jedle bělokoré na přechodu k 5. LVS). Potenciál dubových bučin (3. LVS) je výrazně vyšší v PLO 29, zatímco opačný trend zjišťujeme u jedlových bučin (5. LVS). Poměrně vyrovnané je okrajové zastoupení 2. (bukodubového) LVS. Horní hranice rozpětí nadmořských výšek, které v případě PLO 41 mírně přesahuje tisíc metrů nad mořem (kóta Vysoký, 1024 m n. m.), indikuje také stanoviště 6. (smrkobukového) LVS. Porovnání je také patrné z Obr. 3. (ÚHÚL 2021, 2024). Rozdíly vertikální stratifikace v podobě LVS, který bychom mohli zjednodušeně chápat jako rozdíl intervalů nadmořských výšek (nikoliv však s ostrou, ale spíše difuzní hranicí) nespočívá jen v sumárních rozdílech teplot a srážkových úhrnů.

Rozdíly nalezneme také v zastoupení zonálních, nebo také “vůdčích” edafických kategorií. V PLO 29 představují největší podíl svěží, na množství živin středně bohatá stanoviště (48,9 %). Na živiny bohatá stanoviště edafické kategorie B představují pětinu všech stanovišť (19,5 %). V PLO 41 je situace opačná – majoritní zastoupení bohatých stanovišť (63 %) a výrazně nižší zastoupení stanovišť středně

Obr. 3: Procentuální podíl edafických kategorií v lesích PLO 29 a 41. K – kyselá, S – svěží, F – svěží kamenitá, B – bohatá, H – hlinitá, D – obohacená, A – obohacená kamenitá, L – lužní, U – úžlabní, V – vlhká, O – oglejená svěží, P – oglejená kyselá (zdroj: ÚHÚL 2021, 2024; zahrnuty nejsou edafické kategorie s podílem méně než 1 % u obou porovnávaných PLO).

Obr. 4: Procentuální podíl edafických kategorií v lesích PLO 29 a 41. K – kyselá, S – svěží, F – svěží kamenitá, B – bohatá, H – hlinitá, D – obohacená, A – obohacená kamenitá, L – lužní, U – úžlabní, V – vlhká, O – oglejená svěží, P – oglejená kyselá (zdroj: ÚHÚL 2021, 2024; zahrnuty nejsou edafické kategorie s podílem méně než 1 % u obou porovnávaných PLO).

bohatých – svěžích (13,3 %). Podíly ostatních edafických kategorií nevykazují výraznější odlišnosti. Prakticky se jedná o velmi podobná stanoviště, jejichž přítomnost je podmíněna buď přítomností vodotečí (edafické kategorie L, U a V), nebo půdou obohacenou příznivou akumulací organické hmoty (edafické kategorie D, A). Rozdíl v geomorfologii obou oblastí se projevuje také v podílu oglejených (O) a oglejených kyselých (P) edafických kategorií. Ačkoliv jejich podíl v PLO 29 je pouze 10 %, v PLO 41 stanoviště s hydrickým režimem, podmiňujícím tvorbu pseudoglejových půd, nedosahuje ani poloviny procenta. PLO 29 s charakterem plochých náhorních rovin v kombinaci s nepropustným podložím přispívají k trvalejší akumulaci vody v půdním profilu, která se, v závislosti na srážkových úhrnech dostává střídavě k půdnímu povrchu, nebo naopak hlouběji k půdotvornému substrátu.

4. DŘEVINNÁ SKLADBA A JEJÍ TRENDY

Důležitým, navazujícím analytickým krokem jsou údaje o zastoupení a rozšíření dřevin (viz Tab. 1). Společným rysem obou oblastí byla v posledních 15–20 letech převaha jehličnatých dřevin nad listnáči – v obou případech také z jehličnanů dominoval smrk ztepilý (47,7 % v PLO 29 a 58 % v PLO 41). Z listnáčů byl v obou oblastech nejvíce zastoupený buk lesní (16,0 % v PLO 29 a 19,7 % v PLO 41). Jehličnaté dřeviny jsou nejvíce zastoupeny na v pořadí třetím místě, v PLO 29 modřín opadavý (6,1 %), zatímco v PLO 41 jedle bělokorá (4,6 %). To patrně souvisí jak s populací sudetského modřínu v Nízkém Jeseníku, tak s příznivými vlhkostními poměry ve vyšších nadmořských výškách vyšších poloh Hostýnských a Vsetínských vrch, stejně jako Javorníků. Za zmínku stojí ještě 5% podíl borovice lesní na druhové skladbě lesů PLO 29, v PLO 41 je však výrazněji omezena přechodem nižších a středních poloh na hlinitopísčité půdách. Další dřeviny v obou oblastech samostatně nepřekročily hranici pěti-procentního zastoupení (podrobněji viz ÚHÚL 2021, 2024; Analýza stavu a vývoje). Přestože ostatní dřeviny mají marginální zastoupení, relativně vysoký podíl listnáčů v obou oblastech vytváří příležitost pro postupný přechod k druhově pestřejším porostům (Tab. 1).

Tab. 1: Rámcový přehled zatupení dřevin v PLO 29 a 41

Dřevina	Zastoupení (%) v PLO 29 (rok 2020)	Zastoupení (%) v PLO 41 (rok 2015)
Smrk ztepilý (<i>Picea abies</i>)	47,7	58,0
Jedle bělokora (<i>Abies alba</i>)	2,5	4,6
Modřín opadavý (<i>Larix decidua</i>)	6,1	1,9
Borovice lesní (<i>Pinus sylvestris</i>)	5,0	3,5
Ostatní jehličnaté celkem	0,3	0,2
Duby (<i>Quercus</i> sp.)	4,4	3,2
Buk lesní (<i>Fagus sylvatica</i>)	16,0	19,7
Ostatní listnaté celkem	15,9	7,8

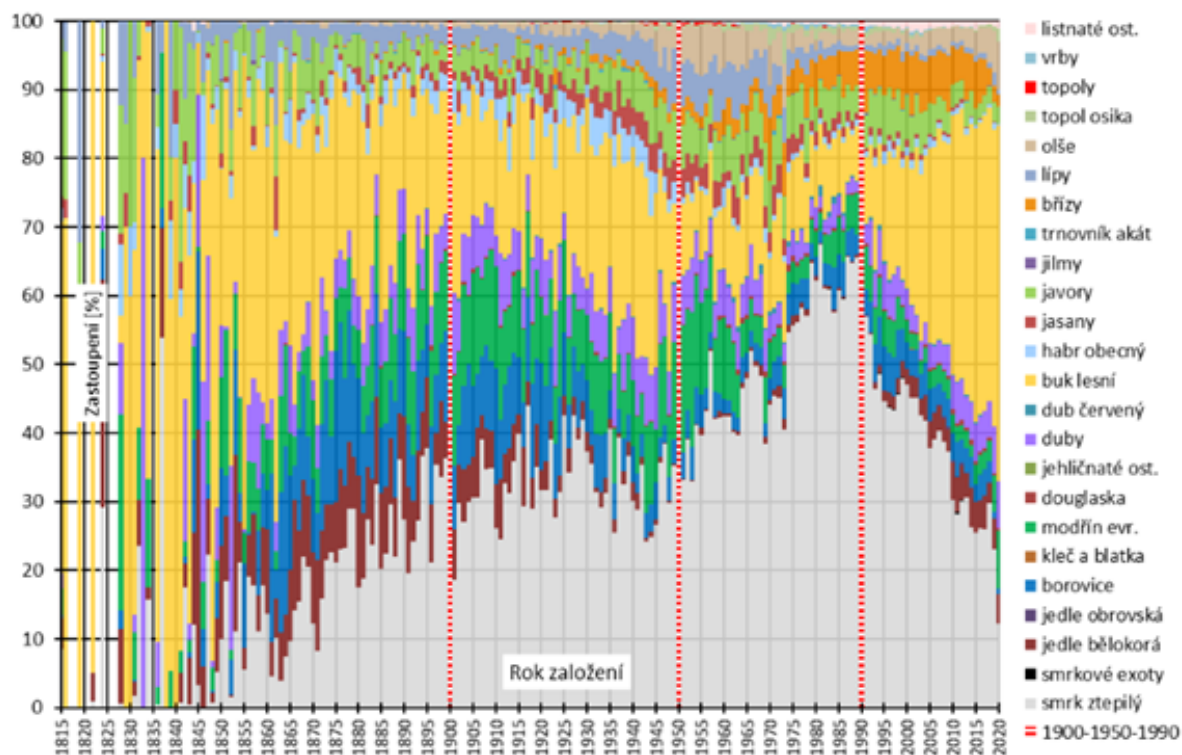
Přirozenost dřevinné skladby, jinými slovy míra shody mezi stávající a potenciální dřevinnou skladbou, je podle druhého cyklu Národní inventarizace lesů (2011–2015) mírně vyšší u PLO 41 (odhad $36,1 \pm 4,3$ %), nicméně se zdaleka nejedná o výrazný rozdíl (pro PLO 29 je odhad $28,9 \pm 3,3$ %). Můžeme konstatovat, že přibližně třetina lesů obou oblastí má aktuální dřevinnou skladbu, která odpovídá stanovištnímu potenciálu (Kučera, Adolt 2019).

Absolutní čísla, ani relativní procentuální srovnání nám však sami o sobě neobjasňují dlouhodobé trendy. Ty však můžeme sledovat s ohledem na dlouhodobý vývoj dřevinné skladby v obou oblastech. Můžeme jej však podrobněji sledovat např. podle procentuálního zastoupení dřevin podle roku založení porostu (Obr. 5 a 6).

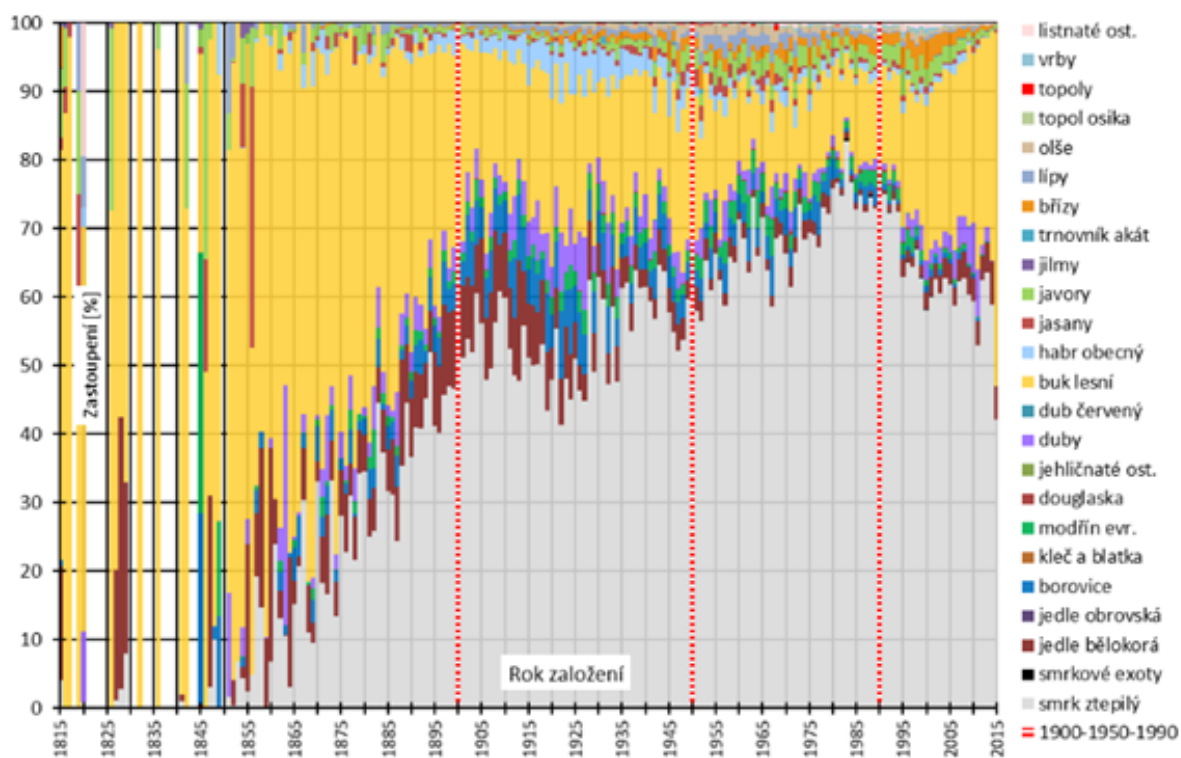
Údaje o historii lesů obsahují řadu zmínek o dřevinné skladbě a hospodářských postupech v minulosti. Jejich kvantifikace však v současné době neumožňuje shromáždění dostatečně objektivních informací o vývoji lesů ve striktně vymezených hranicích PLO, ačkoliv tento potenciál při současném rozvoji historical GIS (hGIS) jistě mají (Dujka 2025). Rozbor dlouhodobého trendu vývoje dřevinné skladby je nyní založen na více či méně spolehlivém údaji o věku dle LHP/O, avšak poskytuje důležitou odpověď na otázku „jak vypadal les minulosti?“. Nepřímo tak můžeme sledovat vliv našich předchůdců i na současný stav lesa. Dědictví, které nám zanechali, a které máme „s péčí řádného hospodáře“ dále rozvíjet. I přes relativní odlehlost mimo staré sídelní oblasti nížin docházelo k proměně dřevinné skladby obou oblastí rozdílně.

Odlišné znaky vykazuje zastoupení dvou nejvíce zastoupených dřevin v obou oblastech. V PLO 29 byl podíl smrku a buku na obnově lesa v 70. letech 19. století víceméně vyrovnaný, k tvorbě lesních porostů v té době významně přispívala jedle, borovice, modřín a duby. V PLO 41 ve stejné době začínáme sledovat nastupující progresivní trend v podílu smrku na úkor buku, jehož zastoupení se do roku 1900 snižovalo. Pestrost druhové skladby byla zřejmě nižší, navíc docházelo k významnému úbytku kdysi významně zastoupené jedle. Rozdíl vidíme i do roku 1950, kdy se podíl smrku v PLO 29 relativně stabilizoval, zatímco v PLO 41 dále narůstal. Pomyslná kulminace smrku nastala v obou případech během éry socialistického hospodaření, zejména v 70. a 80. letech. Po roce 1990 naopak jeho podíl na obnově v obou oblastech klesá, nejvýrazněji opět ve prospěch buku. Je však třeba zdůraznit, že představený přístup není reflexí podílu dřevin v aktuální dřevinné skladbě, ale prostředkem pro porozumění měnící se účasti dřevin v posledních cca dvou stech letech. Méně přesné jsou údaje do roku 1850, neboť současný malý podíl přestárých porostů nepodává objektivní trend.

Dostáváme se do současnosti a do procesu nastavení nové, nejlépe dlouhodobé pěstební (ale i ochranné) politiky managementu našich lesů. Návrh vhodných pěstebních opatření pro obě zmíněné PLO pak nalezneme v syntetické části OPRL. Stanovištní průzkum je nutné doplnit nejen údaji o zastoupení dřevin, ale připojit i třetí složku – funkční zaměření lesů.

Obr. 5: Dřevinná skladba PLO 29 dle roku založení porostu (zdroj: ÚHÚL 2024)

Obr. 6: Dřevinná skladba PLO 41 dle roku založení porostu (zdroj: ÚHÚL 2021)

5. FUNKČNÍ ZAMĚŘENÍ LESŮ

Zaměřme se však na třetí pohled – k čemu les slouží. Kategorizace lesa (Tab. 2) v české legislativě slouží k rozdělení lesů podle své převládající funkce. Ta se, mimo jiné aspekty, opírá i o stanovištní klasifikaci. Hospodářské lesy představují plošně nejvýznamnější kategorii. (přehled v Tab. 2). V PLO 29 se nachází 76,2 % hospodářských lesů, v PLO 41 podstatně více – 96,0 %. Ochranné lesy mají pouze marginální podíl, přičemž v obou případech se jedná o lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích (PLO 29 – 0,3 %, PLO 41 – 0,1 %). Zbývající podíl zaujímají lesy zvláštního určení. Pomineme-li subkategorie, které přímo nesouvisí se stanovištní podstatou obou oblastí (např. lesy příměstské a se zvýšenou rekreační funkcí nebo lesy sloužící lesnickému výzkumu a lesnické výuce), o rozdílech obou oblastí vypovídá např. zastoupení lesů se zvýšenou funkcí půdoochranou, vodoochranou, klimatickou nebo krajinnou. PLO 29 s procentuálním podílem 2,3 % (2342 ha) oproti 0,3 % (199 ha) v PLO 41. To poukazuje na vyšší zastoupení exponovaných stanovišť v Nízkém Jeseníku a podtrhuje zásadní vliv tamních lesů na stabilitu krajiny. Naproti tomu, území se zachovalými lesním společenstvy (a víceméně přirozenou dřevinnou skladbou) a/nebo s charakteristickým krajinným rázem byly důvodem pro vyhlášení velkoplošných a maloplošných zvláště chráněných území. V případě PLO 41 se jedná zejména o I. zónu CHKO Beskydy, která společně s přírodními rezervacemi a přírodními památkami tvoří 1,8 % (1279 ha) lesů. Naproti tomu podíl v PLO 29 (0,4 %, tj. 290 ha) poukazuje více na maloplošné „ostrůvky“ přírodě blízkých společenstev vyžadujících intenzivní ochranu, a tedy k tomu zvlášť uzpůsobený management.

Tab. 2: Srovnání podílů kategorií a subkategorií lesů v PLO 29 a 41

Kategorie	Subkategorie	Podíl v PLO 29 (%)	Podíl v PLO 41 (%)
Lesy hospodářské	V rámci porostní půdy	76,2	96,0
Lesy ochranné	Lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích	0,3	0,1
	Vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace chránící níže položené lesy a lesy na exponovaných hřebenech	0,0	0,0
	Lesy v klečovém lesním vegetačním stupni	0,0	0,0
Lesy zvláštního určení	Lesy v ochranných pásmech vodních zdrojů I. stupně (PHO 1 a OPVZ I.)	0,7	0,3
	Lesy v ochranných pásmech zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod	0,5	0,1
	Lesy na území národních parků a národních přírodních rezervací	0,1	0,1
	Lesy v prvních zónách chráněných krajinných oblastí a lesy v přírodních rezervacích, národních přírodních památkách a přírodních památkách	0,3	1,8
	Lesy lázeňské	0,1	0,0
	Lesy příměstské a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí	1,3	(+)
	Lesy sloužící lesnickému výzkumu a lesnické výuce	0,0	0,0
	Lesy se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodoochrannou, klimatickou nebo krajinnou	2,3	0,3
	Lesy potřebné pro zachování biologické různorodosti	1,7	0,9
	Lesy v uznaných oborách a samostatných bažantnících	0,2	0,2
	Lesy, v nichž jiný důležitý veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření	16,2	0,2

Významný podíl lesů významných pro obranu státu (16,2 %) v podobě vojenského újezdu Libavá v PLO 29 reprezentuje subkategorii lesů zvláštního určení, v nichž jiný veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření. Velkou roli v této oblasti hrají také ochranná pásma vodních zdrojů (0,7 %), především vodárenská nádrž Kružberk a Slezská Harta. Také zdroje přírodních léčivých a stolních minerálních vod (0,5 %) v podobě pramene Ondrášovky poblíž Moravského Berouna, lázeňské lesy v okolí Klimkovic (0,1 %) i příměstské a rekreační lesy v zázemí ostravské aglomerace odlišují funkční zaměření hospodářského managementu. Ačkoliv některé subkategorie nemají velký procentuální podíl, jejich úloha je velmi důležitá. Zdůrazňuje nám nutnost dívat se na oba regiony v odlišné lesohospodářské perspektivě.

6. ZÁVĚR

Stanovištní průzkum poskytuje informace o ekologickém a růstovém (produkčním) potenciálu lesa, zatímco informace o dřevinné kompozici (minulé i současné) nás mohou vést k zamyšlení nad budoucím managementem. Základem pro aplikační část OPRL, jednak v podobě kategorizace lesa, tak RSH, jsou zmíněné analytické přístupy k hodnocení stanovištního potenciálu PLO. Informace obsažené ve všeobecné a analytické části OPRL mohou, podobně jako na uvedeném příkladu srovnání PLO 29 a 41, poukázat na podobnost, a/nebo rozdílnost přírodních podmínek a podle toho navrhnout v dalších krocích optimální pěstebně technická opatření. Obě části jsou podkladem pro navazující syntetickou část, obsahující agregaci základních lesnicko-typologických jednotek do cílových hospodářských souborů (CHS), stejně jako agregaci dřevinné skladby do porostních typů. Jejich kombinace pak umožňuje tvorbu RSH, o čemž pojednává navazující příspěvek v tomto sborníku (viz Křístek, Hubený).

Diferenciace přírodních podmínek představuje základní předpoklad pro nastavení účinného lesnického managementu. Na příkladu PLO 29 a 41 bylo ukázáno, jak odlišné geomorfologické, geologické, půdní a klimatické poměry formují nejen stanovištní potenciál pro druhovou skladbu, ale prostřednictvím kategorizace lesů i jejich funkční využití ve vztahu ke společnosti a krajině. Zatímco obě oblasti sdílejí dominanci hospodářských lesů s významným zastoupením smrku a buku v aktuální dřevinné skladbě, výrazněji se liší i v geologické stavbě, trofnosti půd nebo přítomnosti oglejených stanovišť. Dále také potenciál lesních společenstev, vyjádřený lesními vegetačními stupni, i historický trend proměny dřevinné skladby. Tyto poznatky, systematicky zpracované v obou částech OPRL (všeobecné a analytické), jsou nezbytným podkladem pro tvorbu hospodářských souborů a rámcových směrnic hospodaření. V době probíhající klimatické změny a rostoucích nároků na ekosystémové služby lesa nabývá regionálně diferencovaný přístup k lesnickému plánování na stále větším významu.

POUŽITÁ LITERATURA

- BÍNA, Jan, DEMEK, Jaromír. 2012. *Z nížin do hor: geomorfologické jednotky České republiky*. Praha: Academia. Průvodce (Academia). ISBN 978-80-200-2026-0.
- DUJKA, Petr, KUSBACH, Antonín. 2024. Geographical forest zonation: Perspectives, history and use. *Journal of Forest Science*. 70(7), 335–352. ISSN 1212-4834. <https://doi.org/10.17221/5/2024-JFS>
- DUJKA, Petr. 2024. *Malenovická borovice: regionální populace borovice lesní (Pinus sylvestris L.)*. Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů.
- DUJKA, Petr. 2025. Co vše (ne)víme o našich lesích? *Lesnická práce*. 104(3), 33–35.
- KUČERA, Miloš, ADOLT, Radim. (eds.) 2019. *Národní inventarizace lesů v České republice – výsledky druhého cyklu 2011–2015*. Vydání první. Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. ISBN 978-80-88184-23-2.
- PRACH, Martin, BEDNÁŘ, Pavel, FÉR, Tomáš. 2023. Je modřín opadavý v Nízkém Jeseníku opravdu jesenícký? Pohled molekulárních metod. *Zprávy lesnického výzkumu*. 68(4), 206–216. ISSN 0322-9688. <https://doi.org/10.59269/zlv/2023/4/708>
- PRŮŠA, Eduard. 2001. *Pěstování lesů na typologických základech*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce. ISBN 80-86386-21-0.

- SIMANOV, Vladimír, 2024. Přírodě blízké nebo vzdálené lesní hospodářství a bezzásahové zóny? *Lesnická práce*. 103(10), 46–48. ISSN 0322-9254.
- ÚHÚL (ÚSTAV PRO HOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ BRANDÝS NAD LABEM). 2021. *Oblastní plán rozvoje lesů: Přírodní lesní oblast č. 41 – Hostýnskovsetínské vrchy a Javorníky*. Brandýs nad Labem: ÚHÚL, pobočka Kroměříž. (Všeobecné údaje, Analýza stavu a vývoje)
- ÚHÚL (ÚSTAV PRO HOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ BRANDÝS NAD LABEM), 2024. *Oblastní plán rozvoje lesů: Přírodní lesní oblast č. 29 – Nízký Jeseník*. Brandýs nad Labem: ÚHÚL, pobočka Frýdek-Místek. (Všeobecné údaje, Analýza stavu a vývoje).

Kontakty | Contact Information

Ing. Petr Dujka, Ph.D.: email: Petr.dujka@nli.gov.cz., <https://orcid.org/0009-0002-1076-4285>

ZÁKLADNÍ VÝSTUPY OBLASTNÍCH PLÁNŮ ROZVOJE LESŮ PRO PŘÍRODNÍ LESNÍ OBLASTI 29 NÍZKÝ JESENÍK A 41 HOSTÝNSKOVSETÍNSKÉ VRCHY A JAVORNÍKY

Štěpán Křístek¹, Jan Hubený²

¹Národní lesnický institut, odbor Frýdek-Místek, Nádražní 2811, Frýdek-Místek, 738 01

²Národní lesnický institut, odbor Olomouc, Holická 31c, Olomouc, 779 00

DOI: <https://doi.org/10.11118/978-80-7701-096-2-0015>

Abstrakt

Oblastní plány rozvoje lesů jsou nástrojem diferenciacie lesnického managementu na nadregionální a regionální úrovni. Diferenciace podle přírodních a socio-ekonomických podmínek a stavu porostů na regionální úrovni se uplatňuje v rámcovém plánování a základních hospodářských doporučeních prostřednictvím cílových hospodářských souborů a porostních typů. Diferenciace na nadregionální úrovni je demonstrována na srovnání dvou přírodních lesních oblastí (PLO): 29 – Nízký Jeseník = nižší vrchovinné hercynské oblasti zasažené nespecifickým chřadnutím smrku a PLO 41 – Hostýnskovsetínské vrchy a Javorníky = vrchovinné karpatské oblasti postižené recentní kůrovcovou kalamitou od roku 2015. Jsou ukázány klíčové výstupy bezpečnosti produkce, rizika dopadů klimatických změn, dopravního zpřístupnění a rámcových směrnic hospodaření. Dopady navržených opatření jsou ukázány na modelu změny druhové skladby porostů a vývoje zásob a těžebních možností.

Klíčová slova: oblastní plány rozvoje lesů, trvale udržitelné hospodaření, druhová skladba, hospodářská úprava lesů, rámcové směrnice hospodaření

Abstract

MAIN OUTPUTS OF THE REGIONAL FOREST DEVELOPMENT PLANS FOR NATURAL FOREST AREAS 29-NÍZKÝ JESENÍK MOUNTAINS AND 41-HOSTÝNSKOVSETÍNSKÉ VRCHY AND JAVORNÍKY MOUNTAINS

Regional plans of forest development serve as a tool for differentiating forest management at the supra-regional and regional levels. Differentiation based on natural and socio-economic conditions and the condition of stands at the regional level is applied in framework planning and basic management recommendations through target management groups and stand types. Differentiation at the supra-regional level is demonstrated by comparing two natural forest areas (NFA): 29 – Nízký Jeseník = lower Hercynian upland areas affected by nonspecific spruce dieback, and NFA 41 – Hostýnskovsetínské vrchy a Javorníky = Carpathian upland areas affected by a recent bark beetle calamity since 2015. Key outputs regarding production security, risks of climate change impacts, transport accessibility, and framework management guidelines are presented. The impacts of the proposed measures are illustrated using a model of changes in stand species composition and the development of timber stocks and harvesting potential.

Keywords: nature forest areas, forest vegetation zones, edaphic categories, tree species composition, forest categorisation, regional forest development plans

1. ÚVOD

Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) jsou nástrojem oblastně diferencovaného hospodaření. Diferenciace je založena na rozdílných přírodních podmínkách stanoviště (viz příspěvek Dujky a Grygy v tomto sborníku), stavu porostů, socio-ekonomických podmínkách, funkčním zaměření, ohrožení porostů atd. Tuto diferenciaci lze chápat ve dvou úrovních: Jednak se jedná o diferenciaci hospodaření na nadregionální úrovni, kdy se liší návrhy a doporučení mezi jednotlivými přírodními lesními oblastmi (PLO) podle podmínek v dané PLO. Na této úrovni mohou být OPRL mj. podkladem pro diferencované uplatňování dotační politiky apod. Zároveň jsou návrhy a doporučení diferencované na regionální úrovni, „uvnitř“ konkrétní PLO, podle podmínek konkrétních stanovišť a porostů, zejména v rámci hospodářských souborů, což se nejvýznamněji uplatňuje v rámcových směrnících hospodaření (RSH).

Koncept hodnocení oblastních plánů rozvoje lesů v kontextu trvale udržitelného obhospodařování lesů je založen na třech pilířích lesnického sektoru, v rámci kterých je řešena podpora produkčních, ekologických a sociálních funkcí lesů. Návrhová část oblastního plánu přímo navazuje na část analytickou a shrnuje výsledky analýz jednotlivých sledovaných kritérií v prakticky využitelné závěry a doporučení. Konkrétně budou prezentovány některé výstupy OPRL za PLO 29 – Nízký Jeseník a PLO 41 – Hostýnskovsetínské vrchy a Javorníky.

2. DIFERENCIACE A LIMITY HOSPODAŘENÍ

2.1 STANOVIŠTNÍ PODMÍNKY

2.1.1 Cílové hospodářské soubory

Cílové hospodářské soubory (CHS) jsou jednotky sdružující stanoviště s podobnými klimatickými a půdními charakteristikami vytvářejícími předpoklady pro racionalizaci lesnického hospodaření. Jedná se o hlavní jednotky pro diferenciaci hospodaření a tvorbu rámcových směrnících hospodaření. Pro stanovení vhodného lesnického hospodaření jsou pro CHS definována základní hospodářská doporučení a rámcové vymezení druhové skladby porostů. CHS se mohou dle potřeby dělit na podsoubory cílového hospodářského souboru (PCHS).

Rozdílné geologické, geomorfologické a půdní podmínky (viz příspěvek Dujky a Grygy v tomto sborníku) mohou ve výsledku vyústit v obdobné spektrum CHS. V obou PLO je nejvíce zastoupen CHS 45 Živná stanoviště středních poloh a dále CHS 55 Živná stanoviště vyšších poloh. Rozdíly jsou patrné pouze u vyšších poloh, kde je zastoupení CHS 55 v PLO 41 skoro dvojnásobné oproti PLO 29, a na exponovaných stanovištích, kde v PLO 29 jednoznačně převládají střední polohy CHS 41, zatímco v PLO 41 je poměr CHS 41 a CHS 51 poměrně vyrovnaný. Rozdílné geologické a geomorfologické podmínky se také promítly do vyššího zastoupení oglejených stanovišť (CHS 47 a 57) v PLO 29.

3. BEZPEČNOST PRODUKCE

Bezpečnost produkce je míra dosažení požadovaných předpokládaných užitků z lesa (Křístek *et al.* 2018), kterými mohou být výnosy ekonomické, měřené např. cílovou zásobou dříví nebo prostřednictvím přírůstových funkcí, i přínosy mimoprodukční – ekosystémové služby. Bezpečnost produkce představuje pravděpodobnost dosažení ideálních (cílových) hodnot v definovaném čase, vymezeném zpravidla obmýtím. V OPRL je bezpečnost produkce vyjádřena pomocí koeficientu bezpečnosti produkce porostního typu (kBPPT), který odpovídá pravděpodobnosti dožití porostu do věku obmýtí. Koeficient kBPPT je odvozován pro jednotlivé škodlivé činitele a hospodářské soubory na základě diferenciace ohrožení podle stanovištních podmínek a podle porostního typu. Z dostupných podkladů byla provedena operacionalizace (Mansfeld a Hruška, 2013) ohrožení na ordinální škále 1 (maximální ohrožení = minimální bezpečnost produkce) až 7 (minimální ohrožení = maximální bezpečnost produkce).

Tab. 1: Zastoupení cílových hospodářských souborů

Cílový hospodářský soubor		Zastoupení PLO 29 [%]	Zastoupení PLO 41 [%]
13	Přírozená borová stanoviště (a stanoviště borových doubrav)	—	—
19	Lužní stanoviště (nižších poloh)	(+)	0,2
21	Exponovaná stanoviště nižších poloh	(+)	(+)
23	Kyselá stanoviště nižších poloh	(+)	(+)
25	Živná stanoviště nižších poloh	1,0	0,7
27	Oglejená chudá stanoviště nižších a středních poloh	—	—
29	Olšová a jasanová stanoviště na podmáčených a lužních půdách	3,2	2,5
39	Chudá podmáčená stanoviště nižších a středních poloh	(+)	—
41	Exponovaná stanoviště středních poloh	13,9	7,4
43	Kyselá stanoviště středních poloh	1,0	1,1
45	Živná stanoviště středních poloh	50,9	47,6
47	Oglejená stanoviště středních poloh	5,0	1,6
51	Exponovaná stanoviště vyšších poloh	0,8	6,3
53	Kyselá stanoviště vyšších poloh	0,8	0,8
55	Živná stanoviště vyšších poloh	15,8	30,5
57	Oglejená stanoviště vyšších poloh	6,1	1,1
59	Podmáčená stanoviště středních a vyšších poloh	(+)	0,0
71	Exponovaná stanoviště horských poloh	—	—
73	Kyselá stanoviště horských poloh	—	—
75	Živná stanoviště horských poloh	—	—
77	Oglejená stanoviště horských poloh	—	—
79	Podmáčená stanoviště horských poloh	—	—
01	Mimořádně nepříznivá stanoviště	0,5	0,3
02	Stanoviště přírodních vysokohorských smrčín pod hranicí stromové vegetace	—	—
03	Stanoviště v klečovém a alpínském vegetačním stupni	—	—

Tab. 2: Hodnocení bezpečnosti produkce podle pravděpodobnosti dožití porostu do věku obmýtí

kBPPT	Pravděpodobnost	Bezpečnost produkce	Ohrožení
1	0 – 0,142	Minimální	Mimořádné
2	0,143 – 0,285	Velmi nízká	Vysoké
3	0,286 – 0,428	Nízká	Zhoršené
4	0,429 – 0,571	Průměrná	Střední
5	0,572 – 0,714	Vysoká	Nízké
6	0,715 – 0,857	Velmi vysoká	Velmi nízké
7	0,858 – 1	Mimořádná	Minimální

Tab. 3: Koeficient bezpečnosti produkce porostního typu pro CHS 45 v PLO 29

Škodlivý činitel	Porostní typ											
	1*	2	3	4	5	6	7	7j	7t	8	9	9x
Vítr	3,0	5,2	5,1	5,9	5,8	5,7	4,9	—	—	—	—	—
Sníh	2,7	4,9	4,8	5,1	5,3	5,4	4,3	—	—	—	—	—
Kůrovci	2,0	3,5	3,0	4,0	4,5	5,0	5,0	—	—	—	—	—
Hniloby	2,7	3,8	4,2	4,0	3,7	3,7	2,9	—	—	—	—	—
Ohryz a loupání	4,0	4,0	4,0	4,0	5,0	4,5	5,0	—	—	—	—	—
Okus	4,1	2,8	3,8	3,8	3,1	3,3	2,8	—	—	—	—	—
Nekróza jasanu	5,2	5,9	5,9	6,0	4,7	4,7	4,2	—	—	—	—	—
Celkem	3	4	4	4	5	5	5	4	—	—	—	—

*)Pro porostní typ 1i smrk ohrožený je kBPPT snížen o jeden stupeň, pro porostní typ 1p smrk poškozený je kBPPT snížen až o dva stupně.

Tab. 4: Koeficient bezpečnosti produkce porostního typu (kBPPT) pro CHS 45 v PLO 41

Škodlivý činitel	Porostní typ											
	1*	2	3	4	5	6	7	7j	7t	8	9	9x
Vítr	3,3	5,5	5,4	—	6,1	6,0	5,2	—	—	—	—	—
Sníh	2,5	4,8	4,7	—	5,1	5,2	4,2	—	—	—	—	—
Kůrovci	1,8	3,3	2,8	—	4,3	4,8	4,8	—	—	—	—	—
Hniloby	2,1	3,2	3,6	—	3,1	3,1	2,3	—	—	—	—	—
Ohryz a loupání	5,0	5,0	5,0	—	5,0	5,0	5,0	—	—	—	5,0	—
Okus	4,0	2,8	3,8	—	3,0	3,3	2,8	—	—	—	—	—
Nekróza jasanu	4,7	5,6	5,6	—	4,4	4,7	4,2	—	—	—	5,7	—
Celkem	3	5	5	—	5	5	5	5	—	—	5	5

*)Pro porostní typ 1i smrk ohrožený je kBPPT snížen o jeden stupeň, pro porostní typ 1p smrk poškozený je kBPPT snížen až o dva stupně.

Koeficient bezpečnosti produkce je primárně ovlivněn stanovištními podmínkami, vyjádřenými v tomto případě cílovým hospodářským souborem, stavem porostů (porostním typem) a druhem škodlivého činitele. Celkový kBPPT dosahuje mírně příznivějších hodnot v PLO 41 právě s ohledem na příznivější přírodní podmínky. U ohrožení sněhem, hnilobami nebo nektrózou jasanu se však objevují v PLO 41 nepatrně nižší hodnoty. Nicméně hodnoty kBPPT jsou v obou PLO dost podobné a liší se maximálně o jeden stupeň. Rozdíly tak jsou spíše v zastoupení jednotlivých porostních typů a významu daných škodlivých činitelů.

4. KLIMATICKÁ ZMĚNA

V OPRL jsou formulována adaptační opatření, která kladou důraz na úpravu druhové skladby podle očekávaných změn stanovištních podmínek, volbu odpovídajících pěstebních postupů a v neposlední řadě na dosažení únosných stavů zvěře k minimalizaci škod na lesních porostech. Adaptace lesů na klimatickou změnu je podmíněna řadou okolností a je plánována v rámci provozních souborů (Mansfeld *et al.* 2020). Provozní soubory (PS) jsou jednotky vytvořené za účelem zhodnocení rizik, která ovlivňují lesní porosty v důsledku klimatické změny (KZ). PS jsou nadstavbou lesnicko-typologického klasifikačního systému NLI (Plíva, 1971) a sdružují příbuzné CHS, které v kombinaci se základními hospodářskými dřevinami (smrk, jedle, borovice, buk, dub a olše) určují cílové hospodářství. PS jsou vymezeny pouze pro lesy hospodářské. Opatření v lesích zvláštního určení a lesích ochranných se odvíjejí od jejich funkčního zaměření.

Naléhavost adaptačních opatření v rámci PS je posuzována prostřednictvím indikátoru rizika klimatické změny (IRKZ), jehož výsledná hodnota z ordinální sedmibodové stupnice je získána porovnáním aktuálního zastoupení skupin dřevin a modelového zastoupení dřevin. Stanovení IRKZ je koncipováno pro každou hlavní hospodářskou dřevinu reprezentující cílové hospodářství, a to s ohledem na její ekologii a vhodná stanoviště. V první řadě je situace hodnocena z pozice nejrozšířenější a zároveň nejohroženější hospodářské dřeviny – smrku ztepilého – *Picea abies* L. Karst. Je zohledněna plocha rizikových a velmi rizikových smrkových porostů ve smyslu přílohy č. 2 vyhlášky č. 298/2018 Sb.

V obou PLO je nejrozšířenější PS Cílové BK (SM, BO, DB a smíšené) hospodářství středních poloh, kde vychází vyšší naléhavost opatření podle IRKZ v PLO 41, neboť v PLO 29 již přeměna dřevinné skladby ve prospěch stanoviště vhodných listnáčů během posledních 30–40 let pokročila.

Tab. 5: Ordinální sedmibodová stupnice indikátoru rizika klimatické změny (IRKZ)

IRKZ	Popis
A (mimořádný)	Nejhorší situace indikující maximální riziko, naléhavá realizace adaptačních opatření
B (velmi vysoký)	Velmi vysoká indikace rizika souvisejícího s KZ
C (vysoký)	Podprůměrná situace z hlediska indikace odolnosti vůči rizikům souvisejícím s KZ
D (průměrný)	Střední indikace schopnosti odolávat rizikům souvisejícím s KZ
E (nízký)	Nadprůměrná situace z hlediska odolnosti vůči rizikům souvisejícím s KZ
F (velmi nízký)	Relativně bezproblémová situace ve vztahu k riziku souvisejícímu s KZ
G (minimální)	Prakticky žádná rizika plynoucí z KZ

Tab. 6: Zastoupení provozních souborů a jejich IRKZ v PLO 29 a 41

Provozní soubor	CHS	PLO 29		PLO 41	
		Výskyt [%]	IRKZ	Výskyt [%]	IRKZ
Cílové SM (přirozené) hospodářství horských poloh	71; 73; 75; 77; 79	—	—	—	—
Cílové BK–SM (JD a smíšené) hospodářství vyšších poloh	51; 53; 55; 57	23,6	C	38,8	C
Cílové SM (JD, BO) hospodářství na glejových a rašelinných stanovištích	59	0,5	D	(+)	F
Cílové OL (JS) hospodářství na trvale zamokřených a lužních stanovištích	29	3,2	E	2,0	E
Cílové BK (SM, BO, DB a smíšené) hospodářství středních poloh	41; 43; 45; 47	70,8	C	57,9	B
Cílové BO (SM, DB, JD) hospodářství na chudých zamokřených stanovištích	27; 39	(+)	—	—	—
Cílové DB (BO, smíšené) hospodářství nižších poloh	23; 21	0,2	C	(+)	—
Cílové DB hospodářství nižších poloh	19; 25	1,2	C	0,8	D
Cílové BO hospodářství na přirozených borových stanovištích	13	—	—	—	—

5. NÁVRH ZPŘÍSTUPNĚNÍ LESŮ

Dopravní zpřístupnění je řešeno na základě porovnání skutečné a modelové hustoty lesní cestní sítě (LCS). V OPRL je vyhodnocena délka lesních cest třídy 1L a 2L (ČSN 73 6108). Výstavba nebo rekonstrukce lesních cest je navrhována prostřednictvím transportních segmentů (TSEG). TSEG je soubor porostů, které gravitují na jednu hlavní odvozní cestu (Bystrický, 2020). Dříví se soustřeďuje k jednomu nebo více odvozním místům. TSEG má přirozené hranice na přirozených gravitačních předělech (hřebenech, vodotečích, okrajích lesa) nebo umělých předělech (silnice, železniční tratě, rozdělovací síť). Návrh LCS je zobrazen v dopravní mapě OPRL. Optimalizace LCS má dopad na zkrácení přibližovacích vzdáleností a minimalizaci trvalých přibližovacích cest.

Návrh doporučených těžebně-dopravních technologií je založen na těžebně-dopravní klasifikaci terénu (Macků *et al.*, 1992). Mapovaným terénním typům podle sklonu terénu, únosnosti a výskytu překážek pro pohyb kolové techniky jsou přiřazeny možné, ekologicky únosné a ekonomicky optimální technologie. Klasifikace je základem pro optimalizaci dopravního zpřístupnění lesů.

V PLO 29 již bylo dosaženo modelové optimální hustoty LCS, přesto je i zde navrhováno její doplnění dokonce ve vyšším rozsahu než v PLO 41, kde je stále značný prostor pro optimalizaci a zkrácení přibližovacích vzdáleností.

Třídy únosnosti terénu odpovídají přírodním podmínkám, zejména půdním, geomorfologickým a geologickým. V důsledku je v PLO 29 větší podíl podmíněně únosných terénů na oglejených, střídavě

Tab. 7: Zpřístupnění lesů [bm.ha-1]

Dopravní síť	PLO 29	PLO 41
Skutečná hustota cestní sítě	17,17	13,29
Modelová hustota cestní sítě	17,16	19,43
Návrhy	2,56	2,03

Tab. 8: Zastoupení tříd únosnosti podle těžebně-dopravní klasifikace terénu [%]

Terény	PLO 29	PLO 41
Trvale únosné	77,2	88,5
Podmíněně únosné	14,5	9,9
Neúnosné	1,0	0,2
S překážkami	2,1	0,4
Extrémní	3,9	0,9
Neurčeno	1,4	0,1

Tab. 9: Zastoupení tříd únosnosti podle těžebně-dopravní klasifikace terénu [%]

Terény	PLO 29	PLO 41
UKT	51,0	23,0
SLKT	2,8	1,5
Lanovka	1,4	0,6
Kůň	10,1	27,8
Pásky, flotační pneumatiky	27,5	46,0
Neurčeno	7,2	1,0

zamokřených půdách, které se na svazích Javorníků, Hostýnských a Vsetínských vrchů v PLO 41 vyskytují méně často.

Paradoxně v rozporu s výše uvedenými třídami únosnosti je v PLO 41 v doporučení dopravních technologií výrazně vyšší podíl využití technologií se sníženým tlakem na půdu (pásová technika, flotační pneumatiky) a koní.

6. RÁMCOVÉ SMĚRNICE HOSPODAŘENÍ

Rámcové směrnice hospodaření jsou nejvýznamnějším výstupem a podkladem pro trvale udržitelné, diferencované hospodaření. Představují souhrn doporučení pro trvale udržitelné obhospodařování lesů. Jsou postaveny na konceptu vyrovnaného plnění produkčních, ekologických a sociálních funkcí (Mansfeld *et al.* 2021). RSH jsou v OPRL zpracovány pro rámec přírodní lesní oblasti diferencované podle CHS a porostních typů (PT). Spojením CHS a PT vzniká rámec hospodářského souboru (HS).

6.1 KONCEPT RÁMCOVÝCH SMĚRNIC HOSPODAŘENÍ

Management lesů vychází z přírodních podmínek – lesní typy (LT) a jejich soubory (SLT), z převažujícího funkčního zaměření lesa na základě veřejných zájmů a ze stavu lesních porostů (porostní typ, kvalita – poškození). Na základě kombinace těchto faktorů jsou vymezeny hospodářské soubory, pro něž jsou podle § 3 odst. 2 vyhlášky MZe č. 298/2018 Sb. stanovena základní hospodářská doporučení (ZHD).

Je zřejmé, že i ve shodném CHS 45 Živná stanoviště středních poloh v důsledku stanovištních podmínek převažují v PLO 29 stanoviště svěží kategorie 3. a 4. lesního vegetačního stupně (LVS) = soubory lesních typů 3S a 4S, zatímco v PLO 41 dominují bohatá stanoviště 4. LVS (SLT 4B).

Tab. 10: Porovnání zastoupení SLT v CHS 45

PCHS	SLT a jejich části (specifické LT)	Plocha [ha]		Název
		PLO 29	PLO 41	
45a	3S (kromě 3S2, 3Se)	11 567	1 876	SVĚŽÍ DUBOVÁ BUČINA (kromě chudšího a exponovaného typu)
	3H (kromě 3He)	3 591	2 210	HLINITÁ DUBOVÁ BUČINA (kromě exponovaného typu)
	3B (kromě 3Be)	8 260	5 353	BOHATÁ DUBOVÁ BUČINA (kromě exponovaného typu)
	3D (kromě 3D9, 3De)	245	285	OBOHACENÁ DUBOVÁ BUČINA (kromě exponovaného a specifického – roklinového typu)
45b	4S (kromě 4S2, 4Se)	19 957	3 546	SVĚŽÍ BUČINA (kromě chudšího a exponovaného typu)
	4H (kromě 4He)	1 735	11	HLINITÁ BUČINA (kromě exponovaného typu)
	4B (kromě 4Be)	7 534	21 270	BOHATÁ BUČINA (kromě exponovaného typu)
	4D (kromě 4D7, 4D9, 4De)	187	1 036	OBOHACENÁ BUČINA (kromě exponovaného, specifického – sesuvného a roklinového typu)
45c	3W (kromě 3We)	19	—	VÁPENCOVÁ DUBOVÁ BUČINA (kromě exponovaného typu)
	4W (kromě 4We)	11	—	VÁPENCOVÁ BUČINA (kromě exponovaného typu)

6.2 ZÁKLADNÍ HOSPODÁŘSKÁ DOPORUČENÍ

Základní hospodářská doporučení pro hospodářské soubory představují obmýetí, obnovní dobu, počátek obnovy, hospodářský způsob, hospodářský tvar a cílovou druhovou skladbu.

Porostní typ (PT) je určen hlavní hospodářskou dřevinou (skupinou dřevin), která převažuje v současné druhové skladbě. Označení porostních typů viz Tab. 11.

Obmýetí je plánovaná produkční doba lesních porostů udaná počtem let zaokrouhleným na desítky.

Obnovní doba je plánovaná průměrná doba, která uplyne od zahájení do ukončení úmyslné obnovy lesního porostu udaná počtem let zaokrouhleným na desítky. V případě ohrožených PT (1i) nebo poškozených porostů (PT 1p) je zpravidla volena kratší obnovní doba (20–30 let) s rychlejší obnovou porostu. U bukových porostů je zvolena spíše delší obnovní doba 40 let za účelem maximálního využití přirozené obnovy.

Počátek obnovy znamená počátek decennia, ve kterém porosty dosáhnou věku obmýetí sníženého o ½ obnovní doby.

Hospodářský způsob (HZ) představuje soubor hospodářských opatření se svébytnými nástroji hospodářské úpravy, který vede k charakteristické

Tab. 11: Přehled porostních typů

Porostní typ	
1	smrk běžné kvality
1i	smrk ohrožený
1p	smrk poškozený
2	jedle běžné kvality
3	borovice (modřín) běžné kvality
3k	borovice kvalitní
4k	modřín kvalitní
5	dub běžné kvality
6	buk běžné kvality
7	listnatý (smíšený)
7j	jasan (olše)
7t	topoly
8	přípravné dřeviny běžné kvality
9	střední les
9x	pařezina tvrdá

Tab. 12: Základní hospodářská doporučení pro HS 456 v PLO 29 a PLO 41

DOPORUČENÍ OPRL	POROSTNÍ TYP v PLO 29	POROSTNÍ TYP v PLO 41
	451i	451i
	SM ohrožený	SM ohrožený
OBMÝTÍ [let]	80	80
OBNOVNÍ DOBA [let]	30	30 (20)
POČÁTEK OBNOVY	61	61
HOSPODÁŘSKÝ ZPŮSOB	nN, pN, nH, (nP)	(n)P, (p,n)N, (nH, H)
HOSPODÁŘSKÝ TVAR	vysoký	vysoký
CÍLOVÁ DRUHOVÁ SKLADBA (CDS)		
CDS pro PCHS 45a	DBZ 30, JV KL LP LPV 21, BK 20, MD 10, JD 5, SM 5, HR JB JLH TR 2, BR OS 1, HB 1, DG 5	BK 30, DBZ(DB) 25, SM 10, MD 6, JD 5, BO 5, HB 5, LP(LPV) 5, JV(KL) 5, JS(JL, JLH,TR) 3, DG(JDO) 1
CDS pro PCHS 45b	BK 24, JV KL LP LPV 19, MD 15, JD 10, SM 10, BO 5, DBZ 5, HB 4, BR OS 1, JLH JS TR 1, DG 5, JDO 1	BK 30, SM 20, JD 10, DBZ(DB) 10, MD 6, BO 5, LP(LPV) 5, JV(KL) 5, JS 5, JS(JL, JLH,TR) 3, DG(JDO) 1
CDS pro PCHS 45c	BK 30, JV KL LP LPV 22, JD 20, MD 12, HB 5, BB JL JLH JLV JS TR 3, BR OS 1, HR JB OSK 1, DG 5, JDO 1	—

Tab. 13: Základní hospodářská doporučení pro HS 456 v PLO 29 a PLO 41

DOPORUČENÍ OPRL	POROSTNÍ TYP v PLO 29	POROSTNÍ TYP v PLO 41
	456	456
	BK běžné kvality	BK běžné kvality
OBMÝTÍ [let]	110	120
OBNOVNÍ DOBA [let]	40	40
POČÁTEK OBNOVY	91	101
HOSPODÁŘSKÝ ZPŮSOB	nP, nN, pN	(p,n)P, (p,n)N, (pH,H)
HOSPODÁŘSKÝ TVAR	vysoký	vysoký
CÍLOVÁ DRUHOVÁ SKLADBA (CDS)		
CDS pro PCHS 45a	BK 40, JD 10, MD 10, DBZ 10, JV KL 10, LP LPV 10, JLH TR 3, HB 2, DG 5	BK 50, DBZ(DB) 20, MD 6, LP(LPV) 6, BO(SM) 5, JD 5, JV(KL, JS, JL, JLH,TR) 5, HB 2, DG(JDO) 1
CDS pro PCHS 45b	BK 50, JD 10, MD 10, LP LPV 10, JV KL 10, HB 3, JLH TR 2, DG 5	BK 55, JD 10, DBZ(DB) 10, SM 5, MD 6, LP(LPV) 5, JV(KL, JS, JL, JLH,TR) 5, BO 3, DG(JDO) 1
CDS pro PCHS 45c	BK 39, JV KL LP LPV 17, JD 10, MD 10, DBZ 10, HB 4, BB JL JLH JLV JS TR 3, BR OS 1, HR JB OSK 1, DG 5	—

věkové a prostorové struktury lesa (Kantor, 2001). Rozlišujeme HZ podrostní (P), násečný (N), holosečný (H) a výběrný (V). Malé písmeno před označením HZ znamená představené obnovní prvky opět charakteru podrostního (p), násečného (n) nebo holosečného (h).

Hospodářský tvar lesa označuje způsob vzniku porostu. Rozlišuje se tvar vysoký, nízký (pařezina) a sdružený. Hospodářský tvar vysoký ukazuje na způsob vzniku porostu ze semen, hospodářský tvar nízký z výmladků. Sdružený (střední) tvar lesa je kombinace obou způsobů vzniku porostu.

Cílová druhová skladba (CDS) představuje doporučené zastoupení dřevin v mýtním věku, které je z hlediska zabezpečení všech funkcí lesů, produkčních i mimoprodukčních, optimální. Zkratky dřevin jsou uvedeny dle vyhl. č. 84/1996 Sb. Je konstruována pro PCHS a PT.

ZHD pro PT 451i jsou v obou PLO velmi podobná. Liší se v návrhu CDS, kdy v PLO 41 je doporučováno vyšší zastoupení SM.

ZHD pro PT 456 jsou rovněž podobná v obou PLO. Liší se např. tím, že v PLO 29 je navrženo nižší obmýtí 110 let v souvislosti s výskytem nepravého jádra u BK. Menší rozdíly jsou také v navržené CDS.

6.3 RÁMCOVÉ SMĚRNICE HOSPODAŘENÍ

Rámcové směrnice hospodaření se skládají v platných OPRL ze dvou samostatných bloků. V prvním bloku (na první straně RSH) jsou vymezeny obecné podmínky hospodaření pro CHS podle přírodních podmínek na základě zařazení lesnicko-typologických jednotek, druhová skladba a dopravně-technologické podmínky. Je zde rovněž uveden minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin podle přílohy č. 2 vyhlášky č. 298/2018 Sb. Ukázka z prvního bloku je znázorněna v tabulce č. 10.

Ve druhém bloku (na druhé straně RSH) jsou navrženy doporučené rámce hospodaření pro jednotlivé porostní typy – hospodářské soubory. Jsou zde uvedena zákonná omezení, základní hospodářská doporučení, pěstební opatření a hodnoty bezpečnosti produkce a produkčního potenciálu. Viz příklad HS 456 v PLO 29 v Tab. 14.

Tab. 14: Základní hospodářská doporučení pro HS 456 v PLO 29 a PLO 41

Kategorie lesů dle LHP/O	Lesy hospodářské	Lesy zvláštního určení	Lesy ochranné
[% z CHS]	78,4	21,5	(+)
Zákonná omezení	velikost holé seče: do 1 ha; šířka holé seče nesmí překročit dvojnásobek průměrné výšky těžného porostu; zalesnění do 2 let, zajištění kultur do 7 let od vzniku holiny		
DOPORUČENÍ OPRL	POROSTNÍ TYP (PT)		
	456		
	BK běžné kvality		
POTENCIÁLNÍ ZASTOUPENÍ [ha]	12 629		
POTENCIÁLNÍ ZASTOUPENÍ [%]	13,2		
OBMÝTÍ [let]	110		
OBNOVNÍ DOBA [let]	40		
POČÁTEK OBNOVY	91		
HOSPODÁŘSKÝ ZPŮSOB	nP, nN, pN		
HOSPODÁŘSKÝ TVAR	vysoký		
DOBA ZAJIŠTĚNÍ KULTUR [let]	8 (podmíněno výjimkou SSL)		
PROVOZNÍ SOUBOR	Cílové BK (SM, BO, DB a smíšené) hospodářství středních poloh		
CDS pro PCHS 45a	BK 40, JD 10, MD 10, DBZ 10, JV KL 10, LP LPV 10, JLH TR 3, HB 2, DG 5		
CDS pro PCHS 45b	BK 50, JD 10, MD 10, LP LPV 10, JV KL 10, HB 3, JLH TR 2, DG 5		
CDS pro PCHS 45c	BK 39, JV KL LP LPV 17, JD 10, MD 10, DBZ 10, HB 4, BB JL JLH JLV JS TR 3, BR OS 1, HR JB OSK 1, DG 5		
PĚSTEBNÍ OPATŘENÍ	Přednostně přirozená obnova bk clonnou sečí či úzkými náseky s uvolňováním nárostů. Do zmlazení doplňovat chybějící cílové dřeviny, md výhradně ze zdrojů selektovaného jesenického md. Ponechávat výstavky cds. Při zamokření zalesnit ol a po zapojení vnášet dřeviny cds. Při potenciálu přirozené obnovy žádat ssl o odklad povinnosti zalesnit holinu. Ve všech věkových stádiích porostů podporovat přimíšené dřeviny cds a mzd. Cenné dřeviny vč. Bk chránit proti okusu oplocováním. Ve stádiu zapojování mlazin pouze výřez předrostlíků a obrostlíků. Pokračování při horní výšce ca 4 m, odstraňování z nadúrovně a úrovně nekvalitních větvnatých jedinců případně nežádoucí příměsi pionýrských listnáčů a redukce hustoty na ca 9000 ks/ha, aby byla podpořena stabilita porostu. Do podúrovně není žádoucí zasahovat. Při dalších zásazích u horní výšky 8 m a zejména od horní výšky 12 m přejít na pozitivní výběr s uvolňováním nadějných (v počtu ca 400 ks/ha) a později cílových (v počtu ca 200 ks/ha) jedinců od 1–2 konkurentů. Mezi podporované jedince se zahrnuje i případná příměs vtroušených cds. Další zásahy pokračují v 5 10letých intervalech, od horní výšky ca 30 m jsou již podřízeny potřebám obnovy porostů. V porostech méně kvalitních nebo s nedostatečnou hustotou se výchova zaměřuje alespoň na menší podíl nadějných (později cílových) jedinců a podporu tloušťkového přírůstu hlavního porostu, péči o koruny a přírůst hlavního porostu a podporu smíšené dřevin.		
Opatření v porostech poškozených biotickými a abiotickými činiteli			
Bezpečnost produkce	vysoká (5)		
Produkční potenciál	nízký (3)		
Poznámka	-- -		

Pěstební opatření uvádějí stručné shrnutí hlavních zásad obnovy a výchovy porostů.

Bezpečnost produkce je hodnocena dle koeficientu bezpečnosti produkce porostního typu, jak bylo popsáno výše. Vysoká bezpečnost produkce znamená, že by se porosty s vysokou pravděpodobností měly dožít do mýtného věku.

Produkční potenciál vyjadřuje potenciální hrubý zisk lesní výroby pro PT vyjádřený hlavní hospodářskou dřevinou a MZD. Produkční potenciál byl operacionalizován na základě výsledků projektu NAZV č. QJ1220313. Nízký produkční potenciál HS 456 souvisí s nižší objemovou produkcí buku ve srovnání se smrkem.

7. DOPADY DOPORUČENÝCH OPATŘENÍ

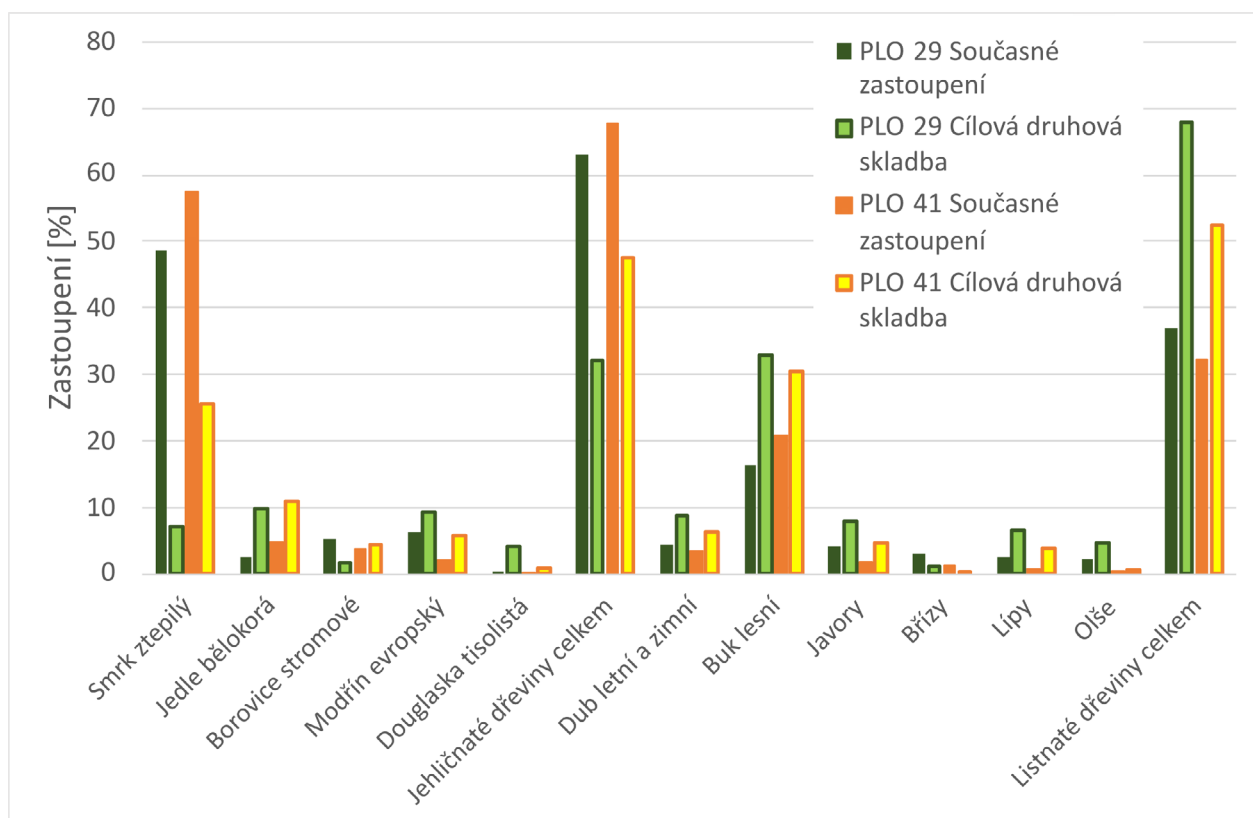
7.1 POTENCIÁLNÍ VÝVOJ DRUHOVÉ SKLADBY

Cílová druhová skladba (CDS) je konstruována pro hospodářské soubory, resp. porostní typy cílových hospodářských souborů v dané PLO. Je navržena s ohledem na přírodní podmínky k optimálnímu plnění produkčních i mimoprodukčních funkcí při zajištění trvale udržitelného hospodaření. Model vývoje druhové skladby nezahrnuje porosty přípravných dřevin navržené v případech plošného kalamitního rozpadu. Takto pojatou CDS nelze na celém území přírodní lesní oblasti dosáhnout během dvaceti-leté platnosti OPRL; jedná se spíše o ideální zastoupení, ke kterému by měl vývoj porostů směřovat v dlouhém časovém období za předpokladu hospodaření podle navržených rámcových směrnic.

V cílové druhové skladbě je navrženo využití širší palety dřevin s příklonem k přirozené druhové skladbě a se zohledněním produkčních možností stanoviště a technicko-organizačních aspektů hospodaření. CDS se může lišit a liší od obnovní druhové skladby (obnovního cíle), a to zejména v první generaci (při první obnově porostu). Zastoupení dřevin se mění během odrůstání a výchovy porostu a CDS respektuje nejen potenciál přirozené obnovy a pěstební cíle, ale také růstové možnosti a potenciál dožití dřevin souhrnně vyjádřený koeficientem bezpečnosti produkce. Jsou kombinovány dřeviny s různou růstovou dynamikou a absolutní výškovou bonitou, což umožní postupnou výškovou a prostorovou diferenciaci porostů.

Navržená cílová druhová skladba se jeví jako optimální z hlediska současných znalostí o odolnostním potenciálu jednotlivých dřevin. Vývoj jejich zdravotního stavu je však jen obtížně predikovatelný a nelze vyloučit omezující rizika, která mohou využití jednotlivých dřevin na určitou dobu, výjimečně i dlouhodobě, významně limitovat. Vzhledem ke změnám klimatu a dlouhé produkční době (průměrné obmýtlí > 100 let) lze velmi obtížně odhadnout budoucí stanovištní podmínky lesních porostů. Po dosažení CDS by mělo být možné plné využití přirozené obnovy a samovolné zmlazení bez nutnosti vylepšování a umělé obnovy, s výjimkou rozsáhlejších disturbancí (např. požárů). Dosažení CDS je však podmíněno dosažením dlouhodobého souladu mezi mysliveckým hospodařením a pěstováním lesa.

V současnosti nejvíce zastoupenou dřevinou je v obou PLO smrk, který je na většině území pěstován mimo stanoviště svého přirozeného výskytu. Jeho podíl již soustavně klesá, především v důsledku kalamit a nespécifického hynutí smrku. Vzhledem k vývoji recentní kůrovcové kalamity po roce 2015 se tento trend nadále prohlubuje. Významně se snížilo zastoupení smrku v obnově. Zatímco v PLO 41 předpokládá CDS do budoucna poměrně vyrovnaný podíl listnáčů a jehličnanů (52 : 48), v PLO 29 by měla být výraznější převaha listnatých dřevin (6 : 32), jak odpovídá přírodním (klimatickým) podmínkám obou oblastí. CDS počítá se zastoupením smrku v PLO 29 pouze na úrovni 7 %, v PLO 41 pak cca 25 %, přičemž v obou oblastech by jeho potenciální přirozené rozšíření představovalo zastoupení pouze málo nad 1 %. Jako hlavní jehličnaté dřeviny by vedle smrku měly v obou PLO v budoucnu figurovat jedle bělokorá, borovice lesní, která je v Nízkém Jeseníku zastoupena významným ekotypem heraltické (cvilínské) borovice a v Hostýnských vrších populací malenovické borovice (Dujka 2024), a modřín opadavý, jenž je v Nízkém Jeseníku autochtonní dřevinou (jesenický modřín – Nožička, 1962). Využití douglasky tisolisté, jedle obrovské a dalších nepůvodních druhů lesních dřevin je omezeno předpisy ochrany přírody proti zavádění nepůvodních druhů.

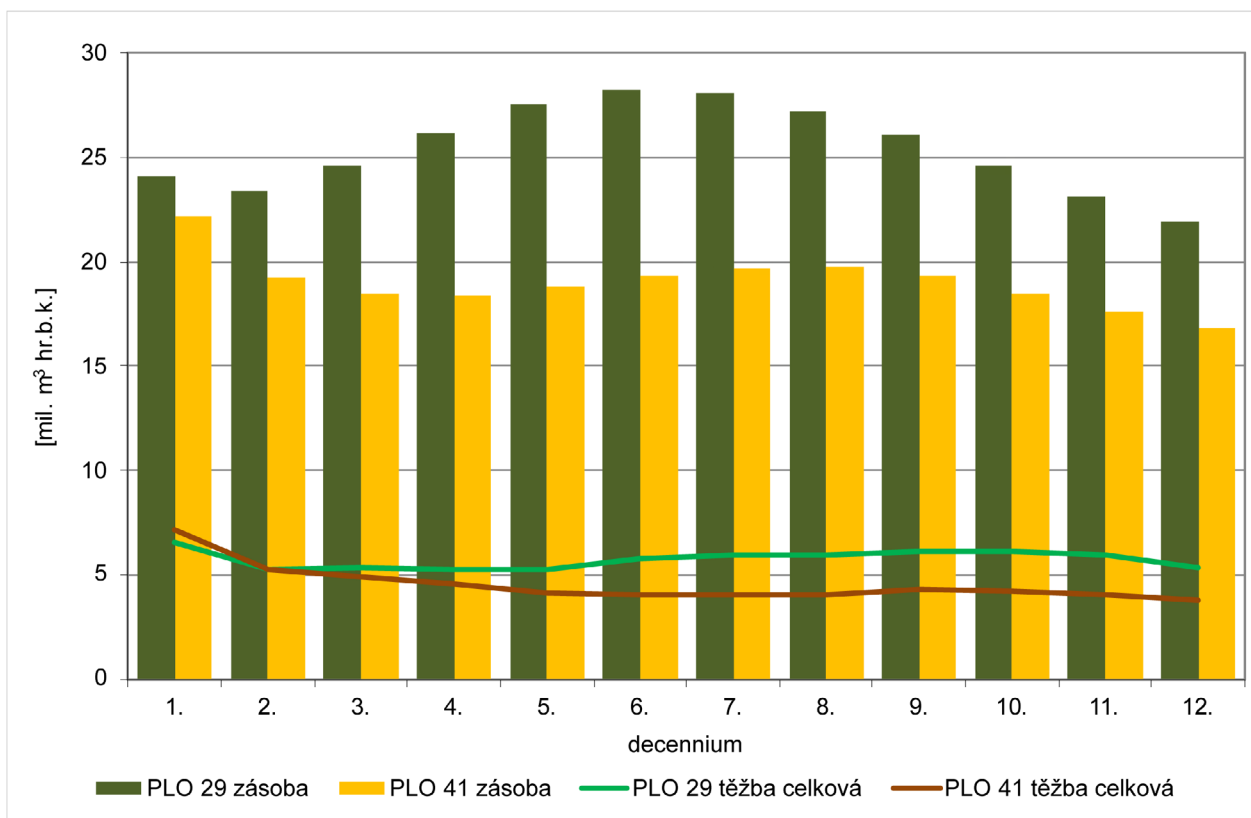
Obr. 1: Graf vybraných skupin druhů dřevin současné a cílové druhové skladby PLO 29 a PLO 41

Podstatnou část produkce by měly v budoucnu nahradit listnaté dřeviny, mezi kterými tvoří hlavní složku buk. CDS počítá také se zvýšením zastoupení dubů, javorů, jilmů, lip a dalších listnáčů, které mají důležitou meliorační funkci, zvyšují biodiverzitu a ekologickou stabilitu porostů, a zároveň mohou vylepšovat produkci pěstováním cenných sortimentů. Pěstování jasanu ztepilého je limitováno onemocněním voskovičkou jasanovou *Hymenoscyphus fraxineus* (T. Kowalski) Baral, Queloz & Hosoya.

7.2 MODEL VÝVOJE ZÁSOb A TĚŽEBNÍCH MOŽNOSTÍ

Vývoj zásob byl modelován pomocí růstových modelů pro jednotlivé dřeviny (Černý *et al.*, 1996) s výhledem na 12 decenníí. Jako výchozí stav byla použita data lesních hospodářských plánů a osnov (LHP/O) platná k 31. 12. 2018. Porosty byly podle stanoviště a druhové skladby znovu zařazeny do hospodářských souborů vymezených v OPRL. Na tento výchozí stav byly aplikovány parametry časové úpravy (obmýtlí, obnovní doba) dle vyhlášky MZe č. 298/2018 Sb. Za každé decennium byl pro každou jednotku prostorového rozdělení lesa a dřevinu vypočten objem obnovní nebo výchovné těžby podle odpovídajících těžebních procent. Podle objemu obnovní těžby a hektarové zásoby byla pro každou dřevinu vypočtena plocha, která přechází do obnovy (tj. v následujícím decenniu se objevuje v 1. věkovém stupni). Na takto stanovené obnovní ploše byla použita obnovní druhová skladba dřevin odvozená podle vyhlášky MZe č. 298/2018 Sb. Porosty lesů ochranných a lesů zvláštního určení, ve kterých se rozsah těžeb stanovuje induktivně, příp. je zde hospodaření omezeno nebo vyloučeno, nebyly do modelu zahrnuty. Model představuje idealizovaný vývoj porostů bez disturbancí (nahodilých těžeb) s rovnoměrnými těžbami a obnovou a modelovým přírůstkem bez dalších vlivů. První decennium modelu představuje výchozí stav podle popisu porostů v LHP/O platných k 31. 12. 2018, tzn. že se jedná o LHP/O s platností od 2009–2018 po 2018–2027.

Model předpokládá rozdílný vývoj porostních zásob a těžebních možností v obou PLO. V Nížkém Jeseníku totiž dochází k rozsáhlé přeměně alochtonních smrkových porostů pod vlivem nespécifického chřadnutí smrku již přibližně 30 let, takže od 3. decennia lze očekávat významný nárůst zásob díky dorůstání mladých listnatých porostů a za 60 let by zásoby měly kulminovat na úrovni asi o 15 %

Obr. 2: Výhled vývoje těžeb a porostních zásob v PLO 29 a 41 při aplikaci hospodářských doporučení

vyšší oproti současné zásobě. Zároveň by po počátečním poklesu mělo dojít k postupnému nárůstu těžebních možností, takže asi od 7. decennia by se mohly blížit současným decennálním těžbám. Oproti tomu v PLO 41 dochází ke zrychlené obnově smrkových porostů až po roce 2015 v důsledku recentní kůrovcové kalamity, a tato kalamita se v modelu prakticky neprojevila. Současná vysoká zásoba dříví se z významné části nachází v porostech založených v 1. polovině 20. stol. a tedy v současnosti mýtných. Zásoby dříví by v důsledku měly (po počátečním poklesu) stoupat pozvolněji a nepřesáhnout 90 % současné úrovně. Zároveň s tím budou klesat těžební možnosti a teprve za 50 let by se mohly stabilizovat na úrovni asi o $\frac{1}{3}$ nižší oproti současným těžbám. Očekávané produkční ztráty mohou však být do určité míry kompenzovány růstem ceny kvalitních jehličnatých i listnatých sortimentů. Vyšší uplatnění přirozené obnovy následně přinese snížení nákladů na obnovu lesa. Navrhované změny druhové skladby nejsou primárně zaměřeny na objemovou produkci, která je u současných smrkových porostů vynikající, ale na zvýšení stability a odolnosti porostů v měnících se podmínkách klimatu, neboť tyto podmínky prostředí neumožňují zachovat dlouhodobou udržitelnost smrkového hospodaření ve stávajícím rozsahu, resp. činí pěstování smrku na stanovištích do 4. LVS (včetně) rizikovým.

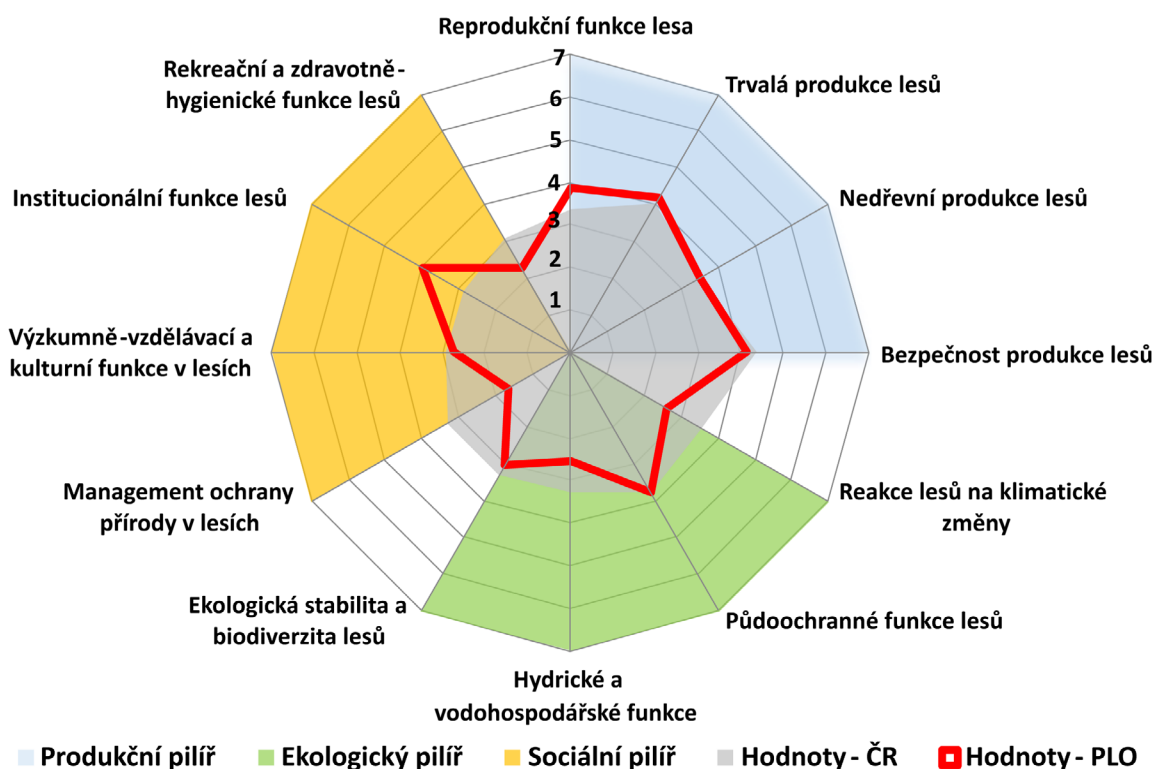
8. SHRNUTÍ

Oblastní plány rozvoje lesů jsou nástrojem oblastně diferencovaného hospodaření. Nejvýznamnějším výstupem jsou **rámcové směrnice hospodaření**, které jsou podkladem pro trvale udržitelné, diferencované hospodaření. Poskytují **základní hospodářská doporučení** i rámcový návod pro obnovu a pěstování porostů. Na příkladu porovnání dvou podobných i odlišných PLO 29 a 41 je ukázáno, jak rozdílné geologické, geomorfologické a půdní podmínky, a také rozdílná historie lesnického hospodaření, mohou ve výsledku vést k velmi podobnému spektru CHS. I v rámci shodných CHS a PT se pak ale diferenciace uplatňuje v konkrétních hospodářských doporučeních. Zde zejména ve smrkových PT, kde **cílová druhová skladba** ukazuje omezené možnosti pro smrkové hospodářství na stanovištích mimo přirozené rozšíření smrku, nicméně v PLO 41 bude role smrku jako významné (byť již ne dominantní)

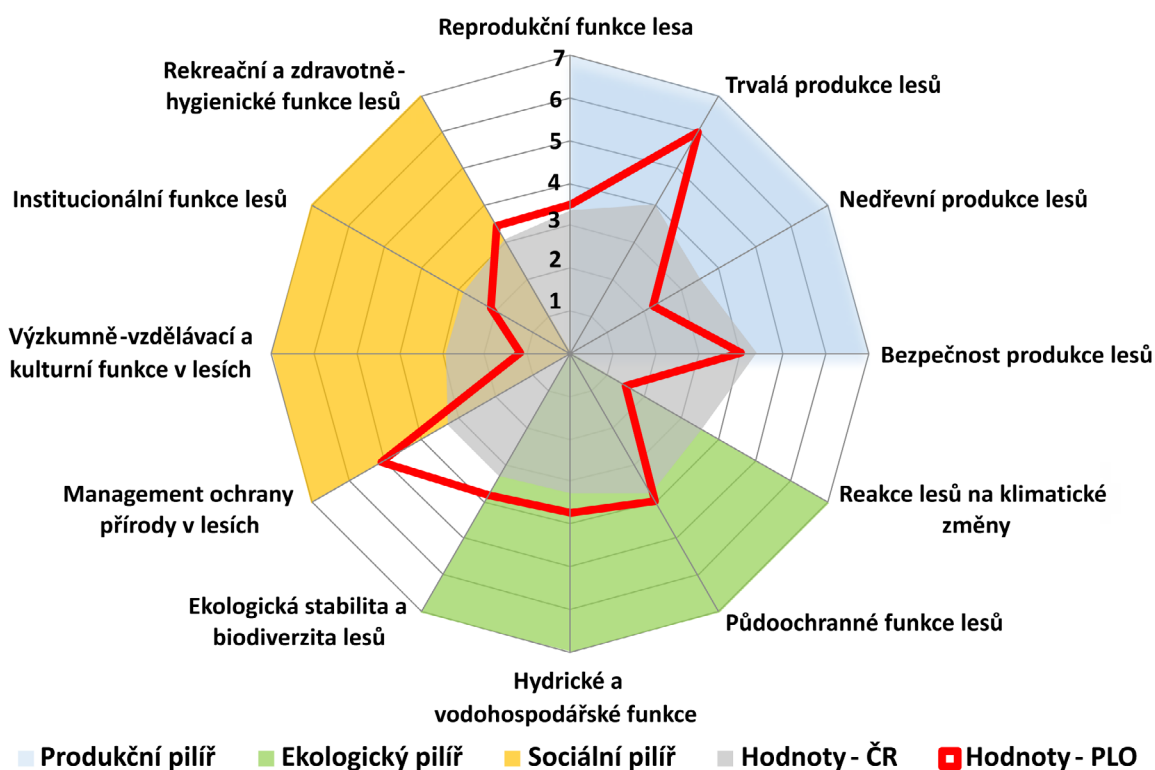
hospodářské dřeviny zachována, zatímco v PLO 29 i v důsledku dlouhodobého nespecifického chřadnutí bude smrk pravděpodobně již pouze příměsí smíšených, převážně listnatých, porostů.

Kromě RSH obsahují OPRL řadu dalších doporučení. Z pohledu **bezpečnosti produkce a produkčního potenciálu** se projevují mírně příznivější stanovištní podmínky PLO 41. Výstupy hodnocení naléhavosti adaptačních opatření na **riziko klimatické změny** jsou ambivalentní a závislé především na druhové skladbě současných porostů. Ačkoliv **návrh dopravního zpřístupnění** je v obou PLO srovnatelný (2,56 vs. 2,03 $\text{km} \cdot \text{ha}^{-1}$), v PLO 29 je již prakticky dosaženo optimální modelové hustoty cestní sítě, kdežto v PLO 41 zůstává ještě značný prostor pro její optimalizaci a zkrácení přibližovacích vzdáleností. Samostatně jsou v OPRL pojaty **zásady hospodaření v lesích zvláštního určení**, které se odvíjejí především od jejich funkčního zaměření a podmínek jejich vyhlášení, jakož i legislativních limitů, a popisují především odchylky od běžného hospodaření.

Syntéza OPRL obsahuje kromě návrhů a doporučení také vyhodnocení jejich potenciálních dopadů, a to jednak v podobě modelu vývoje druhové skladby a jejího přibližování CDS, vývoje věkové struktury porostů, zásob a těžebních možností, jednak jako vyhodnocení dopadů opatření ochrany lesa proti jednotlivým škodlivým činitelům a hodnocení potenciálního vývoje lesů z hlediska očekávaných ekosystémových lesnických služeb v produkčním pilíři, ekologickém pilíři a sociálním pilíři trvale udržitelného obhospodařování lesů. Výsledky hodnocení jednotlivých kritérií trvale udržitelného hospodaření jsou zobrazeny v paprskovém grafu, kde předpokládaný vliv navržených opatření je znázorněn červenými šipkami (viz Obr. 3 a 4). Je zřejmé, že posílení bezpečnosti produkce lesů i podpora adaptačních opatření na změny klimatu je oběma PLO společná (a hraje pravděpodobně větší či menší roli ve všech PLO v ČR). V PLO 41 se však opatření soustřeďují dále na podporu ekologické stability a biodiverzity. V PLO 29 je deklarovaným cílem také podpora reprodukčních funkcí lesů, konkrétně zejména ochrana genofondu jesenického modřínu.

Obr. 3: Vyváženost pilířů a předpokládaný vliv doporučených opatření v PLO 29

Obr. 4: Vyváženost pilířů a předpokládaný vliv doporučených opatření v PLO 41

9. ZÁVĚR

OPRL lze přiřadit k tzv. měkkým nástrojům uplatňování státní lesnické politiky. Mají doporučující charakter a neobsahují žádná závazná ustanovení, s výjimkou závazného stanoviska MŽP k zavádění geograficky nepůvodních druhů lesních dřevin, které je závazné pro zpracovatele OPRL. Přes nezávazný, doporučující charakter mohou návrhy a doporučení OPRL sehrát významnou roli při uplatňování státní lesnické politiky, neboť poskytují vlastníkům i orgánům státní správy lesů státem, resp. státní lesnickou institucí, garantovaný návod k trvale udržitelnému a funkčně vyváženému hospodaření, aby byly dlouhodobě zajištěny ekonomické zájmy vlastníka i naplnění společenských požadavků na ekosystémové lesní a lesnické služby. Vyvážeností produkčních i mimoprodukčních funkcí lesa vytvářejí OPRL předpoklad pro minimalizaci střetu zájmů vlastnických, ekonomických, celospolečenských, ochrany přírody aj. Zároveň nejsou výstupy OPRL dogmatem a vlastníci lesů je pouze nepřebírají, ale modifikují si je podle svých požadavků, potřeb a podmínek konkrétního lesního majetku.

POUŽITÁ LITERATURA

- BYSTRICKÝ, R. 2020. *Zpřístupnění lesů. Metodika a pracovní postupy. Oblastní plán rozvoje lesů*. Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů. 50 s. http://nli.gov.cz/wp-content/uploads/Metodika_ZL_v_OPRL.pdf
- ČSN 73 6108 (736108). *Lesní cestní síť*. Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, Praha, 2016. 44 s.
- ČERNÝ, M. et al. 1996. *Růstové a taxační tabulky hlavních dřevin České republiky (smrk, borovice, buk, dub)*. IFER – Ústav pro výzkum lesních ekosystémů, s.r.o. Jílové u Prahy. 245 s.

- DUJKA, P. 2024. *Malenovická borovice: regionální populace borovice lesní (Pinus sylvestris L.)*. Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů. https://nli.gov.cz/wp-content/uploads/Malenovicka-borovice_min-1.pdf
- KANTOR, P. 2001. Tvary lesa a hospodářské způsoby. In: Chroust, L. et al. 2001. *Pěstování lesa. Doplnkový učební text*. https://ldf.mendelu.cz/uzpl/pestovani_v_heslech/pestsyst/pestsyst_tvarylesaahs.html
- KŘÍSTEK, Š., ZLATNÍK, V., NĚMEJCOVÁ, N. 2018. Ochrana lesů a bezpečnost produkce. In: *Oblastní plány rozvoje lesů 2*. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. Česká lesnická společnost, z. s. ISBN 978-80-88184-20-1. http://nli.gov.cz/wp-content/uploads/sbornik_OPRL_web.pdf
- MACKŮ, J., POPELKA, J., SIMANOV, V. 1992. Terénní klasifikace z pohledu ekologizace výrobních procesů v lesním hospodářství. In: *Progresívne trendy ťažbovodopravného obhospodarovania lesov. Sborník konference*. Technická univerzita Zvolen. s. 156–161.
- MANSFELD, V., HRUŠKA, L. 2013. Kritéria a indikátory oblastních plánů rozvoje lesů. *Lesnická práce*. 92(10), 654-656. ISSN 0322-9254. <https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-92-2013/lesnicka-prace-c-10-13/kriteria-a-indikatory-oblastnich-planu-rozvoje-lesu>
- MANSFELD, V., TAUBER, K., NOVÁK, J. 2020. *Metodické uplatnění provozních souborů a pracovní postup jejich vymezení*. Metodika a pracovní postupy. Oblastní plán rozvoje lesů. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. 24 s. http://nli.gov.cz/wp-content/uploads/Metodika_PS_v_OPRL.pdf
- MANSFELD, V. et al. 2021. *Zásady tvorby rámcových směrnic hospodaření a pracovní postupy vymezení hospodářských souborů*. Metodika a pracovní postupy. Oblastní plán rozvoje lesů. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. 26 s. http://nli.gov.cz/wp-content/uploads/Metodika_tvorby_RSH_v_OPRL.pdf
- NOŽIČKA, J. 1962. *Jesenický modřín: původní jeho výskyt a zavádění modřínu v českých zemích. Slezský studijní ústav (Československá akademie věd)*. Krajské nakladatelství v Ostravě. 221 s.
- PLÍVA, K. 1971. *Typologický systém ÚHÚL Brandýs n. L.* Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. 90 s.
- ÚHÚL (ÚSTAV PRO HOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ BRANDÝS NAD LABEM) 2021. *Oblastní plán rozvoje lesů: Přírodní lesní oblast č. 41 – Hostýnskovsetínské vrchy a Javorníky*. Brandýs nad Labem: ÚHÚL, pobočka Kroměříž. <https://nli.gov.cz/nase-cinnost/prirodni-lesni-oblast-c-41-hostynskovsetinske-vrchy-a-javorniky/>
- ÚHÚL (ÚSTAV PRO HOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ BRANDÝS NAD LABEM) 2024. *Oblastní plán rozvoje lesů: Přírodní lesní oblast č. 29 – Nízký Jeseník*. Brandýs nad Labem: ÚHÚL, pobočka Frýdek-Místek. <https://nli.gov.cz/nase-cinnost/prirodni-lesni-oblast-c-29-nizky-jesenik/>
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 84/1996 Sb., o lesním hospodářském plánování. In: *Sbírka zákonů*. <https://e-sbirka.gov.cz/sb/1996/84>
- Vyhláška č. 298/2018 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů. In: *Sbírka zákonů*. <https://e-sbirka.gov.cz/sb/2018/298>
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon). In: *Sbírka zákonů*. <https://e-sbirka.gov.cz/sb/1995/289>

Kontakty | Contact Information

Ing. Štěpán Křístek: email: stepan.kristek@nli.gov.cz, <https://orcid.org/0000-0003-3144-511X>

OBLASTNÍ PLÁNY ROZVOJE LESŮ - NÁSTROJ REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Robert Hruban¹

¹Národní lesnický institut, odbor Kroměříž, Náměstí Míru 498, 767 01 Kroměříž

DOI: <https://doi.org/10.11118/978-80-7701-096-2-0031>

Abstrakt

Příspěvek představuje oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) jako nástroj státní lesnické politiky, který na úrovni přírodních lesních oblastí propojuje stanovištní analýzy a hodnocení stavu lesů s praktickými doporučeními v podobě rámcových směrnic hospodaření. Metodika OPRL kombinuje informace o lesních stanovištích a porostech s tematickými ekosystémovými analýzami; výsledky jsou zpřístupněny v textové dokumentaci a mapové aplikaci OPRL. Druhý cyklus zpracování OPRL (2019–2025) potvrdil rostoucí potřebu diferencovaných doporučení v kontextu klimatické změny a zvýšených disturbancí lesů a ukázal, že OPRL tvoří jednotný referenční rámec pro státní správu, vlastníky lesů i zpracovatele lesních hospodářských plánů a osnov.

Klíčová slova: oblastní plány rozvoje lesů, lesnické plánování, přírodní lesní oblasti, trvale udržitelné hospodaření, rámcové směrnice hospodaření

Abstract

REGIONAL FOREST DEVELOPMENT PLANS – A TOOL FOR REGIONAL DEVELOPMENT

The paper presents Regional Plans of Forest Development (RPF) as a tool of state forest policy that, at the level of natural forest areas, links site analyses and forest condition assessments with practical recommendations in the form of framework silvicultural guidelines. The methodology of RPF combines information on forest sites and stands with thematic ecosystem analyses; the results are made available through written documentation and the RPF map application. The second cycle of RPF processing (2019–2025) confirmed the growing need for differentiated recommendations in the context of climate change and increased forest disturbances, and demonstrated that RPF provide a unified reference framework for state administration, forest owners and forest management plan makers.

Keywords: regional plans of forest development, forest management, natural forest areas, sustainable forest management, general management guidelines

1. ÚVOD

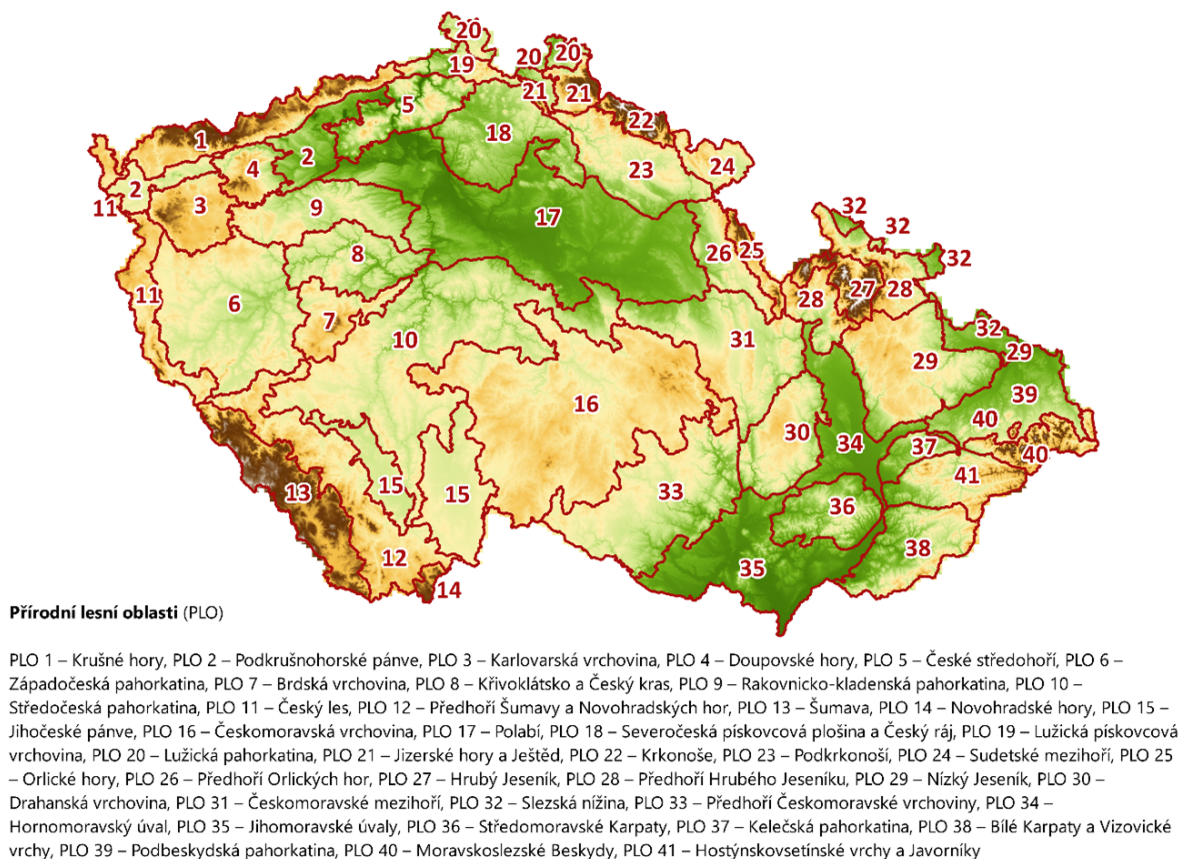
Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) představují dle vyhlášky č. 298/2018 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o OPRL“), klíčový nástroj státní lesnické politiky pro regionální plánování. Shromažďují, vyhodnocují a interpretují odborné informace o stavu a vývoji lesů v územních regionech a převádějí je do doporučení, která jsou využitelná pro navazující rozhodování a plánování lesnického hospodaření.

OPRL jsou zpracovávány pro přírodní lesní oblasti (PLO) jako přirozené územní jednotky pro regionální hodnocení a plánování hospodaření v lesích (přehled PLO viz Obr. 1). Umožňují spojit dlouhodobě stabilní stanovištní (typologické) podmínky s proměnlivými informacemi o stavu porostů a jejich funkčnímu zaměření, které vyplývá z kategorizace lesů. OPRL tak vytvářejí důležitý podklad pro dlouhodobě udržitelné hospodaření v lesích a koordinaci různých zájmů v území.

2. PŘEDSTAVENÍ OPRL

Oblastní plány rozvoje lesů jsou metodickým nástrojem státní lesnické politiky, jehož pojetí vychází z principů trvale udržitelného hospodaření v lesích. Požadavky na jejich zpracování jsou zakotveny v § 23 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, přičemž jejich náplň a strukturu vymezuje vyhláška o OPRL. Zadáání ke zpracování OPRL a jejich následné schválení probíhalo pod gescí Ministerstva zemědělství.

Výstupy OPRL slouží širokému okruhu uživatelů: orgánům státní správy lesů jako odborný a koncepční podklad, vlastníkům a správcům lesů i odborným lesním hospodářům pro plánování hospodářských opatření a zpracovatelům lesních hospodářských plánů a osnov jako metodický rámec. OPRL podporují koordinaci veřejných zájmů a různých funkcí lesa v území, čímž pomáhají vyvažovat produkční, ekologické i společenské požadavky společnosti. Současně zvyšují srozumitelnost a dostupnost informací o lesích pro odbornou veřejnost a další resorty.

Obr. 1: Vymezení přírodních lesních oblastí v České republice

3. HISTORIE OPRL

Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) byly zavedeny v návaznosti na přijetí lesního zákona č. 289/1995 Sb. jako nástroj státní lesnické politiky (Třeštík, 2002; Krchov, 2008). Jejich vznik souvisel se změnami v organizaci lesního hospodářství v 90. letech – zejména s privatizací tvorby LHP, vznikem institutu lesních hospodářských osnov (LHO) a s potřebou zachovat jednotný odborný rámec pro hospodaření v lesích na úrovni PLO (Třeštík, 2002; Krchov, 2008). Zpracováním OPRL byl pověřen Ústav pro hospodářskou úpravu lesů (ÚHÚL), který se tak stal jejich výlučným zpracovatelem.

Metodika OPRL se vyvíjela postupně od počátku 80. let, kdy obsahově navazovala na speciální lesnické průzkumy prováděné v ročním předstihu před tvorbou lesních hospodářských plánů (LHP). První generace oblastních plánů (OPRL1) vznikala postupně ve druhé polovině 90. let (Třeštík, 2002). První plán byl schválen pro PLO 23 – Podkrkonoší v roce 1997 a do roku 2001 byly OPRL zpracovány pro všechny PLO České republiky.

Potřeba aktualizace OPRL byla dána především legislativně, a to přijetím prováděcí vyhlášky o OPRL. Druhá generace plánů (OPRL2) proto navazuje na původní koncepci, kterou však rozvíjí směrem k systematictějšímu vyhodnocení změn v čase a k posílení jejich využití jako podkladu pro rozhodování státní správy. Do jejich obsahu se promítají nové zdroje informací a témata, jako jsou výsledky Národní inventarizace lesů (NIL), změny v ochraně přírody (např. soustava Natura 2000), vývoj vlastnické struktury lesů či proměny ekonomických nástrojů podpory hospodaření.

4. METODOLOGIE

Metodika zpracování OPRL vychází z požadavků prováděcí vyhlášky č. 298/2018 Sb. a je koncipována tak, aby na úrovni PLO propojila stanovištní podmínky, popis a hodnocení stavu a funkčního zaměření lesů, a následně návrhovou část ve formě rámcových směrnic hospodaření (RSH). Zpracování OPRL je přitom podpořeno vlastním metodickým materiálem, který byl připraven v rámci procesu přípravy OPRL. Zásady tvorby RSH jsou dále rozpracovány v metodickém materiálu Národního lesnického institutu (NLI, [s. a.]). Zpracování probíhá jako sled navazujících kroků od shromáždění podkladů přes tematické analýzy až po syntézu doporučení využitelných v praxi.

4.1 ZPRACOVÁNÍ OPRL

4.1.1 Podkladová část: široká datová základna

Základní vstupy tvoří kombinace dlouhodobě stabilních a průběžně aktualizovaných dat:

- *Stanovištní a typologické podklady* (vymezení a charakteristika stanovišť, typologické jednotky, vazby na hospodářské soubory).
- *Porostní a produkční informace* (druhová a věková struktura, zásoba, přírůst, obnova lesů).
- *Informace o poškození a ohrožení* (abiotické i biotické činitele, disturbance, rizikové faktory) včetně časového vývoje.
- *Zpřístupnění lesů*.
- *Funkční zaměření lesů a zvláštní právní režim území* (kategorizace lesů, ochrana přírody, veřejné zájmy a související omezení).

4.1.2 Analytická část: ekosystémové služby

Analytická část je založena na tematických analýzách, které:

- popisují přírodní podmínky a jejich prostorovou variabilitu,
- hodnotí současný stav lesa a hlavní vývojové trendy,
- identifikují limity a rizika hospodaření (např. poškození porostů abiotickými a biotickými činiteli),
- vymezují klíčové konflikty a střety veřejných zájmů atd.

Výsledky analýz jsou interpretovány ve vazbě na základní hospodářské jednotky tak, aby bylo možné přejít od popisu stavu k návrhu opatření.

4.2 NÁVRHOVÁ ČÁST: RÁMCOVÉ SMĚRNICE HOSPODAŘENÍ

Návrhová část převádí hlavní zjištění do doporučení pro dlouhodobé obhospodařování lesa. Stěžejním výstupem návrhové části jsou RSH, které:

- diferencují doporučení podle stanovištních a porostních podmínek,
- stanovují zásady pro volbu dřevin, obnovu, výchovu a těžební postupy,
- zohledňují funkční zaměření a právní omezení hospodaření,
- vymezují limity a doporučení pro snižování rizik.

Metodika je zakončena sestavením a ověřením výstupů tak, aby byly využitelné jak v textové podobě, tak v mapových produktech a aplikacích. Konkrétní podoba výsledků je popsána v kapitole Výsledky.

Uživatelé OPRL

OPRL jsou navrženy jako společný odborný podklad pro rozhodování a plánování na regionální úrovni (Třeštík, 2002, Hruban, 2025a). Jednotlivé skupiny využívají výstupy odlišným způsobem, společným jmenovatelem je potřeba srozumitelně interpretovaných závěrů a transparentní vazby mezi analýzou a doporučeními.

Orgány státní správy lesů (OSSL)

OPRL tvoří koncepční a metodický podklad pro výkon veřejné správy — pro posuzování postupů hospodaření ve vztahu k rámcovým zásadám, zohledňování veřejných zájmů při rozhodování a odbornou argumentaci při řešení střetů zájmů v území.

Vlastníci a správci lesů, odborní lesní hospodáři

OPRL představují opěrný rámec pro dlouhodobé plánování hospodaření — poskytují podklad pro volbu hospodářských strategií, informují o rizicích a omezeních hospodaření v lesích a slouží jako praktické vodítko pro aplikaci RSH, chápaných jako soubory hospodářských doporučení.

Zpracovatelé LHP/LHO

OPRL slouží jako základní metodický rámec pro tvorbu LHP/LHO — umožňují převod RSH do detailního návrhu LHP/O, zejména nastavení cílové dřevinné skladby a dalších parametrů hospodářské úpravy lesů. OPRL posilují jednotný odborný základ pro zpracování LHP/LHO v rámci celé PLO/ČR.

Odborná veřejnost a další resorty

Odborná veřejnost (výzkum, školy, poradenství) využívá OPRL jako zdroj informací o lesích, sledování trendů jejich vývoje, adaptaci na klimatickou změnu a další vzdělávání. Resorty ochrany přírody, územního plánování a vodního hospodářství využívají OPRL jako jednotný základ pro identifikaci citlivých oblastí a koordinaci opatření mezi jednotlivými sektory.

5. VÝSTUPY OPRL

Výstupy OPRL představují syntetické zhodnocení stanovištních, porostních a funkčních charakteristik na úrovni PLO a jejich následnou interpretaci do doporučení pro navazující plánovací procesy (Třeštík, 2002; NLI, 2018). Klíčové výsledky tvoří textové části OPRLa soubor mapových výstupů zpřístupněných prostřednictvím mapové aplikace OPRL. Obě formy jsou navrženy tak, aby se doplňovaly: text poskytuje interpretaci, závěry a doporučení, mapy umožňují prostorovou orientaci, vyhledávání jevů a prvků a ověřování souvislostí v území a návaznost na širší krajinné souvislosti.

Druhý cyklus OPRL zvýraznil potřebu interpretovat dynamické změny v lesích, zejména v souvislosti s klimatickou změnou a disturbancemi (Národní lesnický institut, 2018). Ve výsledcích se to projevuje posílením důrazu na časovou dimenzi analýz, na práci s novými datovými zdroji a na jasnější vazbu mezi identifikovanými riziky a návrhovými doporučeními.

5.1 TEXTOVÁ ČÁST OPRL

Textová část je strukturována do tří bloků, které společně vytvářejí logickou návaznost od popisu území až po návrh hospodaření (Hruban, 2025b,c).

5.1.1 Všeobecná část

Všeobecná část vymezuje území PLO a shrnuje stabilní charakteristiky prostředí, které předurčují rámec hospodaření. Všeobecná část zahrnuje:

- kontext historického vývoje lesního hospodářství a dalších dlouhodobě působících faktorů (vývoj lesnictví a myslivosti, historické poškození porostů),
- základní charakteristiku přírodních podmínek a stanovištních poměrů (rozběr geomorfologie a hydrografie, klima, geologie a půdy, potenciální a současná vegetace).

5.1.2 Analytická část

Analytická část poskytuje tematické vyhodnocení stavu lesa a jeho vývojových trendů a identifikuje klíčové limity hospodaření. Výsledkem jsou interpretované závěry, které umožňují:

- popsat hlavní změny (trendy) v druhové, časové a prostorové struktuře lesních porostů a jejich příčiny za posledních 20 let,
- vymezit rizika a ohrožení lesů (abiotické i biotické činitele ohrožení a poškození),
- formulovat hlavní problémy a příležitosti z hlediska udržitelnosti a adaptace (klimatické změny),
- zhodnotit možnosti zpřístupnění území,
- zhodnotit funkční zaměření lesů a zachytit střety veřejných zájmů včetně kategorizace lesů.

5.1.3 Návrhová část (včetně RSH)

Návrhová část převádí analytická zjištění do prakticky použitelných doporučení, jejichž stěžejním výstupem jsou RSH. Jejich obsahem je stanovení zásad hospodaření s ohledem na specifické podmínky jednotlivých PLO, přičemž vycházejí z charakteru stanoviště, převažujících funkcí lesa i aktuálního stavu porostů.

Struktura RSH je v rámci OPRL2 dvoudílná a odráží přechod od obecné charakteristiky prostředí ke konkrétním hospodářským doporučením:

- První blok vymezuje cílové hospodářské soubory, zastoupení typologických jednotek a charakteristiky dřevinné skladby (přírozené i současné). Zahrnuje také požadavky na minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin, vymezení nepůvodních druhů lesních dřevin a jejich limitů či přehled doporučených technologických postupů s ohledem na přírodní podmínky stanoviště.
- Druhý blok již obsahuje vlastní doporučení pro hospodaření v lesích, vztažená ke konkrétním porostním typům. Uvádí základní hospodářské parametry, jako jsou obmýtlí, obnovní doba, hospodářský způsob či tvar lesa, a zároveň reflektuje legislativní omezení vyplývající z lesního zákona. Důležitou součástí jsou návrhy cílové dřevinné skladby a zásady pěstebních opatření, včetně postupů při řešení kalamitních situací. RSH zároveň obsahují ukazatele bezpečnosti produkce a produkčního potenciálu, které umožňují posoudit stabilitu a hospodářskou efektivitu jednotlivých porostních typů.

V tomto smyslu představují RSH v OPRL2 nejen odborný podklad pro tvorbu LHP/O a rozhodování OSSL, ale i praktický nástroj pro správce lesů při dlouhodobém a koncepčním řízení hospodaření.

5.2 MAPOVÉ VÝSTUPY A MAPOVÁ APLIKACE OPRL

Mapové výstupy a mapová aplikace OPRL poskytují prostorový a interaktivní pohled na výsledky OPRL a umožňují jejich praktické využití v území (NLI, [s. a.]; Třeštík, 2002; Hruban, 2026). Aplikace integruje tematické vrstvy do jednoho prostředí a podporuje kombinování informací podle konkrétní potřeby uživatele.

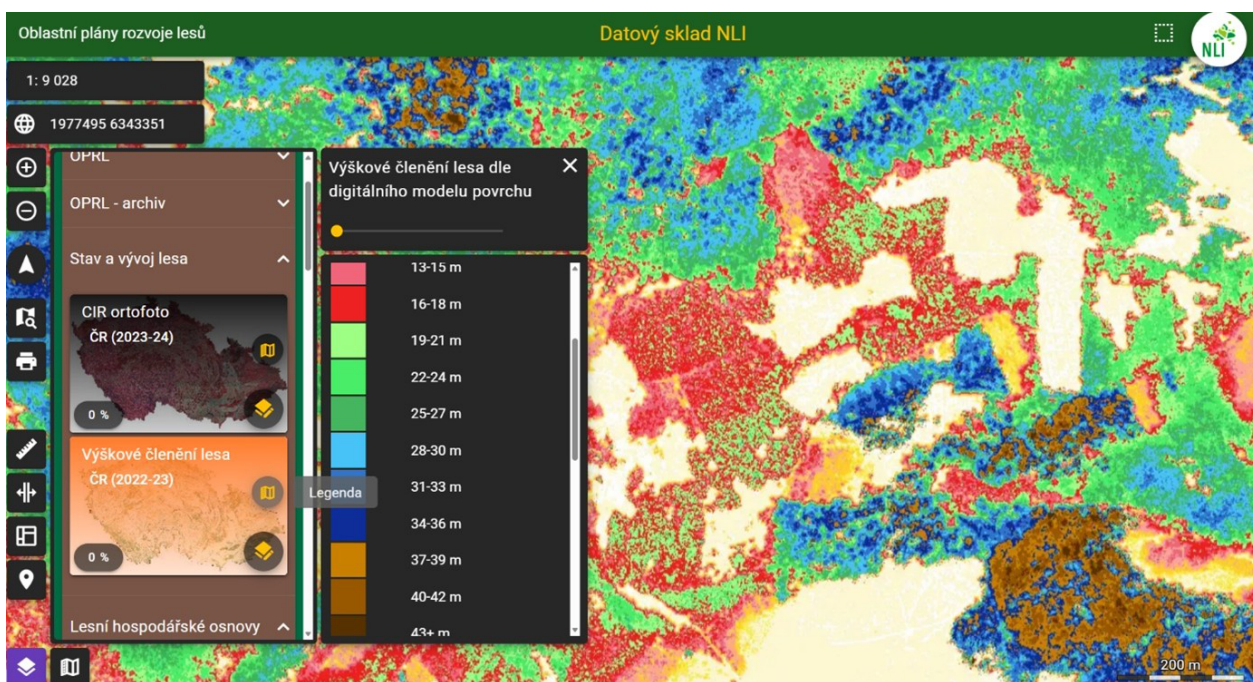
5.2.1 Obsah mapové aplikace

Mapová aplikace zahrnuje kompozice (složené z jednotlivých vrstev), které lze tematicky rozdělit na (Hruban, 2026):

- Přehledová mapa – zobrazení PLO a územní působnosti poboček NLI.
- Lesní vegetační stupně – zobrazení lesních vegetačních stupňů.
- Lesnická typologie – zobrazení lesnické typologie s alternativní možností zobrazení pouze obrysů ploch.
- Cílové hospodářské soubory – zobrazení cílových hospodářských souborů.
- Zpřístupnění lesa – lesní cestní síť lesních cest I. a II. třídy (L1+L2), veřejné lesní cesty, návrhy lesních cest a propojky, včetně vyhledávání cest podle kódu.
- Ochrana lesa – evidence významných poškození větrem, sněhem a námrazou, stanoviště se sníženou stabilitou lesa vlivem podmáčení a historická vrstva pásem ohrožení imisemi.
- Ochrana přírody – deklarované vymezení velkoplošných a maloplošných zvláště chráněných území, ptáčích oblastí, evropsky významných lokalit, přírodních parků a památných stromů.
- Ochrana vody – deklarované vymezení chráněných oblastí přirozené akumulace vod, ochranných pásem přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod a ochranných pásem vodních zdrojů.
- Ochrana půdy – vymezení lesů ochranných, půdoochranných, svážných území, poddolovaných území, dobývacích prostor a chráněných ložiskových území.
- Reprodukční zdroje – vymezení vyhlášených genových základů, uznaných jednotek reprodukčního materiálu a významných dílčích populací lesních dřevin.
- Sociální funkce – vymezení rekreačních lesů, příměstských lesů, výzkumných a školních lesů, vojenských lesů, a vojenských újezdů a lesů s jiným veřejným zájmem.
- Myslivost – deklarované vymezení uznaných obor a bažantnic.
- Ohrožení smrkových porostů klimatickou změnou – informace o potenciální míře ohrožení stávajících smrkových porostů změnou klimatu (index 1–7).
- Provozní soubory – zobrazení provozních souborů jako nadstavbových jednotek nad cílovými hospodářskými soubory.
- Stav a vývoj lesa (CIR ortofoto, výškové členění lesa, obrysová porostní mapa pro LHO).

Kromě kompozic OPRL aplikace zahrnuje také datové podklady od partnerských institucí, které jsou dostupné v následujících záložkách:

- Lesy České republiky, s. p. – obrysová porostní mapa v místě výkonu správy LČR.
- Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i. (VÚLHM) – vymezení oblastí s možností náhrady kalamitního poškození suchem.
- Výzkumný ústav pro krajinu (VÚKOZ) – aplikace popisující citlivost dřevinné vegetace lesních biotopů vůči 11 vybraným patogenům lesních dřevin a jejich potenciální ohrožení.
- Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK) – přepínání mezi podkladovými mapami: Základní topografická mapa ČR, ortofoto a ZABAGED®; DMR 5G (výškopis, sklonitost, reliéf), katastrální mapa, správní hranice a vrstevnice.

Obr. 2: Ukázka mapové aplikace OPRL s kompozicí výškového členění lesa

5.2.2 Přínos pro uživatele

Hlavní přínos mapové aplikace spočívá v tom, že umožňuje rychlou orientaci v území a snadné dohledání relevantních informací pro konkrétní lokalitu. V jednom pohledu nabízí porovnání stanovištních podmínek, stavu porostů i funkčních omezení. Zároveň zajišťuje transparentní interpretaci doporučení a jejich vazbu na analytické podklady. Podporuje také koordinaci při střetech veřejných zájmů.

Schválená textová dokumentace OPRL i samotná mapová aplikace jsou k dispozici na webových stránkách Národního lesnického institutu.

6. SHRNUTÍ

OPRL pomáhají převést velké množství odborných podkladů o lesích do doporučení, která se dají využít při plánování a rozhodování v území. Jejich význam roste zejména v době, kdy se lesy rychle mění vlivem sucha, kalamit a dalších dopadů souvisejících s klimatickou změnou.

Co OPRL v praxi přináší?

OPRL vytvářejí společný a srozumitelný rámec pro různé uživatele – státní správu, vlastníky lesů i zpracovatele LHP/O (Třeštík, 2002). Tím zároveň poskytují jednotný základ pro rozhodování o rozvoji a využívání lesů na úrovni PLO a nepřímo se promítají i do regionálních politik a územního rozvoje. Uspadňují sladění postupů v rámci jedné oblasti a umožňují opírat rozhodování o společně sdílené odborné závěry. Zároveň je však třeba zdůraznit, že OPRL stanovují především zásady a limity. Podrobný a pro vlastníka závazný je až návrh hospodaření ve zpracovaném LHP, resp. v převzatých LHO.

Proč je důležitá aktuálnost a forma výstupů?

Protože se situace v lesích může měnit velmi rychle, je důležité, aby OPRL pracovaly s aktuálními údaji a aby byla jasná vazba mezi zjištěnými riziky a doporučeními (Mansfeld, Hruška, 2013). Velkou pomocí je mapová aplikace, která umožňuje se v území rychle zorientovat, vyhledat jevy a prvky a ověřit souvislosti přímo „v mapě“. Pro laické uživatele je pak klíčové, aby byly výstupy přehledné, dobře vysvětlené a snadno dostupné.

7. ZÁVĚR

Oblastní plány rozvoje lesů představují stabilní a dlouhodobě uplatňovaný nástroj lesnické politiky, který na úrovni přírodních lesních oblastí propojuje odborné poznání o stanovištních podmínkách, stavu a vývoji lesa s návrhovými doporučeními pro hospodaření (Krcho, 2008; Mansfeld, Hruška, 2013). Jejich hlavní přínos spočívá v tom, že vytvářejí jednotný referenční rámec pro státní správu, vlastníky lesů i odbornou praxi a podporují koordinaci rozhodování v území, kde se současně uplatňují produkční, ekologické i společenské požadavky.

Zpracování OPRL2 v letech 2019–2025 potvrdilo, že význam OPRL roste v období zvýšené dynamiky vývoje lesních ekosystémů. Kalamitní události, klimatická nejistota a proměny druhové a věkové struktury porostů zvyšují potřebu nástroje, který dokáže tyto procesy vyhodnotit v regionálním kontextu a promítnout je do diferencovaných doporučení. V tomto směru jsou klíčové zejména rámcové směrnice hospodaření a jejich vazba na analytické části, které umožňují transparentně odůvodnit navrhovaná opatření a limity hospodaření.

Do budoucna lze přínos OPRL dále posilovat ve třech navazujících směrech. Za první, důrazem na udržení aktuálnosti a časové srovnatelnosti vstupních dat a analytických výstupů, aby nedocházelo k rozvírání rozdílu mezi „schválenými“ a „aktuálními“ informacemi. Za druhé, zvyšováním srozumitelnosti výsledků pro různé skupiny uživatelů, zejména prostřednictvím jasných interpretací a závěrů a uživatelsky přívětivých mapových kompozic. Třetím přínosem je rozvoj mapové aplikace a prohloubení propojení výstupů OPRL s navazujícími plánovacími nástroji a informačními systémy. Tím se zvyšuje jejich praktická využitelnost při rozhodování a zároveň se podporuje dlouhodobě udržitelné hospodaření v podmínkách probíhajících změn lesních ekosystémů.

POUŽITÁ LITERATURA

- ČESKÁ REPUBLIKA. 1995. Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon). In: *Sbírka zákonů*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-289>
- ČESKÁ REPUBLIKA. 2018. Vyhláška č. 298/2018 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2018-298>
- Hruban, Robert. 2025a. OPRL2 – Končí druhý cyklus zpracování Oblastních plánů rozvoje lesů. Co přinesl nového? *Lesnická práce*. 104(9), 45–47. ISSN 0322-9254
- Hruban, Robert. 2025b. OPRL2 – Od podkladů přes analýzy až po hospodářská doporučení. *Lesnická práce*. 104(11), 38–39. ISSN 0322-9254
- Hruban, Robert. 2025c. OPRL2 – Rámcové směrnice hospodaření. *Lesnická práce*. 104(12), 30–31. ISSN 0322-9254
- Hruban, Robert. 2026. OPRL2 – Mapová aplikace OPRL: ucelený pohled na les v souvislostech. *Silvarium*. cz. [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: <https://www.silvarium.cz/lesnictvi/mapova-aplikace-oprl-uceleny-pohled-na-les-v-souvislostech>
- Krcho, Vladimír. 2008. Příležitosti oblastních plánů rozvoje lesů. *Lesnická práce*. [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: <https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-87-2008/lesnicka-prace-c-8-08/prilezitosti-oblastnich-planu-rozvoje-lesu>
- Mansfeld, Vratislav; Hruška, Lubor. 2013. Kritéria a indikátory oblastních plánů rozvoje lesů. *Lesnická práce*. [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: <https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-92-2013/lesnicka-prace-c-10-13/kriteri-a-indikatory-oblastnich-planu-rozvoje-lesu>
- MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ. [s. a.]. *OPRL a NIL ČR*. (Hospodářská úprava lesů – výukový materiál). [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: <https://hul.mendelu.cz/prednasky-z-hul-i/8-oprl-a-nil/>
- NLI. [s. a.]. *Co jsou to OPRL?* [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: <https://nli.gov.cz/portfolio/co-jsou-to-oprl/>
- NLI. [s. a.]. *Zásady hospodaření v lesích zvláštního určení* [PDF]. [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: https://nli.gov.cz/wp-content/uploads/SY_PLO_15_Priloha_3_Zasady_hospodareni_v_LZU.pdf

- NLI. [s. a.]. *Zásady tvorby RSH a pracovní postupy vymezení HS (Metodika tvorby RSH v OPRL)* [PDF]. [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: https://nli.gov.cz/wp-content/uploads/Metodika_tvorby_RSH_v_OPRL.pdf
- NLI. 2018. *Oblastní plán rozvoje lesů – Souhrnné informace / PLO 23* [PDF]. [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: https://nli.gov.cz/wp-content/uploads/2018_SY_PLO_23.pdf
- TŘEŠTÍK, Michal. 2002. Využití OPRL. *Lesnická práce*. 17. 10. 2002. [cit. 2026-03-18]. Dostupné z: <https://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-81-2002/lesnicka-prace-c-12-02/vyuziti-oprl>

Kontakty | Contact Information

Ing. Robert Hruban: email: Robert.Hruban@nli.gov.cz

VÝZNAM LESNICTVÍ VE STRATEGICKÝCH DOKUMENTECH NA RŮZNÝCH ÚZEMNÍCH ÚROVNÍCH

Zdeněk Šilhan¹, Kateřina Holušová²

¹Ústav regionálního rozvoje, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1665/1, 613 00 Brno, Česká republika

²Ústav environmentálních věd a přírodních zdrojů, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1665/1, 613 00 Brno, Česká republika

DOI: <https://doi.org/10.11118/978-80-7701-096-2-0040>

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na vztah mezi regionálním rozvojem a lesnictvím a zkoumá, jakou roli je lesnictví prisuzováno ve strategických a koncepčních dokumentech na různých územních úrovních. Cílem studie je analyzovat význam lesnictví v nadnárodních, národních, regionálních a místních strategiích a identifikovat hlavní témata, která jsou s ním v těchto dokumentech spojována. Metodicky je výzkum založen na obsahové analýze vybraných koncepčních dokumentů, v nichž byla sledována klíčová slova vztahující se k lesům a lesnictví a následně vyhodnocován jejich tematický kontext. Do analýzy byly zahrnuty nadnárodní a národní strategie, strategie obcí a místních akčních skupin z území, kde hospodaří významný soukromý lesnický aktér. Výsledky ukazují, že lesnictví je nejčastěji tematizováno v národních a nadnárodních strategiích, zatímco na nižších územních úrovních se objevuje méně často. Současně se však potvrzuje, že pokud je lesnictví na místní a regionální úrovni zohledněno, bývá zpracováno konkrétněji a s větší mírou detailu. Nejčastějšími tématy jsou udržitelné lesnictví a biodiverzita, adaptace na změnu klimatu, vodní režim v lesích, ekonomická konkurenceschopnost a mimoprodukční funkce lesa. Studie tak ukazuje, že význam lesnictví ve strategickém plánování není dán jen četností zmínek, ale také hloubkou a konkrétností jeho uchopení.

Klíčová slova: regionální rozvoj, lesnictví, udržitelnost, strategický plán

Abstract

THE ROLE OF FORESTRY IN STRATEGIC DOCUMENTS AT DIFFERENT TERRITORIAL LEVELS

This paper focuses on the relationship between regional development and forestry and examines the role assigned to forestry in strategic and conceptual documents at different territorial levels. The aim of the study is to analyse the importance of forestry in supranational, national, regional, and local strategies and to identify the main themes associated with it in these documents. Methodologically, the research is based on a content analysis of selected strategic documents, in which keywords related to forests and forestry were identified and their thematic context subsequently evaluated. The analysis included supranational and national strategies as well as the strategies of municipalities and Local Action Groups located in areas where an important forestry actor operates. The results show that forestry is most frequently addressed in national and supranational strategies, while it appears less often at lower territorial levels. At the same time, however, the findings confirm that when forestry is reflected at the local and regional level, it is usually treated more specifically and in greater detail. The most frequent themes include sustainable forestry and biodiversity, climate change adaptation, water regime in forests, economic competitiveness, and the social and non-productive functions of forests. The study therefore shows that the significance of forestry in strategic planning is determined not only by the frequency of references, but also by the depth and specificity with which the topic is addressed.

Keywords: regional development, forestry, sustainability, strategic plan

This article is licensed under [CC BY-SA 4.0 Attribution-ShareAlike 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) license.

1. ÚVOD

Příspěvek ambici řešit odezvu a důležitost lesnictví ve strategických dokumentech. Cílem výzkumu je proto analyzovat důležitost lesnictví ve strategických dokumentech a zkoumat, jaká témata jsou s lesnictvím na různých územních úrovních spojována. Výzkum se soustředí na nadnárodní, národní, regionální a místní úrovně vládních přístupů k lesnictví prostřednictvím strategických plánů. Výzkumným předpokladem je, že čím nižší je územní úroveň, tím větší důležitost přikládají místní vlády lesnictví, což by se mělo odrážet i ve strategických dokumentech. Bude také zkoumáno, která témata v souvislosti s lesnictvím na jednotlivých úrovních rezonují.

1.1 REGIONÁLNÍ ROZVOJ V KONTEXTU LESNICTVÍ

Příspěvek se zabývá regionálním rozvojem a lesnictvím, přičemž se zaměřuje na rešerši koncepčních dokumentů vztahujících se k lesnictví. V úvodu jsou představeny základní teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji a vysvětleny důvody existence regionální politiky, která se zpravidla formalizuje do strategických dokumentů.

Regionální rozvoj má v dostupné literatuře mnoho různých definic, které se liší svou mírou konkrétnosti. Beer a kol. (2003) definují regionální rozvoj jako soubor aktivit zaměřených na zlepšení ekonomického blahobytu území. Tyto aktivity mohou zahrnovat hospodářské strategie, výzkum, podnikání, trh práce, technologické inovace nebo politický lobbying. Counsell a Haughton (2004) přidávají konkrétnější příklady a rozumí regionálnímu rozvoji jako snaze o snižování sociálních nerovností, podporu environmentální udržitelnosti, inkluzivní správy a kulturní rozmanitosti.

V kontextu tohoto příspěvku považujeme regionální rozvoj za soubor činností, na kterých se místní aktéři shodují, že přispívají k rozvoji regionu z hlediska životního prostředí, ekonomiky a sociálních aspektů.

1.2 LESNICTVÍ, ROZVOJ VENKOVA A ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

Příspěvek se speciálně zaměřuje na lesnictví jako součást bioekonomiky. Lesnictví je typické zejména pro venkovský prostor, kde přispívá k místnímu hospodářskému a sociálnímu rozvoji. (Nambiar, 2015) Rozvoj venkova je mnohostranný koncept zahrnující ekonomický, sociální, kulturní a environmentální rozměr. Rozvíjením hospodářských, sociálních, kulturních a environmentálních lze zvyšovat blahobyt venkovských komunit.

Udržitelné využívání lesů přispívá k socioekonomickému rozvoji venkovských oblastí. Z dlouhodobého hlediska je potřeba se více zaměřit na přijetí udržitelných výrobních metod schopných sladit ekonomické, sociální a environmentální zájmy. (Iacob, 2015)

Podle Koncepce rozvoje venkova (MMR ČR, 2020b) je rozvoj venkova záměrný a koordinovaný proces, který má za cíl trvale zlepšit kvalitu života obyvatel venkovských oblastí. Tento proces je komplexní – zahrnuje ekonomické, sociální, environmentální i kulturní složky. Jde o soubor investic, politik a aktivit, které podporují udržitelný provoz zemědělství, diverzifikaci místní ekonomiky, rozvoj infrastruktury a služeb, a rovněž posilují participaci místních komunit při určování směřování svého regionu.

Evropská komise (2025) definuje rozvoj venkova jako součást druhého pilíře Společné zemědělské politiky (SZP). Tento pilíř obsahuje podporu příjmů a tržních opatření pro zvyšování sociální, environmentální a hospodářské udržitelnost venkovských oblastí. Evropská komise (2025) vnímá prostřednictvím tohoto pilíře rozvoj venkova jako snahu o:

- zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví;
- zajištění udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu;
- dosažení vyváženého územního rozvoje venkovských hospodářství a komunit, včetně vytváření a udržení pracovních míst.

Pro rozvoj venkova jsou kromě finančních nástrojů důležité strategické a územní plánování. Příspěvek se zabývá výhradně strategickému plánování, které však často bývá s územním plánováním zaměřováno.

Strategické a územní plánování jsou podle Půčka (2009) odlišné, ale vzájemně se doplňující nástroje rozvoje území. Strategické plánování se soustředí na to, proč se chce obec rozvíjet – tedy na obsah a směřování rozvoje. Jde o dobrovolný proces vycházející z pravomocí samosprávy, jehož cílem je stanovit vizi, priority a konkrétní kroky ke zlepšení kvality života nebo k posílení místní ekonomiky. Strategické plánování není ze zákona povinné a není detailně zákonem upraveno.

Naopak územní plánování je zakotveno v legislativě, konkrétně stavebním zákoně 283/2021 Sb.. Územní plánování se zaměřuje na prostorové uspořádání – tedy kde a jak může být území využito. Výsledkem jsou právně závazné dokumenty, které určují pravidla pro investory, vlastníky i veřejné instituce. Strategické a územní plánování by měly být navzájem propojené. V praxi však často fungují odděleně, což snižuje efektivitu plánování. Strategický plán může určovat směr a motivovat k rozvoji, ale teprve územní plán mu dává konkrétní prostorové možnosti. Bez sladění obou dokumentů hrozí konflikty zájmů, zpoždění projektů nebo neefektivní využití území.

Územní plán stanovuje jednotlivé druhy ploch dle jejich přípustného funkčního využití. Pro lesnictví jsou přitom relevantní plochy lesní a plochy přírodní a krajinné. (Česká republika, 2021).

1.3 LESNICTVÍ JAKO SOUČÁST BIOEKONOMIKY A JEHO VÝZNAM PRO SOCIOEKONOMICKÝ ROZVOJ REGIONŮ

V kontextu tohoto příspěvku jsou zkoumána témata, která podle vybraných strategických dokumentů představují největší výzvy pro lesnictví a jeho přínos k socioekonomickému rozvoji území. Tato témata jsou ve strategických dokumentech často zdůrazňována jako klíčová pro řešení socioekonomických problémů spojených s rozvojem venkovských oblastí. V dostupné literatuře jsou zkoumány různorodá témata, které lze prostřednictvím lesnictví řešit.

Lesnictví patří mezi klíčové pilíře bioekonomiky, kterou Aguilar s kol. (2019) definují jako „udržitelnou produkci obnovitelných biozdrojů a jejich zpracování na potraviny, krmiva, průmyslové zboží a bioenergie“. Lesnictví jako součást bioekonomiky podle jejich výzkumu významně přispívá k udržitelnému rozvoji. Tento význam lze doložit například podílem lesnictví na celkovém HDP, který analyzovali Kalogiannidis a kol. (2022). V roce 2019 dosáhlo v České republice lesnictví podílu 1,21 % na celkovém HDP, což ho staví nad evropský průměr. Adamowicz (2017) na základě dat z roku 2010 uvádí, že v Evropské unii lesnictví a navazující sektory představovaly 31 % celkové bioekonomiky, přičemž na zaměstnanosti se podílely více než 21 %.

Význam lesnictví pro rozvoj bioekonomiky v severských zemích zdůrazňují Refsgaard a kol. (2021). Význam je zejména v oblasti zaměstnanosti a regionálních inovací. Využití lesní biomasy pro energetické účely hraje v těchto zemích zásadní roli, především díky potenciálu snižovat závislost na fosilních palivech. Lesnictví tak nabízí významný potenciál jako hnací motor ekologicky šetrného a sociálně citlivého hospodářského růstu, zejména ve venkovských oblastech. Adamowicz (2017) také konstatuje, že lesnictví, jako součást bioekonomiky, podporuje regionální rozvoj zejména prostřednictvím udržitelného využívání lesních zdrojů. Klíčovou roli přitom hraje zaměstnanost, zejména ve venkovských oblastech, kde se lesní porosty převážně nacházejí.

Imbrenda a kol. (2023) potvrzují tato zjištění a dodávají, že lesnictví má pozitivní vliv na vytváření pracovních míst, poskytování ekosystémových služeb a podporu místních ekonomik.

Slee (2006) se zaměřuje na socioekonomické hodnocení dopadů lesnictví na rozvoj venkova, konkrétně na regionální úrovni ve Spojeném království. Zdůrazňuje význam lesnictví nejen v generování ekonomické aktivity prostřednictvím těžby dřeva a zaměstnanosti v lesnictví. Jeho výzkum ukazuje, že přítomnost lesů a lesní krajiny pozitivně ovlivňuje další sektory ekonomiky, jako jsou cestovní ruch a rekreace. V některých případech mohou tyto efekty hrát pro regiony ještě významnější roli než samotné ekonomické dopady těžby dřeva. Přestože tyto dopady nemají přímý ekonomický dopad, významně zvyšují kvalitu života obyvatel.

Podobné závěry přináší i studie Kalogiannidis a kol. (2022), která prokazuje pozitivní vliv lesního hospodářství na socioekonomický rozvoj na příkladu Řecka. Lesní hospodářství v tomto kontextu přispívá k přímým i nepřímým efektům. Přímé efekty zahrnují zaměstnanost a příjmy z prodeje dřeva, zatímco nepřímé efekty se zaměřují na ochranu biologické rozmanitosti, prevenci

klimatických změn. Lesy jsou také oblíbenými místy pro outdoorové aktivity a cestovní ruch díky svému estetickému přínosu a možnostem pro rekreaci.

Důležitost lesních ekosystémů nejenom zdroj dřeva a dalších produktů popisuje také Marchetti a kol. (2014). Lesní ekosystémy podle něj ochraňují krajinu před erozí, regulují vodní toky a podporují cestovní ruch.

Lesnictví analyzují na příkladu Chorvatska, Lotyšska, Polska a Rumunska Mederski a kol. (2021). Mezi hlavní výzvy tam patří zvyšování objemu dřevních surovin, zlepšování druhové skladby pro vyšší produktivitu, zavádění efektivních mechanizovaných operací v předvýrobním probírání a inovace v lesním hospodářství.

Baranano a kol. (2022) identifikuje další faktory, které přispívají k rozvoji lesnictví. Patří sem vládní plány a místní politiky, úroveň investic do výzkumu a vývoje, kvalita vzdělávání a podpora talentů, stejně jako podnikatelské prostředí.

Na příkladu České republiky Kupčák (2011) zmiňuje, že význam lesnictví je z hlediska pracovních příležitostí zvláště patrný v příhraničních oblastech. Kromě přímého přínosu v oblasti lesnictví se tento sektor podílí i na rozvoji dalších oblastí, jako je turistika, rekreace a služby. Lesnictví tedy hraje významnou roli při posilování celkového sociálního kapitálu venkova.

1.4 STRATEGICKÉ VÝZVY PRO LESNICTVÍ

Předkládaný výzkum se zaměřuje na strategické plány a jejich implementaci v oblasti lesnictví, což bylo již předmětem zkoumání řady autorů na příkladech z evropského prostoru.

Charles a kol. (2016) analyzoval, jak různé evropské regiony řídí a implementují strategie lesnictví v rámci širší bioekonomiky, přičemž se soustředil na úroveň zapojení společnosti. Jeho závěry ukazují, že strategie lesnictví jsou častěji vyvíjeny a realizovány na regionální než národní úrovni, což odráží specifické potřeby a příležitosti jednotlivých regionů. Autor zároveň identifikoval omezené zapojení nevládních organizací, občanské společnosti a širší veřejnosti do implementace těchto strategií.

Imbrenda a kol. (2023) zdůrazňuje, že pro dosažení skutečné udržitelnosti lesních zdrojů je nutné zlepšit kvalitu a dostupnost dat, která jsou používána pro rozhodovací procesy. Spolupráce mezi členskými státy a regionálními úřady je v tomto ohledu klíčová.

Zvýšení veřejné podpory a pozornosti na lesnictví doporučuje Kalogiannidis a kol. (2022). Poukazuje na potřebu zvýšení využití potenciálu lesnictví pro regionální rozvoj.

Marchetti a kol. (2014) doplňuje, že při strategickém rozhodování o správě lesních zdrojů je nezbytné integrovat ekologické, ekonomické a sociální aspekty.

Podle Pereyry a Alonsa (2024) mohou strategicky významnou roli hrát také přímé zahraniční investice, které by měly být podporovány. Tyto investice mohou směřovat do rozvoje plantáží, zpracovatelských závodů, výroby papíru a celulózy a dalších odvětví spojených s lesnictvím.

Baranano a kol. (2022) zdůrazňuje význam vládních plánů, politik a veřejné podpory, zejména na regionální a místní úrovni, pro dlouhodobý udržitelný rozvoj lesnictví. Tyto plány jsou zpravidla formalizovány ve strategických dokumentech.

Toppinen a kol. (2020) vidí jako klíčovou příležitost pro strategické koncepce lesnictví oběhové biohospodářství, a to zejména skrze podporu politik na národní úrovni. Mezi tyto podpory patří zvýšené financování výzkumu a inovací, rozvoj podpůrných politik a posílení environmentálních opatření, jako je zdanění uhlíku. Jako výzvy v oblasti strategického plánování identifikují chybějící cíle pro rozvoj lesního hospodářství a nedostatečnou spolupráci a sdílení znalostí.

2. METODOLOGIE

Cíle tohoto příspěvku bude dosaženo prostřednictvím obsahové analýzy vybraných koncepčních dokumentů.

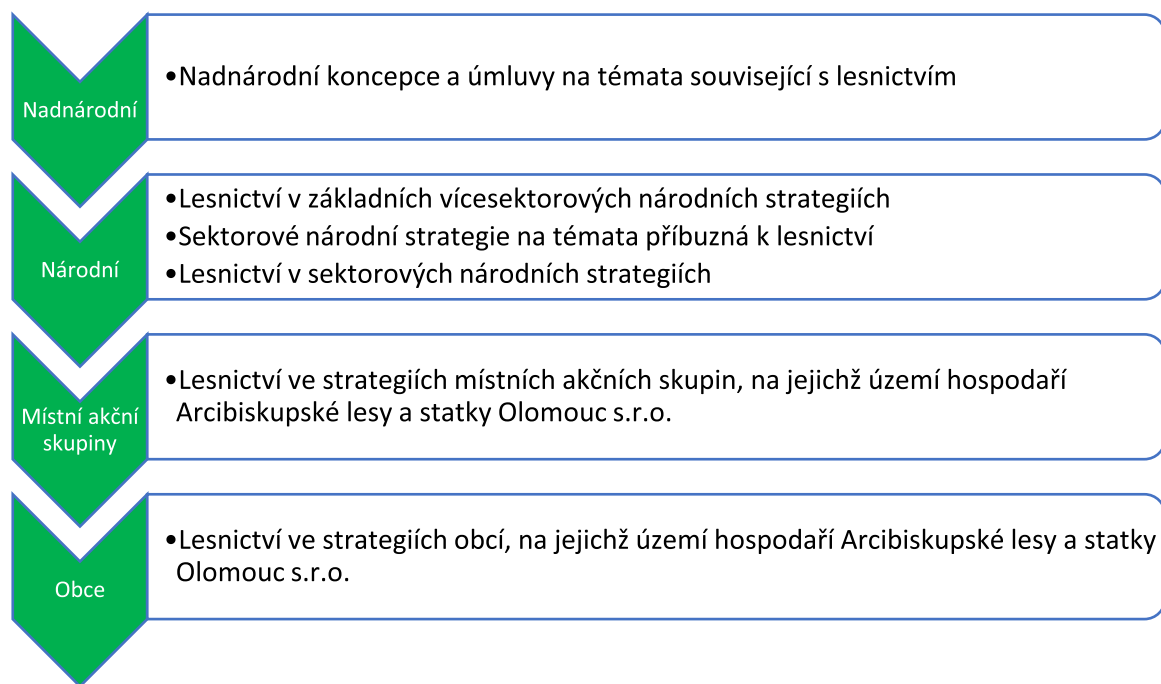
Byly vybrány relevantní koncepce s přesahem do lesnictví na jednotlivých územních úrovních. Nejdříve byla analyzována národní a nadnárodní úroveň a posléze bylo přistoupeno k místním, obecním koncepcím spolu se strategiemi komunitně vedeného místního rozvoje místních akčních skupin. Pro obsahovou analýzu byly vybrány obce a místní akční skupiny, na jejichž území hospodaří jeden z významných aktérů v lesnictví v České republice – Arcibiskupské lesy a statky Olomouc s.r.o. Konkrétně byly vybrány následující koncepce:

Nadnárodní a národní územní úroveň:

- Nadnárodní koncepce a úmluvy na témata související s lesnictvím (udržitelný rozvoj, ochranu životního prostředí a udržitelné hospodaření s přírodními zdroji):
 - Cíle udržitelného rozvoje OSN (Organizace spojených národů, 2015)
 - Strategický plán OSN pro lesy 2017–2030 – UN Strategic Plan for Forests (United Nations, 2017);
 - Směrování k udržitelné Evropě do roku 2030 (European commission, 2019);
 - Lesnická strategie EU do roku 2030 (Evropská komise, 2021);
 - Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat (Ministerstvo zahraničních věcí, 2006).
- Lesnictví v základních vícesektorových národních strategiích:
 - Strategický rámec Česká republika 2030 (Úřad vlády ČR, 2015);
 - Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2020a);
 - Koncepce rozvoje venkova 2021–2027 (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019).
- Sektorové národní strategie na témata příbuzná k lesnictví (udržitelný rozvoj, ochrana životního prostředí a udržitelné hospodaření s přírodními zdroji):
 - Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050 (Ministerstvo životního prostředí, 2020a);
 - Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR (Ministerstvo životního prostředí, 2021);
 - Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025 (Ministerstvo životního prostředí, 2020b);
 - Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016–2025 (Ministerstvo životního prostředí, 2016);
 - Koncepce ochrany před následky sucha pro území České republiky (Ministerstvo zemědělství, 2023).
- Lesnictví v sektorových národních strategiích:
 - Koncepce státní lesnické politiky do roku 2035 (Ministerstvo zemědělství, 2020);
 - Strategie resortu Ministerstva zemědělství České republiky s výhledem do roku 2030 (Ministerstvo zemědělství, 2016);
 - Strategie rozvoje Lesů České republiky, s. p. (Lesy ČR, 2020).

Územní úroveň obcí a místních akčních skupin:

- Lesnictví ve strategiích obcí, na jejichž území hospodaří Arcibiskupské lesy a statky Olomouc s.r.o.
 - Do analýzy vstoupilo celkem 34 obcí, které mají na svých webech dostupné strategie.
- Lesnictví ve strategiích místních akčních skupin, na jejichž území hospodaří Arcibiskupské lesy a statky Olomouc s.r.o.
 - Do analýzy vstoupilo celkem 17 místních akčních skupin.

Obr. 1: Územní úrovně koncepčních dokumentů vstupujících do obsahové analýzy

Klíčovou metodou byla obsahová analýza koncepčních dokumentů, při které byla využita klíčová slova jako „les“, „lesnictví“, „lesní hospodářství“ a další související tvary a sousloví. Pokud byla tato slova nalezena, byl analyzován kontext, ve kterém byla použita. Bylo zaznamenáno, jaké konkrétní téma je v souvislosti s lesnictvím v koncepci řešeno. Klíčová slova byla hledána v analytických i návrhových částech dokumentů, přičemž se analýza zaměřila především na návrhové části, kde byla identifikována větší tematická variabilita.

Následně byla témata zakódována do jednotlivých témat a porovnána podle územních úrovní. V rámci této komparativní analýzy byly výsledky vizualizovány pomocí grafických výstupů a slovního oblaku, který znázorňuje četnost výskytu jednotlivých témat na různých územních úrovních. Tento přístup umožnil zhodnotit rozdíly a podobnosti v přístupu k lesnictví mezi jednotlivými strategiemi a koncepcemi a dosáhnout tak cílů výzkumu.

3. REGIONÁLNÍ ROZVOJ V LESNICTVÍ: OBSAHOVÁ ANALÝZA VYBRANÝCH KONCEPČNÍCH DOKUMENTŮ

3.1 ANALYTICKÉ ČÁSTI

Analytické části dokumentů ukázaly značné rozdíly mezi různými územními úrovněmi strategických koncepcí. Na národní a nadnárodní úrovni je lesnictví u všech koncepcí detailně popisováno z různých perspektiv, včetně environmentálních, ekonomických a sociálních aspektů.

Naproti tomu u analytických částí obcí a místních akčních skupin se naopak informace o lesnictví buďto vůbec nevyskytují nebo se omezují pouze na informace o podílu lesních ploch na celkové rozloze obce nebo regionu, případně se informuje o podílu lesnictví na místním hospodářství (prostřednictvím výskytu ekonomických subjektů nebo zaměstnanců podle příslušnosti ke kódům CZ-NACE). Detailnější informace o lesnictví se nevyskytují u žádné strategie místní akční skupiny a pouze u třetiny strategií obcí. Strategie obcí zahrnují údaje o stavu lesů, hospodaření s lesními zdroji a přizpůsobení lesnictví aktuálním výzvám, jako jsou klimatické změny nebo kůrovcové katastrofy. Tyto dokumenty často popisují výskyt flóry a fauny, správu obecních lesů, včetně zaměstnávání sezónních pracovníků, a ochranu lesů.

3.2 NÁVRHOVÉ ČÁSTI

U návrhových částí analyzovaných strategií se ukázalo, že nejvíce zmínek o lesnictví se nachází v národních a nadnárodních strategiích ve srovnání se strategiemi obcí a místních akčních skupin. Žádná zmínka o lesnictví není ve více než 2/3 návrhových částech strategií obcí a u jednotek strategií místních akčních skupin. U národních a nadnárodních koncepcí se lesnictví vyskytuje ve všech strategiích. Ukazuje se, že čím nižší územní úroveň, tím méně je řešeno lesnictví. Pokud se však téma lesnictví v návrhových částech strategií obcí a místních akčních skupin přece jen vyskytuje, tak se jedná o větší úroveň detailu než u národních a nadnárodních koncepcí, kde se téma lesnictví řeší spíše ve více obecné, deklaratorní rovině.

Bez žádné zmínky o lesnictví, a to ani v analytické ani v návrhové části zůstává více než polovina strategií obcí a více než 10 % strategií místních akčních skupin.

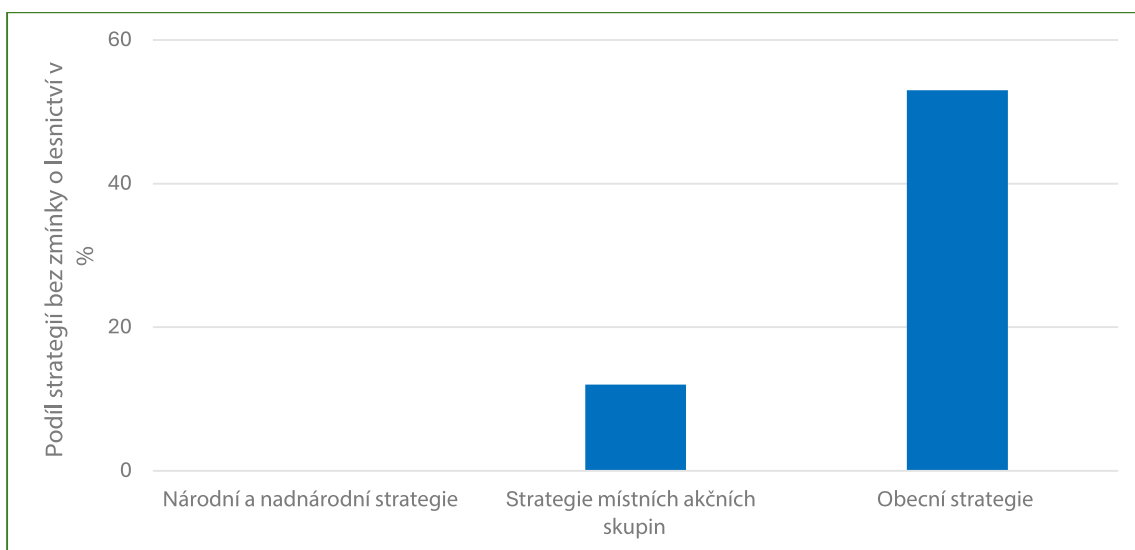
Detailnější analýza objevila několik opakujících se témat, které v koncepcích souvisely s lesnictvím. Výskyt těchto témat byl různorodý, lišil se podle jednotlivých územních úrovní. Jedná se o následující témata:

- Udržitelné lesnictví a biodiverzita;
- Adaptace a mitigace klimatických změn;
- Vodní režim v lesích;
- Ekonomická konkurenceschopnost lesního hospodářství;
- Společenské a mimoprodukční funkce lesa;
- Údržba lesů a lesní infrastruktura;
- Ostatní témata.

3.2.1 Udržitelné lesnictví a biodiverzita

Na nadnárodní a národní úrovni se v návrhových částech strategií nejčastěji objevují témata zaměřená na ochranu životního prostředí a biodiverzity. Toto téma je zahrnuto ve všech analyzovaných strategiích. Klíčovou prioritou je zastavení odlesňování a obnova lesních ekosystémů, což zahrnuje zajištění jejich zdraví a stability. Důraz je kladen na druhovou skladbu vysazovaných porostů, která by měla odpovídat stanovištním podmínkám a předcházet degradaci půdy. Častým tématem je také udržitelné hospodaření s lesy, které propaguje ekologicky šetrné a ekonomicky životaschopné metody správy. Podporuje se druhová a krajinná rozmanitost, s preferencí odolnějších dřevin.

Národní a nadnárodní strategie často zahrnují doporučení ke snížení intenzity hospodaření, zvýšení druhové pestrosti lesů a ponechání části dřeva k přirozenému zetlení. Důraz je také kladen na ochranu druhů a minimalizaci fragmentace lesních porostů pro zajištění zdravého vývoje biodiverzity.

Obr. 2: Podíl strategií bez podrobnější zmínky o lesnictví na jednotlivých územních úrovních

Konkrétními příklady jsou výběrné způsoby hospodaření, které podporují přirozenou obnovu ekosystémů. Často se také zmiňuje zvyšování lesních ploch a podpora zalesňování.

Na druhou stranu, u strategií obcí a místních akčních skupin se téma ochrany životního prostředí a biodiverzity řeší méně. U obcí se vyskytuje pouze v jednotkách strategií, zatímco u místních akčních skupin je obsaženo v necelé polovině z nich. Přesto je u obcí toto téma ve srovnání s dalšími tématy nejčastěji zmiňované. Důvodem je, že lesnictví je obecně v obecních strategiích zastoupeno málo (viz dále). U místních akčních skupin se jedná o jedno z nejčastějších témat. Obsah těchto témat je velmi podobný jako u národních a nadnárodních strategií.

Témata se zaměřují na úpravu lesních porostů směrem k přirozené struktuře a druhové skladbě, což má posílit stabilitu lesů a odolnost vůči vnějším vlivům, jako jsou klimatické změny a škůdci. Součástí těchto úprav je podpora stanovištně vhodných dřevin, které přispívají k dlouhodobé ekologické rovnováze. Ve strategiích se vyskytuje i zalesňování. Zároveň je kladen důraz na důslednou ochranu zeleně rostoucí mimo les. Soustředí se na aktivity podporující biodiverzitu, jako je obnova druhové a věkové struktury lesů a přirozená obnova lesních porostů. Strategie obsahují udržitelné hospodaření v lesích a ekologicky šetrné praktiky. Strategie zmiňují i rozvoj drobného podnikání v oblasti zemědělství a lesnictví s důrazem na ekologické provozy.

3.2.2 Adaptace a mitigace klimatických změn

Druhým nejčastějším tématem v národních a nadnárodních strategiích jsou klimatické změny a jejich mírnění prostřednictvím lesů. Téma je obsaženo ve více než polovině analyzovaných strategií.

Prioritou v tématu je obnova a ochrana lesů, které jsou důležité zásobníky uhlíku, snižují rizika povodní a podporují odolnost vůči suchu. Významné je i přizpůsobení lesů na extrémní projevy klimatických změn, jako jsou kůrovcové kalamity či dlouhodobé sucho. Strategie se rovněž soustředí na posílení role lesů jako obnovitelných zdrojů energie a zajištění jejich ekologické stability v měnících se klimatických podmínkách.

Téma klimatických změn je zmíněné pouze v jednotkách obecních strategií, přesto se jedná společně s udržitelným lesnictvím a biodiverzitou o nejčastěji zmiňované téma. U místních akčních skupin je téma uvedeno pouze v jednotkách strategií. Obsah tématu je velmi podobný jako u národních a nadnárodních strategií, je zde však patrné, že na místní a regionální úrovni se daří dosáhnout vyššího detailu.

Strategie se zaměřují na podporu adaptace na změny klimatu, prevenci rizik a zvyšování odolnosti vůči přírodním katastrofám, přičemž důraz je kladen na udržitelné hospodaření v krajině. Konkrétně strategie obsahují vyhodnocování stavu lesních porostů, zejména v kontextu kůrovcové kalamity. Strategie podporují jak investiční projekty, tak osvětové kampaně zaměřené na zvýšení odolnosti krajiny, včetně tvorby remízků, tůň a vsakovacích pásů. Iniciativy se zaměřují také na zlepšení životního prostředí prostřednictvím komunitní energetiky a dalších klimaticky šetrných řešení.

3.2.3 Vodní režim v lesích

Další časté téma v národních a nadnárodních strategiích se týká vodního režimu v lesích. Téma je obsaženo ve více než polovině analyzovaných strategií.

Strategie se soustředí na roli lesů při ochraně vodních zdrojů a zajištění stabilního vodního režimu v krajině. Lesy podle analyzovaných strategií podporují přirozenou infiltraci vody do půdy, což napomáhá obnově podzemních vodních zdrojů a stabilizuje vodní režim venkovské krajiny. Retence vody v lesních ekosystémech je klíčová pro udržení dostatečného množství vody v krajině. Zásadní je také zadržování vody a ochrana půdy před erozí.

U obecních strategií se až na jednu výjimku vůbec nevyskytuje. U strategií místních akčních skupin pak v necelé 1/3 strategií. Na rozdíl od národních a nadnárodních strategií je zde patrná vyšší úroveň detailu.

Témata se zaměřují na realizaci opatření pro zadržování vody v krajině, zejména na lesních pozemcích, jako součást protipovodňové ochrany a zlepšování vodního režimu. Úpravy vodního režimu zahrnují usměrňování vody a vytváření malých vodních prvků, které podporují přirozenou retenci vody. Strategie se snaží předcházet živelným událostem, jako jsou povodně, a podporují dlouhodobou stabilitu vodního režimu.

3.2.4 Ekonomická konkurenceschopnost lesního hospodářství

Ve třetině případů se v národních a nadnárodních strategiích vyskytuje i téma ekonomické konkurenceschopnosti lesního hospodářství.

Strategie zdůrazňují ekonomické přínosy lesů, které hrají významnou roli při zlepšování životních podmínek, zejména pro chudé a zranitelné skupiny obyvatel. Lesnictví přispívá k rozvoji bioekonomiky, vytváření pracovních míst a zajištění příjmů pro lesníky. Sociální přínosy lesů zahrnují podporu kulturních a zdravotních funkcí, které lesy poskytují společnosti. Ekonomická konkurenceschopnost lesnictví je posilována podporou inovativních a SMART řešení v lesnických činnostech.

U obecních strategií se téma nevyskytuje vůbec. U místních akčních skupin je však zastoupeno ve více než polovině případů, což je ještě výrazně více než u národních a nadnárodních strategií. Jedním z důvodů může být, že se jedná o podporovatelné téma z fondů evropské unie, kterým své strategie místní akční skupiny často přizpůsobují. Tematicky jsou místní akční skupiny do většího detailu.

Místní akční skupiny se zaměřují hlavně na podporu malých a středních lesnických podnikatelů a podporu lesnických produktů a jejich uvádění na trh. Důraz je kladen na modernizaci dřevozpracujících a lesnických podniků prostřednictvím inovací a vybavení, jako jsou stroje, zařízení, IT technologie a další potřebné nástroje. Investice do diverzifikace příjmů pomáhají venkovským podnikům v lesnictví zůstat konkurenceschopné a vytvářet nové pracovní příležitosti. Zároveň je klíčová podpora lokální dřevovýroby a zpracování dřeva.

3.2.5 Společenské a mimoprodukční funkce lesa

Téma mimo produkčních funkcí lesa konkrétně např. využití lesa pro rekreaci a cestovní ruch se v národních a nadnárodních koncepcích nevyskytuje, výjimkou je pouze Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat, kde se rozebírá udržitelný rozvoj cestovního ruchu a význam lesů pro udržení kulturního dědictví a tradičních znalostí.

U obecních strategií se téma až na jednu výjimku řešící značení turistických tras s místními lesníky také nevyskytuje. Naopak u strategií místní akčních skupin se jedná o nejčastěji zastoupené téma.

Strategie místních akčních skupin se zaměřují na podporu mimoprodukčních funkcí lesů, zejména posílení jejich rekreačního a environmentálního využití. To zahrnuje budování rekreační infrastruktury, jako jsou cyklostezky, naučné stezky, odpočívadla, mostky, informační panely a herní prvky, pro zatraktivnění lesních území i pro cestovní ruch. Dále jsou zmiňovány neproduktivní investice, které zahrnují opatření k zajištění bezpečnosti návštěvníků, například zábradlí, lávky a zařízení na odkládání odpadků. Aktivitě mají přispívat k lepšímu využití lesů pro společnost.

3.2.6 Údržba lesů a lesní infrastruktura

Výlučně místním a regionálním tématem je podpora vybavení a infrastruktury pro údržbu lesa. Téma se v národních a nadnárodních strategiích nevyskytuje. Naproti tomu se jedná o časté téma strategií místních akčních skupin. Více než polovina místních akčních skupin má téma ve svých strategiích zahrnuté.

Strategie zdůrazňují potřebu investic do modernizace lesnických technologií, strojů a infrastruktury, aby se zvýšila efektivita lesního hospodářství. Investice jsou zaměřeny na pořízení a modernizaci lesnických strojů, jako jsou traktory, vyvážedky nebo štěpkovače, a na zlepšení kvality dřevozpracujících provozů. Zároveň je kladen důraz na opravu a rozšíření lesních cest, které jsou často v nevyhovujícím stavu. Modernizace zahrnuje i stavby, zařízení a optimalizaci neproduktivní infrastruktury v lesích. Cílem těchto opatření je zlepšit stav lesů a podpořit dlouhodobou udržitelnost a konkurenceschopnost sektoru.

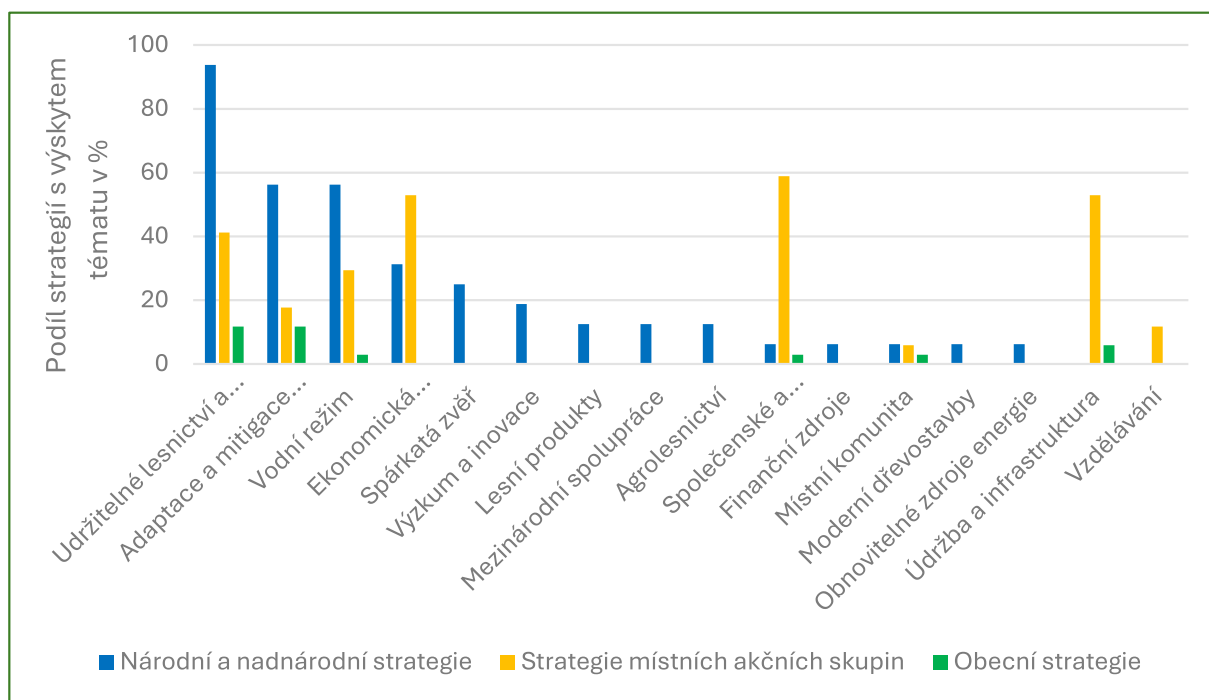
Téma řeší pouze jednotky analyzovaných obecních strategií. Jedná se o pořizování techniky pro hospodaření v lesích zpravidla, pokud sama obec nějaké lesy vlastní a hospodaří v nich.

3.2.7 Ostatní témata

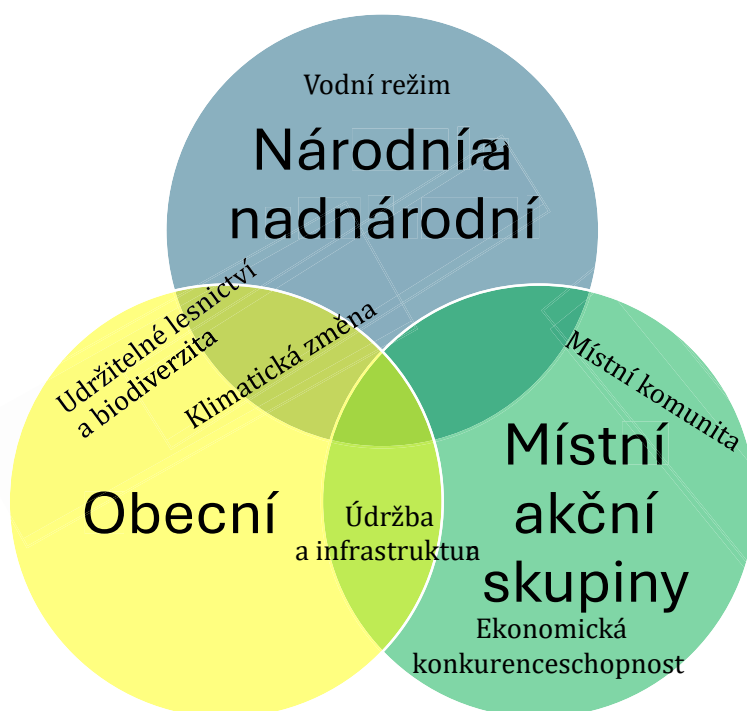
Obsahová analýza strategií se přednostně zaměřovala na nejčastější témata, které se v koncepcích vyskytují. Byla však zaznamenána všechna témata týkající se lesnictví včetně méně se vyskytujících. U nadnárodní a národní územní úrovně se jedná o udržitelnou výrobu a spotřebu lesních produktů, jako je dřevo, a význam posílení kapacit a finančních zdrojů pro udržitelné lesní hospodaření. Zmiňováno je i zapojení místních komunit, soukromého sektoru a dalších zainteresovaných stran, stejně jako nutnost

mezinárodní spolupráce na ochraně lesů. Objevují se i zmínky o využívání obnovitelných zdrojů energie a podporu inovací, například v oblasti moderních dřevostaveb a agrolesnictví. Objevuje se i potřeba podpory výzkumu a inovací v lesnictví a opatření proti nadměrné populaci spárkaté zvěře.

U obecních strategií se další témata vyskytují jen v jednotkách případů. Vyskytly se zmínky o inovacích v lesnictví a k posilování identity obyvatel prostřednictvím místních lesů. Také u místních akčních skupin se další témata vyskytují jen v jednotkách případů. Konkrétně se ve strategiích vyskytla potřeba spolupráce mezi veřejnou sférou a podnikateli z lesnictví a vzdělávací akce pro pracovníky, ale i širší veřejnost.

Obr. 3: Podíl strategií s výskytem jednotlivých témat souvisejících s lesnictvím v koncepcích

Obr. 4: Nejčastěji zastoupená témata ve strategiích v jednotlivých územních úrovních

Obr. 5: Četnost výskytu témat souvisejících s lesnictvím v koncepcích místních akčních skupin

Obr. 6: Četnost výskytu témat souvisejících s lesnictvím v nadnárodních a národních koncepcích

Obr. 7: Četnost výskytu témat souvisejících s lesnictvím v obecních koncepcích

4. DISKUSE A ZÁVĚR

Nepotvrdil se předpoklad, že čím nižší územní úroveň, tím více je v koncepcích věnováno tématu lesnictví. Souvislost je naopak. Na nadnárodní a národní úrovni je lesnictví řešeno v různých kontextech mnohem častěji než na úrovni obcí a regionů. Míra detailu však vykazuje opačný trend – nejvyšší úroveň podrobnosti se nachází v obecních koncepcích, následují je koncepce regionální a nakonec nadnárodní a národní.

Toto zjištění je v souladu s literaturou, která zdůrazňuje význam lesnictví pro regionální a venkovský rozvoj. Nambiar (2015), Iacob (2015), Adamowicz (2017) i Imbrenda a kol. (2023) upozorňují, že lesnictví přispívá nejen k ekonomické výkonnosti venkovských oblastí, ale také k zaměstnanosti a celkové kvalitě života. To není v souladu se skutečností, že ve více než polovině obecních strategií se lesnictví nevyskytuje ani v analytické, ani v návrhové části.

Za důležité lze považovat i zjištění, že s klesající územní úrovní sice četnost zmínek o lesnictví klesá, avšak pokud je lesnictví v místních a regionálních strategiích zahrnuto, bývá rozpracováno konkrétněji než ve strategiích národních a nadnárodních. Tento závěr odpovídá poznatkům Charlese a kol. (2016), podle nichž jsou strategie lesnictví často silněji rozvíjeny na regionální než národní úrovni, protože lépe reagují na specifické potřeby daného území.

Nejvýraznějším tematickým okruhem napříč strategiemi bylo udržitelné lesnictví a biodiverzita. To dobře koresponduje s literaturou, která dlouhodobě zdůrazňuje nutnost sladění ekonomických, sociálních a environmentálních funkcí lesa. Marchetti a kol. (2014) i Imbrenda a kol. (2023) poukazují na to, že udržitelné řízení lesních zdrojů musí integrovat ekologické i socioekonomické aspekty.

Podobně významné bylo téma adaptace na změnu klimatu a vodního režimu v lesích. Výsledky v tomto ohledu odpovídají odborným pracím, které zdůrazňují roli lesů při sekvestraci uhlíku, zmírňování dopadů sucha, regulaci odtoku vody i zvyšování odolnosti krajiny vůči extrémním jevům. Kalogiannidis a kol. (2022) i Marchetti a kol. (2014) ukazují, že lesy mají zásadní nepřímé přínosy v oblasti klimatické stability a ochrany ekosystémů.

Zajímavým zjištěním je odlišné postavení ekonomických a mimoprodukčních funkcí lesa. Rešerše ukazuje, že lesnictví je v literatuře chápáno jako významný faktor zaměstnanosti, regionálních inovací, rozvoje bioekonomiky i diverzifikace venkovské ekonomiky. Na to upozorňují například Refsgaard a kol. (2021), Adamowicz (2017), Kupčák (2011) nebo Baranano a kol. (2022). Ve výsledcích se ale ekonomická konkurenceschopnost lesního hospodářství výrazněji objevuje především ve strategiích místních akčních skupin, zatímco obecní strategie ji téměř nereflektují.

Ještě výraznější rozdíl se ukazuje u společenských a mimoprodukčních funkcí lesa. Literatura přitom opakovaně potvrzuje význam lesa pro rekreaci, cestovní ruch a kvalitu života obyvatel venkova. Slee (2006), Kalogiannidis a kol. (2022), Marchetti a kol. (2014) i Kupčák (2011) ukazují, že přínos lesnictví nelze redukovat jen na produkci dřeva. Ve výsledcích se však tyto funkce výrazněji objevují téměř výhradně u místních akčních skupin, zatímco národní, nadnárodní i obecní strategie je zachycují jen okrajově.

Výsledky také naznačují, že lokální a regionální úroveň se více soustředí na provozní a infrastrukturní aspekty lesnictví, například technické vybavení, lesní cesty nebo modernizaci provozů. Tento motiv je v souladu se studiemi Mederského a kol. (2021), kteří zdůrazňují význam mechanizace, inovací a efektivních operací pro konkurenceschopnost sektoru.

Podrobnější a navazující informace lze získat ve studii zabývající se touto problematikou hlouběji a detailněji, které zpracovali Holušová a kol. (2025).

Projektová afiliace

Tento příspěvek byl zpracován v rámci projektu TA ČR SIGMA „Návrh možností udržitelného regionálního rozvoje lesnictví z pohledu bioekonomiky“, reg. č. TQ01000532.

POUŽITÁ LITERATURA

- ADAMOWICZ, Mieczysław. 2017. Biogospodarka-koncepcja, zastosowanie i perspektywy. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*. 1, 29–49. <https://doi.org/10.5604/00441600.1232987>
- AGUILAR, Alfredo, TWARDOWSKI, Tomasz, WOHLGEMUTH, Roland. 2019. Bioeconomy for Sustainable Development. *Biotechnology Journal*. 14(8), 1800638. <https://doi.org/10.1002/biot.201800638>
- BARAÑANO, Leire, UNAMUNZAGA, Olatz, GARBISU, Naroa, BRIERS, Siebe, ORFANIDOU, Timokleia, SCHMID, Blasius, MARTÍNEZ DE ARANO, Inazio, ARAUJO, Andrés, GARBISU, Carlos. 2022. Assessment of the Development of Forest-Based Bioeconomy in European Regions. *Sustainability*. 14(8), 4747. <https://doi.org/10.3390/su14084747>
- BEER, Andrew, HAUGHTON, Graham, MAUDE, Alaric (eds.). 2003. *Developing locally: an international comparison of local and regional economic development*. Bristol: Policy Press.
- COUNSELL, David, HAUGHTON, Graham. 2004. *Regions, Spatial Strategies and Sustainable Development*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203561249>
- CHARLES, David, DAVIES, S., MILLER, S., CLEMENT, K., OVERBEEK, M. M. M., HOES, A. C., HASENHEIT, Marius, KIREŚIEWA, Zoritzka, KAH, Stefan, BIANCHINI, Chiara. 2016. *D3.2: Case Studies of Regional Bioeconomy Strategies across Europe*. EU.
- ČESKÁ REPUBLIKA. 2021. Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné i z: [cit. 2025-05-25] <https://www.zakony.gov.cz/cs/2021-283>
- EUROPEAN COMMISSION: DIRECTORATE-GENERAL FOR COMMUNICATION. 2019. *Směrování k udržitelné Evropě do roku 2030 – diskusní dokument*. Luxembourg: Publications Office. <https://doi.org/10.2775/97852>
- EVROPSKÁ KOMISE. 2021. *Nová lesní strategie EU do roku 2030*. 29 s. Dostupné z: [cit. 2024-09-18] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0572>
- EVROPSKÁ KOMISE. 2025. *Rozvoj venkova*. Dostupné z: [cit. 2025-05-25] https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_cs
- Holušová, K., Šilhan, Z., Holuša, O. 2025. Regional Development in Forestry from the Point of View of the Bioeconomy at the EU Member-State Level. 2025. *Land*. 14(12), 2377. ISSN 2073-445X. <https://doi.org/10.3390/land14122377>
- IACOB, Silvia Elena. 2015. The Role of the Forest Resources in the Socioeconomic Development of the Rural Areas. *Procedia Economics and Finance*. 23, 1578–1583. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00415-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00415-3)
- IMBRENDA, Vito, COLUZZI, Rosa, MARIANI, Francesca, NOSOVA, Bogdana, CUDLINOVA, Eva, SALVIA, Rosanna, QUARANTA, Giovanni, SALVATI, Luca, LANFREDI, Maria. 2023. Working in (Slow) Progress: Socio-Environmental and Economic Dynamics in the Forestry Sector and the Contribution to Sustainable Development in Europe. *Sustainability*. 15(13), 10271. <https://doi.org/10.3390/su151310271>
- KALOGIANNIDIS, Stavros, KALFAS, Dimitrios, LOIZOU, Efstratios, CHATZITHEODORIDIS, Fotios. 2022. Forestry Bioeconomy Contribution on Socioeconomic Development: Evidence from Greece. *Land*. 11(12), 2139. <https://doi.org/10.3390/land11122139>
- KUPČÁK, Václav. 2011. Regional Importance of Forests and Forestry for Rural Development. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 59(4), 137–142. <https://doi.org/10.11118/actaun201159040137>
- LESY ČESKÉ REPUBLIKY. 2020. *Strategie rozvoje Lesů České republiky*. s. p. 48 s. Dostupné z: https://lesy.cz/wp-content/uploads/2021/01/Strategie-rozvoje_2020.pdf
- MARCHETTI, Marco, VIZZARRI, Matteo, LASSERRE, Bruno, SALLUSTIO, Lorenzo, TAVONE, Angela. 2014. Natural capital and bioeconomy: challenges and opportunities for forestry. *Annals of Silvicultural Research*. 38(2), 62–73. <https://doi.org/10.12899/ASR-1013>
- MEDERSKI, Piotr S., BORZ, Stelian A., ĐUKA, Andreja, LAZDIŇŠ, Andis. 2021. Challenges in Forestry and Forest Engineering – Case Studies from Four Countries in East Europe. *Croatian Journal of Forest Engineering*. 42(1), 117–134. <https://doi.org/10.5552/crojfe.2021.838>

- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. 2019. *Koncepce rozvoje venkova*. 216 s. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/koncepce-rozvoje-venkova>
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. 2020a. *Strategie regionálního rozvoje 2021+*. 196 s. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/regionalni-rozvoj/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. 2020b. *Koncepce rozvoje venkova*. Praha: MMR. Dostupné z: [cit. 2025-05-23] https://mmr.gov.cz/getmedia/279d5264-6e9e-4f80-ba4a-c15a26144cd0/Koncepce-rozvoje-venkova_202001.pdf.aspx?ext=.pdf
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ. 2006. *Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2006 Sb. m. s.* Dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sm/2006/47?zalozka=text>
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. 2016. *Strategie resortu Ministerstva zemědělství České republiky s výhledem do roku 2030*. 124 s. Dostupné z: <https://mze.gov.cz/public/portal/mze/ministerstvo-zemedelstvi/koncepce-a-strategie/strategie-resortu-ministerstva-1>
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. 2020. *Koncepce státní lesnické politiky do roku 2035*. 32 s. Dostupné z: <https://mze.gov.cz/public/portal/mze/lesy/lesnictvi/koncepce-a-strategie/koncepce-statni-lesnicke-politiky-do>
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. 2023. *Koncepce ochrany před následky sucha pro území České republiky na období 2023–2027*. 65 s. Dostupné z: <https://mze.gov.cz/public/portal/mze/voda/zvladani-sucha-a-stavu-nedostatku-vody/koncepce-ochrany-pred-nasledky-sucha-pro/koncepce-ochrany-pred-nasledky-sucha-pro>
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. 2016. *Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016–2025*. 136 s. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/ochrana_biologicke_rozmanitosti_strategie
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. 2020a. *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050*. 194 s. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/a02fcb9439f4537fc1256fbe00491592/3b6673e016fb1765c12587a4003c722f?OpenDocument>
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. 2020b. *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*. 118 s. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/AF71B00C4DF84B70C12585F400429F1C/\\$file/SPOPK_web.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/AF71B00C4DF84B70C12585F400429F1C/$file/SPOPK_web.pdf)
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. 2021. *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách České republiky*. 234 s. Dostupné z: www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie
- NAMBIAR AO, E. K. S. 2015. Forestry for rural development, poverty reduction and climate change mitigation: we can help more with wood. *Australian Forestry*. 78(2), 55–64. <https://doi.org/10.1080/00049158.2015.1050776>
- ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. 2015. *Strategický rámec Česká republika 2030, příloha 3: Přehled Cílů udržitelného rozvoje Organizace spojených národů*. Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj. Dostupné z: [cit. 2024-09-18] https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/TISK_Příloha-č.-3_Přehled-Cílů-udržitelného-rozvoje-Organizace-spojených-národů.pdf
- PEREYRA, Martín, ALONSO, Cecilia. 2024. FDI for forestry: an impact evaluation of regional development. *Review of Regional Research*. 44(1), 1–20. <https://doi.org/10.1007/s10037-023-00196-3>
- PŮČEK, Milan. 2009. Strategické versus územní plánování. *Urbanismus a územní rozvoj*. 12(1–2), 3–7. Dostupné z: [cit. 2025-05-02] https://www.uur.cz/media/3i4pwfpt/02_strategicke.pdf
- REFSGAARD, Karen, KULL, Michael, SLÄTMO, Elin, MEIJER, Mari Wøien. 2021. Bioeconomy – A driver for regional development in the Nordic countries. *New Biotechnology*. 60, 130–137. <https://doi.org/10.1016/j.nbt.2020.10.001>
- SLEE, Bill. 2006. The socio-economic evaluation of the impact of forestry on rural development: A regional level analysis. *Forest Policy and Economics*. 8(5), 542–554.
- TOPPINEN, Anne, D'AMATO, Dalia, STERN, Tobias. 2020. Forest-based circular bioeconomy: matching sustainability challenges and novel business opportunities? *Forest Policy and Economics*. 110, 102041. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2019.102041>

UNITED NATIONS, ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL. 2017. *Resolution adopted by the Economic and Social Council on 20 April 2017, Annex I: United Nations Strategic Plan for Forests 2017–2030*. 24 s.

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. 2015. *Strategický rámec Česká republika 2030*. 115 s. Dostupné z: www.cr2030.cz/strategie/

Kontakty | Contact Information

Zdeněk Šilhan: email: zdenek.silhan@mendelu.cz, 0000-0001-9813-993X

METROPOLITNÍ KAPITULA U SVATÉHO VÁCLAVA V OLOMOUCI A JEJÍ PŘÍNOS K REGIONÁLNÍMU ROZVOJI V LESNICTVÍ

Tomáš Badal^{1,2}, Kateřina Holušová³

¹Metropolitní kapitula u svatého Václava v Olomouci, Biskupské nám. 841/2, 779 00, Olomouc, Česká republika

²Ústav techniky, Lesnická a dřevařská fakulta, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1665/1, 613 00 Brno, Česká republika

³Ústav environmentálních věd a přírodních zdrojů, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1665/1, 613 00 Brno, Česká republika

DOI: <https://doi.org/10.11118/978-80-7701-096-2-0055>

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na představení majetku Metropolitní kapituly u svatého Václava v Olomouci jako ekonomického subjektu, který pečuje o svěřený majetek představující lesy, louky, pole, ale i významné historické budovy. Vzhledem k rozmanitosti a rozloze majetku se jedná o významnou regionálně působící organizaci v regionu Olomoucka (přesněji v okolí města Velká Bystřice). Instituce je významná, jak z environmentálního, tak i kulturně-historického kontextu a v neposlední řadě sociálně-ekonomického.

Klíčová slova: lesnictví, ekonomický subjekt, majetek, regionální dopady, Olomoucký region

Abstract

THE METROPOLITAN CHAPTER OF SAINT WENCESLAS IN OLOMOUC AND ITS CONTRIBUTION TO REGIONAL DEVELOPMENT IN FORESTRY

The article focuses on the presentation of the property of the Metropolitan Chapter of St. Wenceslas in Olomouc as an economic entity that takes care of entrusted property representing forests, meadows, fields, but also significant historical buildings. Given the diversity and size of the property, it is a significant regionally active organization in the Olomouc region (more precisely, in the vicinity of the city of Velká Bystřice). The institution is significant, both from an environmental and cultural-historical context and, finally, from a socio-economic one.

Keywords: forestry, economic entity, property, regional impact, Olomouc' region

1. ÚVOD

Metropolitní kapitula u svatého Václava v Olomouci je důležitý duchovní a historický celek olomoucké arcidiecéze. Olomouc má bohatou církevní tradici sahající do středověku. Dnešní status a funkce kapituly je úzce spjat s katedrálou svatého Václava a s aktivní liturgickou službou – kanovníci slouží v katedrále denně bohoslužby a účastní se významných náboženských slavností a obřadů.

Vedlejší činností, ale velmi důležitou, je správa a péče o svěřený majetek, mezi něž patří zemědělské pozemky, rybníky, domy, byty, hájovny a z pohledu řešeného tématu hlavně lesní pozemky o celkové výměře 3 223,98 ha. Majetek je z poloviny soustředěn do okolí města Velká Bystřice, která se v současné době takřka přimyká k městu Olomouc. Lesní komplexy jsou situovány východním, severovýchodním až severním směrem od Velké Bystřice. Další části lesního majetku jsou menší komplexy lesních porostů v Moravskoslezském kraji.

Metropolitní kapitula u svatého Václava v Olomouci (dále jen kapitula) jako právnická osoba vede o majetkové a kapitálové struktuře a hospodářské činnosti příslušnou účetní evidenci podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ze kterého vyplývá mimo jiné povinnost každoročního auditu.

2. ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY HOSPODAŘENÍ

Regionální rozvoj v lesnictví je široký a multioborový rámec, který kombinuje hospodářské, environmentální, sociální a institucionální aspekty. Z tohoto důvodu zmiňme hospodářské aspekty představovaného majetku, neboť jako takový, svou rozlohou významně ovlivňuje daný region, ve kterém se nachází. Lesní hospodářský celek (dále jen LHC) Kapitulní lesy Olomouc vznikl na základě realizace vlastnických práv Metropolitní kapituly u svatého Václava v Olomouci dle zákona č. 428/2014 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů. Právní forma je registrovaná církev a náboženská společnost u Ministerstva kultury ČR.

Z pohledu správy lesního majetku metropolitní kapitulou je důležité zvládnout postkalamitní období, které vzniklo v posledních letech, právě na smrkových hospodářských porostech kapituly, a nachází se zde obrovské komplexy holin, proto je nutno zajistit obnovu lesních porostů s důrazem na klimatickou změnu. Práce s přirozenou obnovou a přípravnými dřevinami je na prvním místě. Cílem dlouhodobého směřování je mozaika smíšených, věkově i prostorově diferencovaných porostů s vyšším podílem melioračních a zpevňovacích dřevin a trvalou přítomností přirozené obnovy; minimalizace holin; posílení retenční a rekreační funkce. Používání šetrných technologií a používání nepasečných/okrajových maloplošných způsobů hospodaření. Vhodné je i doplňování porostů poloodrostky jeřábu břeku, kaštanovníku jedlého, lísky turecké a dubu ceru. Výsadba dubu zimního, buku lesního, jedle bělokoré, modřínu padavého pod clonou přípravných dřevin bříz (různé druhy) a topolu osiky, postupná redukce přípravných dřevin po dosažení cílových výškových diferencí.

Na území LHC Kapitulní lesy Olomouc se nachází přírodní rezervace „Hrubovodské sutě“. V rámci územních systémů ekologické stability se na LHC nachází: Regionální biocentrum (RBC) Hrubá Voda (Lesnický úsek Hrubá Voda), Regionální biocentrum /RBC/ Vrábl (Lesnický úsek Hluboočky) a Regionální biocentrum (RBC) Chlum (Lesnický úsek Savín).

3. SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÉ ASPEKTY HOSPODAŘENÍ

Metropolitní kapitula sv. Václava v Olomouci je členem Komory církevních lesů, z. s., jež je součástí Sdružení vlastníků obecních, soukromých a církevních lesů v ČR (SVOL). V rámci této organizace kapitula spolupracuje s ostatními vlastníky a sdílí s nimi nové poznatky. SVOL také pořádá na desítkách soukromých majetků napříč republikou akci určenou pro širokou veřejnost s názvem Den otevřených lesů, letos 23. května se uskuteční již pátý ročník. Na této akci bude participovat i kapitula. Někteří z lesníků metropolitní kapituly jsou odborně vyškolení pro práci s veřejností, kdy v rámci lesní pedagogiky připravují pro děti i dospělé hry a aktivity, díky kterým děti pochopí, co se v lese děje, čím je přínosný a jak se o něj nejen lesníci, ale i veřejnost má starat.

Zaměstnanci kapituly se neustále profesně vzdělávají a rozšiřují své znalosti a dovednosti, naposled se v dubnu letošního roku zúčastnili odborné exkurze u Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny, kde je provázeli vědečtí pracovníci Mendlovy univerzity v Brně doc. Ing. Antonín Martiník, Ph.D. a Ing. Lumír Dobrovolný, Ph.D.

Právě s Mendelovou univerzitou v Brně probíhá i úzká spolupráce, kde jsou využívány možnosti praktických instruktáží přímo v kapitulních lesních experty z Ústavu zakládání a pěstění lesů s Ústavem techniky (šetrné technologie) a Ústavem lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky. Vždyť lesní pozemek není jen ekonomický zdroj – představuje krajinný prvek, závazek i dlouhodobou odpovědnost.

Snahou je i získávání finančních prostředků na hospodaření v lesích z národních i evropských zdrojů. Konkrétně realizované projekty: Obnova stojících suchých porostů PÚ – 40; Ochrana MZD v lesích MKO/ investice do ochrany melioračních a zpevňujících dřevin; Ochrana MZD; Výroba palivového dříví, vše spolufinancované s Evropskou unií.

Metropolitní kapitula u sv. Václava v Olomouci také obhospodařuje v současné době 2 vlastní honitby o výměře 1 874,05 ha (honitba Hrubá Voda a honitba Jívová-les). V honitbách Metropolitní kapituly jsou zastoupeny téměř všechny druhy spárkaté zvěře vyskytující se na území ČR (srnčí, černá, jelení, dančí, mufloní). V současné době je pro zdárné pěstování a odrůstání lesa limitující vliv zvěře na lesní

ekosystémy, který má v současnosti negativní vliv na lesnické hospodaření a vyžaduje radikální řešení a hledání vyváženosti výskytu zvěře v lesních.

Mezi další externality, poskytované lesem v majetku Metropolitní kapituly u svatého Václava v Olomouci širší veřejnosti patří také prodej kvalitní zvěřiny, prodej palivového štípaného dříví a prodej ovoce, konkrétně švestek z vlastního sadu.

Do oblasti péče o majetek metropolitní kapitulou nepatří pouze lesní porosty, jak bylo uvedeno výše. Ale správa dalšího svěřeného majetku. Jedním z posledních úspěchů je Vybudování dětské skupiny – Olomouc, Mlčochova 5. Hlavním cílem projektu bylo vybudovat dětskou skupinu s kapacitou 12 dětí, provozované dle zákona č. 247/2014 Sb., o dětských skupinách. V rámci projektu došlo ke generální citlivé opravě interiérů historické budovy na adrese Mlčochova 5. Kapitula tímto reagovala na poptávku rodičů předškolních dětí a z dotačního projektu vybudovala toto zařízení, aby umožnila rodičům malých dětí nastoupit do zaměstnání, i když se jim nepodařilo umístit dítě do Mateřské školy v místě bydliště. Dětská skupina byla otevřena 1. 4. 2026, a momentálně má ještě volnou kapacitu a přijímá nové děti.

4. ZÁVĚR

Metropolitní kapitolu u svatého Václava v Olomouci netvoří jen otcové kanovníci a spravovaný majetek, ale také civilní zaměstnanci – ředitel kapituly, lesní správce, pracovnice administrativy a účetnictví, pracovníci pro správu nemovitostí, lesníci, lesní technik, správce statku ve Velké Bystřici a technici – údržbáři, bez jejich každodenní práce a osobního nasazení by nebylo možné plnit všechny úkoly.

Všechny tyto výše uvedené aspekty, až už ekologické či environmentální, ekonomické a sociální, mají regionální dopady. Stav svěřeného majetku, péče o ekosystémy, a dobrá péče o lidské zdroje má pozitivní rozvojový potenciál. Ochota zapojovat se do vědeckých nebo praktických projektů, je toho důkazem.

Kontakty | Contact Information

Tomáš Badal: e-mail: T.badal@volny.cz, <https://orcid.org/0000-0002-0724-2868>

Kateřina Holušová: e-mail: Katerina.holusova@mendelu.cz, <https://orcid.org/0000-0002-5221-1577>

LESNICTVÍ NA MORAVĚ V DOBĚ RANNÉHO NOVOVĚKU 1500-1800: REGIONÁLNÍ ODLIŠNOSTI, VÝZNAM A ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY

Marek Vařeka¹

¹Masarykovo muzeum v Hodoníně, Zámecké nám. 27/9, 695 01 Hodonín, Česká republika

DOI: <https://doi.org/10.11118/978-80-7701-096-2-0058>

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na historické priblíženie doby ranného novoveku medzi lety 1500 až 1800 z pohľadu lesníctví, využívania spôsobov spracovania a ťžby dŕíví, včtne obchodovania a nakládání s ním jako hlavní strategické suroviny, která měla dopady do regionálního rozvoje v tehdejší době. V té době stále neexistoval jiný způsob ohřevu vody, topání a způsobu vaření. Dříví bylo hlavním materiálem na stavby. Vedle toho je zmiňována i uvědomění si environmentálních limitů využívání lesa a nutnost uchování nakládání s lesy z pohledu správního a legislativního. Jedná se o první náznaky vzniku zařízení lesů (lesnické plánování a tvorba mapových podkladů). V podstatě období prvních přístupů a budování udržitelného nakládání s lesními ekosystémy.

Klíčová slova: lesnictví, historie, strategická surovina, dřevo, legislativa

Abstract

FORESTRY IN MORAVIA DURING THE EARLY MODERN PERIOD (1500-1800): REGIONAL DIFFERENCES, SIGNIFICANCE, AND BASIC CHARACTERISTICS

The article focuses on a historical approach to the early modern period between 1500 and 1800 from the perspective of forestry, the use and methods of processing and harvesting wood, including trading and managing it as the main strategic raw material, which had an impact on regional development at that time. At that time, there was still no other way of heating water, heating and cooking. Wood was the main material for construction. In addition, the awareness of the environmental limits of forest use and the need to preserve forest management from an administrative and legislative perspective is also mentioned. These are the first signs of the need for forest management (forestry planning and creation of map bases). Essentially, the period of the first approaches and the development of a definite management of forest ecosystems.

Keywords: forestry, history, strategic raw material, timber, law

1. LESNÍ ZDROJE JAKO STRATEGICKÁ SUROVINA A ZPŮSOBY JEHO VYUŽÍVÁNÍ

Lesy tvořily velmi důležitou strategickou surovinu od starověku prakticky až do 19. století. Dřevo se používalo jako stavební materiál při stavbě domů, které se až do 19. století stavěly převážně ze dřeva. Kromě stavebního využití dřeva je potřeba také počítat s jeho další stránkou, až do konce 18. století, kdy se začalo více využívat kamenné uhlí, bylo dřevo hlavní energetickou surovinou. Bez dřeva se nedalo zatopit, nedalo se uvařit jídlo a mnoho dalšího. Zkrátka pro člověka raného novověku bylo dřevo důležité. Bez něj se nedalo žít. Proto je nutné vnímat dřevo rovněž jako strategickou surovinu, která mohla vrchnosti pomoci v příjmech z velkostatku. Také si musíme uvědomit, že tehdejší lesy vypadaly zcela jinak, než jsme zvyklí z dnešní doby.

This article is licensed under [CC BY-SA 4.0 Attribution-ShareAlike 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) license.

Na našem území se vyskytovaly v zásadě smíšené lesy, které svým vzhledem připomínaly spíše lesoparky, v nichž se dalo jezdit volně na koni, pást dobytek a pohyb v nich byl obecně mnohem volnější.

Mimo výnosy z prodeje dřeva umožňovaly lesy také myslivost. Ta byla důležitou součástí šlechtického života. Lovit černou a vysokou zvěř mohla jen vrchnost. Poddaní měli dovoleno pouze lapat drobné ptactvo, za to ale museli vrchnosti odvádět plat. Šlechta si uvědomila, že stavy lesní zvěře se rychle snižují a že jsou zvířata vystavena neustálému stresu. Proto se objevily první lesní řády, které měly pomoci ochránit zvěř před důsledky lidské činnosti, hlavně rozsáhlou zemědělskou činností. Zvěřina byla rovněž důležitou součástí komunikace mezi jednotlivými šlechtici, často si ji posílali jako dary. Proto měl každý šlechtic zájem na co největším množství divokých zvířat ve vlastních lesích. Zvěřinu nezřídka posílali také panští úředníci majitelům panství, čímž dokazovali svou službu vrchnosti a oddanost držitelům panství. Zájem o zvěřinu byl především u šlechty opravdu velký.

Postup těžby dřeva v době raného novověku byl poměrně sofistikovaný. Zákazník si vybral v lese strom, který odpovídal jeho požadavkům. Následně za dřevo zaplatil hajnému. Pak teprve mohl zákazník přejít k vlastní těžbě, kterou si platil sám. Najmul si dřevorubce, kteří se těžbou v lese živili. Těm zaplatil a následně byl strom pokácen. Pak mohl přistoupit k přepravě dřeva na předem určené místo, kde se obvykle stavební dřevo nechávalo několik let vyschnout. Teprve po dobrém vyschnutí odvezl kmen na pilu, kde bylo definitivní zpracování dřeva do požadovaných tvarů prken nebo trámů. Vidíme, že těžba „na stojato“ byla charakteristická pro dobu 16. a celého 17. století. Teprve v závěru 18. století dochází k velké změně, která se projevila ve změně těžby větších lesních celků, což vedlo k vážné energetické katastrofě kolem druhé třetiny 18. století. Proto modernizace lesnictví se projevila na konci raného novověku první ochranou lesů v podobě prvního lesního zákoníku, který znamenal absolutní změnu vnímání lesů jako významného ekonomického prostoru.

Hlavní důvod, proč byl vlastně lesní řád vydán, představovala jejich nadměrná těžba drobnými držiteli, čímž došlo k nevratným škodám na kvalitě porostu. To se projevilo jednak nedostatkem dřeva v daných lokalitách, ale také například častými sesuvy půdy. Pokud bychom si měli představit, jak mohl takovýto vytěžený les vypadat, můžeme si představit vypasenou louku s několika stromy. Spíš to připomínalo lesopark než les v moderním chápání. Císařovna chtěla ukázat drobným držitelům cestu, jak zastavit ničení vlastních lesů a pomocí modernizačních trendů přispět k jejich obnově. Velmi důležitá byla jejich kontrola, likvidace napadeného dřeva a celková zjištění stavu. Dále nemělo docházet k nadměrné těžbě, která byla u malých držitelů značná. Centrální vláda přímo konkretizovala, jak by měli držitelé lesů postupovat při těžbě. Měli si vyrobit karty, na nichž měli zapisovat stáří lesa. V porostních mapách se měla zaznačit bílá místa, která měla ukazovat na nevhodnost těžby. Kromě toho se sem uváděly také lesní cesty, které sloužily k lepšímu pohybu po jednotlivých hájemstvích. Rovněž výsadba nového lesa měla být do map zakreslována. Samotná výsadba představovala zcela nový fenomén, který se měl prosadit v masovém měřítku. Doposud byla výsadba lesa z větší části ponechána přírodě, nyní se však prosazovaly oplocenky, které měly zabezpečit růst nových stromů. Výsadbu měla provádět čeledě pod dozorem lesníků. Bez moderní výsadby by se stromy nemohly šířit na louky a pole a rozšiřovat svoji plochu. V oplocených areálech byly stromy chráněny před zvěří, která by jinak stromy okusovala a ničila je. Prakticky až do vydání lesního řádu se prováděly nedostatečně malé oplocenky, které neodolaly zvěři. Ta vše ničila většinou v noci. Hlídky v lese nebylo možné zřídit, proto se doporučilo vyrábět oplocenky z místního topného dřeva. V žádném případě se nemělo používat dřevo stavební, které mělo vysokou hodnotu. Oplocenky ze dřeva se udržely prakticky až do 20. století, kdy byly postupně nahrazeny drátěnými, které se používají i v současné době.

Patrně nejdůležitější ustanovení se týkalo prodeje dřeva. To se dělilo na několik kategorií a bylo přesně stanoveno, co se s kterou kategorií může provádět. Nejméně ceněné dřevo sloužilo na otop. Poddaní ho mohli v lese sbírat za dozoru vrchnostenského úředníka. Na druhé straně nejhodnotnější dřevo se používalo ve stavebnictví. Tím se nesmělo za žádných okolností topit. Hrozily za to přísné postihy. Nově byli za prodej stavebního dříví odpovědní krajští úředníci, kteří kontrolovali prodej stavebního dřeva v jakémkoliv lese v kraji. To je velká novinka oproti minulým lesním nařízením. Nyní již mohl do lesa vstoupit státní úředník a provádět kontrolu prodáváného dřeva. Krajští úředníci kontrolovali značky, které dřevo dostalo. Vše se zapisovalo do dokladů, které byly součástí prodeje a bez nichž nemohlo k transakci dojít. Pokud se prokázal nelegální prodej, hrozily vysoké pokuty, které měly

zamezit případným nelegálním obchodům. Poprvé tak došlo ke kontrole ze strany státu, která doposud chyběla. Nově se měla omezit těžba na tři měsíce v roce, a to od prosince do konce února. Vypozorovalo se totiž, že v zimním období mají stromy daleko méně mízy, a tudíž se kácení snáze.

S těžbou dřeva souviselo také jeho uskladnění, které mělo velký vliv na jeho celkovou kvalitu. Špatné skladování přispívalo k jeho ničení a tím pádem k horším ekonomickým výsledkům. Lesníci měli vybrat vhodné místo, kde se mělo dřevo uchovávat a v dohledné době ho odvézt k dalšímu zpracování. Ihned po těžbě se mělo dřevo nechat odpočinout. Jako nejlepší se doporučovalo ponechat dřevo uskladněné po dobu jednoho až dvou měsíců, což bylo dostatečné. V tomto čase došlo k uvolnění vodních par a dalších látek.

Pokud by se syrové dřevo ihned zpracovalo, hrozilo prasknutí a postupné sesychání, které mělo velký vliv na jeho stavební charakter. Navíc se měly vybudovat nové příkopy na skladování, čímž se měl omezit pohyb dřeva a minimalizovat rizika.

2. DŘEVO JAKO HLAVNÍ ENERGETICKÁ A STAVEBNÍ SUROVINA

Dřevo představovalo velmi klíčovou surovinu, která měla pro lidstvo svůj neoddiskutovatelný význam. Lesy byly až do počátku 19. století důležitou energetickou zásobárnou pro obyvatelstvo. Topit ani stavět bez něho se nedalo. Dřevo doprovázelo člověka od kolébky po rakev. Proto bylo zapotřebí chránit lesní celky a připravit se na novou dějinnou etapu, ve které bude funkce lesa zcela jiná než doposud. Zatímco do konce 18. století byla jeho hlavní funkce energetická, nyní se připravoval na své využití v nastávající průmyslové revoluci. S tím souvisela úprava dosavadních vztahů v lesnictví. Stát získal hlavní kontrolu ve správě lesa. Od roku 1754 a 1756 nemohl majitel rozhodovat sám o využití vlastního lesa, ale dohlížel na něho stát, který stanovil podmínky využití. Soubor státních nařízení znamenal cestu k modernizaci lesnictví, která se velmi rychle chytla. Navíc velká lesnická krize s nedostatkem dřeva kolem roku 1770 předznamenala celkovou změnu postojů ohledně významu a organizace lesů. Již v 19. století si stát uvědomil jejich význam pro krajinu i jejich ekonomické funkce, která byla pro tehdejší společnost stejně důležitá, jako je pro naši dnešní společnost. Ale ještě důležitější, než ekonomický zisk byla funkce lesa jako zásobárny vody. Již tehdejší člověk 18. a 19. věku ho vnímal jako funkční organizmus, který má své jedinečné a nezastupitelné místo v celkovém ekosystému. Všichni si byli vědomi, že ovlivňuje krajinu a jaké schopnosti má. Proto jeho ochrana nebyla záležitostí novodobou, ale daleko starší, na niž jsme upozorněni již v době před 200 lety.

POUŽITÁ LITERATURA

- HOLUŠA, Otakar a kol. 2020. *Lesy Karpat České republiky*. Brandýs nad Labem.
- HOLUŠOVÁ, Kateřina, HOLUŠA, Otakar, DOBROVOLNÝ, Lumír. 2019. *Význam historie lesnictví s ohlédnutím za 100 léty lesnického vzdělávání v Brně*. Brno.
- CHADT-SEVĚTINSKÝ, Jan Evangelista. 1913. *Dějiny lesů a lesnictví. Hospodářství lesního a hospodářského lesního zřízení či úpravy lesa – soustav v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Písek.
- KAZIMOUR, Josef. 1933. *Státní péče o lesy v Českých zemích 1754–1852. Část 1. Do válek napoleonských*. Praha: Československé zemědělské museum.
- TLAPÁK, Josef, HOŠEK, Emil. 1984. *Vývoj lesnictví v českých zemích v první polovině 20. století*. Prameny a studie 26. Praha: Zemědělské muzeum.
- TLAPÁK, Josef. 2003. Vývoj lesnictví. In: *Pocta nestorovi české agrární historiografie*. K jubileu PhDr. Josefa Tlapáka, CSc. Praha: Národní zemědělské muzeum, s. 339–347.
- TUMA, David. 2018. *Zlatý věk obor. Z historie obornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Plzeň.
- VAŘEKA, Marek. 2023. *Lesy města Olomouce. 700letá tradice kontinuální držby lesů. Historie a současnost*. Olomouc.
- VAŘEKA, Marek. 2020. *Lichtenštejnská panství na Moravě do Bílé hory*. Ostrava.
- VAŘEKA, Marek. 2018. *Proces modernizace zemědělství v Rakouském Slezsku 1742–1848*. Ostrava.

- VAŘEKA, Marek. 2018. *Režijní velkostatek na předbělohorské Moravě*. Prostějov.
- WOITSCH, Jiří. 2010. Dějiny lesa a lesnictví. Variabilita přístupů a současné hlavní badatelské směry. *Hospodářské dějiny*. 26(2), 199–226.
- WOITSCH, Jiří. 2006. Les živitel – člověk strašpytel. Strach z lesa ve středověku a raném novověku. Dějiny a současnost. *Kulturně historická revue*. 28(11), 30–33.
- WOITSCH, Jiří. 2021. Lesy v době dřevěné. Využívání přírodních zdrojů ve středověku a raném novověku. Dějiny a současnost. *Kulturně historická revue*. 43(4), 21–25.

Kontakty | Contact Information

PhDr. Marek Vařeka, Ph.D., e-mail: marek.vareka1980@gmail.com,

 <https://orcid.org/0000-0002-0079-5830>

Název | Title: **Sborník příspěvků z konference Regionální rozvoj v lesnictví 2026**
Proceedings of Conference Regional development in Forestry 2026

Editor: Kateřina Holušová

Vydavatel | Publisher: Mendelova univerzita v Brně | Mendel University in Brno,
Zemědělská 1665/1, Brno 613 00,
Česká republika | Czech Republic

Edition: first, 2026

ISBN 978-80-7701-096-2 (online ; pdf)
<https://doi.org/10.11118/978-80-7701-096>

